

irodalmi Jelen

Böszörményi Zoltán versei

Kalász István: A szökevény

Turczy István: Üresség

Méhes Károly:
Néma galambok utcája

Szócs Géza:
Sem a lét, sem a létra

Balázs Imre József versei

Jenci Gyula: A doktor bácsi

Toroczky András versei

André Ferenc: kirándulás

Molnár H. Magor:
Elszámoltatás

Varga Melinda:
A székeley Villon versei

Laik Eszter:
Ringben a folyóiratokért

 Irodalmi Jelen

Szerkesztőség és kiadó:

1081 Budapest, Rákóczi út 59. 3/5

310085 Arad, Eminescu utca 55–57.,

tel.: 0040/257/280-751, 0040/257/280-596 (fax),

<http://www.irodalmijelen.hu>, ij@irodalmijelen.hu.

ISSN: 1584-6288

Kiadja az **Occident Média Kft.**

Főszerkesztő: Böszörményi Zoltán

Főszerkesztő-helyettes: Bege Magdolna

Főmunkatársak: Szócs Géza, Makkai Ádám (Hawaii)

Munkatársak: Laik Eszter (próza), Molnár H. Magor (vers),

Boldog Zoltán (kritika, interjú), Varga Melinda (Kolozsvár),

Szócs Tekla (fotó)

Olvasószerkesztő: Hudy Árpád

Lektor: Jámbor Gyula

Rendszergazda: Csipkár Nándor

Igazgató: Kurjatkó Péter

A borítón: **Finta Edit** festménye

BÖSZÖRMÉNYI ZOLTÁN versei

A MINDENHATÓ

gondolom az ismétlődő dolgokat
melyek a szabadság szükségszerűségéből
születtek
gondolataimmal keveredik az anyag
amelyből lettem
s mely lehetővé tette
hogy azt gondoljam róla
milyen megnyugtató létének
szükségszerűsége
melyről a változó téridőben
mindig másként gondolkodom
ekkor érzem újra
hogy létezem
tebenned
teveled
teérted
teáltalad

SPINOZA

*(léted szükségszerű okok
véletlen sorozata)*
a lélek isteni természete
léted szükségszerűségéből ered
nevezd ezt szabadságnak
érzelmeid eszményi állapotának
míg hiszed s féled
ismeretlen erők
uralkodnak rajtad
vesd el mind
higgy a csábításnak
önmagadnak

FORRADALOM

a hit szükségét
ne véld tehernek
hisz az anyag természete
forradalom
csak a szereplők ereje
váltakozik benne
egy szép napon
ezért leszel
halhatatlan

AZ ÚR FURA RÖGESZMÉJE

semmilyen *lobogó lélek az ember*
könnyen rászokik arra hogy van
mesébe ágyazza a mindenséget
elvárja
naponta vesse rá Isten
vigyázó szemét
ha vét mások ellen
elvárja
ne számítsa azt fel az Ég
csak az Úr fura rögeszméje
a bűnbeesés
az ember elvárja
senki se vegye észre
mások testén gázol át
hogy a többiektől
egy lépéssel előbbre legyen
a megmérettetések örök győztese

szeretni érdekből
osztokodni marakodva érdemes

HA MAJD FELNÉZEL AZ ÉGRE

nincs már titok
mit látni érdemes
elektronok és pozitronok szerelmes
táncot lejtenek
tűnődjön ezen a felhevült képzelet

sebesebben tágul a téridő
mint amilyen gyorsan szalad a fény
ne csodálkozz
ha egy éjjel felnézel az égboltra
s alig látsz rajta egy-egy csillagot

AZ UNIVERZUM PEREMÉN

fényévekre távol egy galaxis közepén
fémes csengésű végtelen kacag
a ködtsíztáson pálmafa áll
ágán vörös tollú madár énekel
olyan meghatóan
megfeledkezel a boldogtalanságról
az egyre táguló tér
fagyos magányáról
talán
a holnap penzumról is
észre sem veszed
szíved gravitációs ereje
meggörbíti a téridőt
mélázva ülsz az univerzum peremén
hallgatod a vörös tollú madár
önfeledt énekét

Böszörményi Zoltán

AKTUS

tekintetük egymásba nyílt
megcsillant csontjaik közönye
a lázadás fájó akarata
a felismerés hiábavalósága
a húsukba harapó vad kiáltozás
kitárulkozó ölük szabadságérzete
reszkető pilláik súlytalansága
lűktető testük vágyakozása
selyem alá rejtett
lihegő örömeik

mindebből
semmi sem volt igaz

HARMONIA PRAESTABILITA

a vidéket ma vihar tépázta meg
felszakította az alig gyógyult sebeket
száz évnél idősebb fákat döntött ki
megrongálta a vezetékeket
belőled kapott szárnyra ez a vihar
a te indulataid korbácsolták fel szeleit
a lelked elégedetlenségéből fakadtak
az ég savas könnyei
s mert nem akartál rólam többé hallani
feldúltad a világot körülötted
dűhtől remegő kézzel
tépted szét
az egyensúly törékeny szálait

KALÁSZ ISTVÁN

A szökevény

Néztétek a hirdetéseket, döntöttél, mondtad, hogy a lány nem megy sehová, elmenni veszélyes, inkább itt a lakásban fogadja a vendégeket. Ki tudja, hová kell menni, ott nem tudod megvédeni, aztán fotókat készítettél a telefonnal: a lány az ágyon térdelt, az ajtóban állt, félmeztelenül az ablaknál mosolygott. Este feltöltöttétek a hirdetést egy ingyenes weboldalra, ha szeretnél lazulni a karjaimban, ha menekülsz a rohanó hétköznapok elől, nálam jó helyen jársz, hívj, rejtett számos hívást nem fogadok. Két napig vártatok, majd csöngött a telefon, Péter vagyok, mondta a férfi könnyedén, kedvesen, mint egy ismerős, erre a lány mondta, tessék, sem név, sem cím, csak ennyi, tessék. A masszázis weboldalon talált a lányra, folytatta Péter, jönne ő, de hová. A lány felvette a papírt, az asztalra készítetted neki, arról olvasta: Metrótól a huszonkettes busz, utolsó előtti megálló, lakótelep, folyótól nem messze, hármas lépcsőház, tizenhatos csengő, legfelső emelet. Péter tudni akarta még, mennyi, milyen lehetőségek vannak, a lány elmondta, így-úgy, ennyibe kerül, Péter nevette, akkor jön, csönget. És Péter jött, fiatal volt, kopaszodott, nem sokat beszélt, maga elé térdeltette a lányt, mondta, szép a feneked, majd félóra múlva a lány újra egyedül volt. Te a ház mögötti játszótéren ültél, most ért fel, gondoltad, letolta a nadrágját, most..., megszólalt a telefonod, a lány volt az, minden rendben, dicsérte a fenekemet, fizetett. Tudni akartad, felmenj-e a lakásba, a lány sóhajtott, nem, megint hívott valaki, negyedóra és itt van, hát ültél tovább a padon. Arra gondoltál, este nézitek a tévét, sört iszol, a lánynak viszel csokit. Így is lett, este ültetek a kanapén, ment a tévé, van valakid, kérdezted, komoly barátod, ezt tudni akartad, a lány nem válaszolt, ült, ette a csokit, te mentél zuhanyozni, és a kádban állva-guggolva azt gondoltad, egy idegen férfi állt ebben a rohadt kádban. Beletolta magát ide, egy idegen test az életedbe, szőrös kar, láb, és este nézted a lány arcát, nem tudtál mit mondani elalvás előtt.

Másnap már reggel szólt a lány telefonja, a munkakészülék, így nevezted el, helló, mondta valaki, a masszázisos weblapon láttalak, mikor jöhetek és hová? És mennyi? Ültél a konyhaasztalnál, a lány mosolygott, látod, kapós vagyok, bölintottál, aztán

mentél ki a lakásból, a parkban vártál. Délelőtt jött egy kövér vénember, alig lehetett az izéjét megtalálni a hasa miatt a vén rohadéknak, mesélte. Te hallgattál. Akkor ne csináld, akartad mondani, de megint szólt a telefon, halló, szeretném a hétköznapokat elfelejteni, mondta valaki, nézem a hirdetését, ráér? Mentél a folyópartra, ültél a padon, bámultad a párás vizet, a szerelmes párt a padon, az uszályt, aztán szólt a telefonod, a lány sírt, baj van, mondta, gyere gyorsan, siess!

A férfi az ágyon feküdt. Rögtön láttad, hogy meghalt. Nem volt rajta nadrág, az alsónadrágot a lány húzta vissza, nem akartam, hogy úgy..., úgy lásd, mondta. Az történt, hogy a férfi jött, izzadt, köhögött, közben rátelefonáltak, menjen egy fontos megbeszélésre, az asztalra tette a pénzt. Letolta a nadrágját, elkezdtem, ő mondta, hogy szédül, kért egy pohár vizet, kiment a fürdőszobába, nem jött vissza, kimentem utána, ült a falnak dőlve. Akkor még élt? Kérdezted. A lány bólintott. Aztán csak a fejét rázta, nem tudja. Miért nem hagyta ott, sóhajtottál, és néztétek a halottat. Sovány férfi volt. Negyvenéves lehetett. Talán több. Ahonnan jöttél, ott másképpen néztek ki az emberek, mások is voltak.

Te onnan megszöktél. A nevelőotthon keleten, nem messze a határtól, egy kastélyban volt, ott éltél kilenc évet. Az otthonban sérültek is voltak, hebegő, botladozó alakok, bepisiltek, és úgy négy évvel ezelőtt a kastély hátsó épületébe öregeket, járni alig tudó öregasszonyokat, köhögő férfiakat hoztak. Két hete jött a rendőrség, a gazdasági igazgatót elvitték, sikkasztott, az öregek pénzét szedte el, téged is kihallgattak, mondtad, hogy moslékot adtak enni, nem volt fűtés, kiabáltak az öregekkel..., és a kihallgatás után az egyik nevelő üvöltött veled. Megütött este. Balhé volt, el kellett jönnöm, vigyorgtál, minek mesélj erről, gondoltad, éjjel másztál ki az ablakon, még hét hónap és nagykorú leszel, akkor oda mész, ahová akarsz. A lány azt mesélte, hogy verte a mostohaapja az anyját, a volt rendőr, aki most vállalkozó, kereskedést vezet, a lány anyja beteg lett, kórházba került, ketten maradtak otthon, a férfi tapogatta, megfogta a mellét, jött utána, pornót mutogatott neki, éjjel bement a szobájába.

A lány éjjel indult, bugyit vitt magával, pénzt, a telefonját, csak onnan el, erre bólintottál, igen, éjjel a sötétben gyalogoltál a földken, hajnalban fel az első távolsági buszra, aztán a vonat, jöttél be a zajba, a tömegbe, Budapestre. Egy ismerősnél kezdted, a bérelt lakásába kéredezted, a földön aludtál, az ismer-

rősöd ivott, helyette dolgoztál egy építkezésen, irodaházat húztatok fel, aztán szaladni kellett az ellenőrök elől. Ennyi a pesti életed, mondtad. De nem baj. Kezdetnek ennyi is elég. A lány azt mesélte, ő kozmetikai szalonban takarított; tele a világ kosszal, ragaccsal, rossz vödörkkel, nem hitte volna, egy barátnőjénél aludt. Mondtad, az ismerősöd nem akarta, hogy maradj, pénzed sem volt, nála nincs hely, keress magadnak szobát, itt egy cím, ezzel dobott ki, és aznap mentél arra a helyre. Öreg bérház volt, a hatalmas lakásban sovány, csapzott fiúk, nők feküdtek az ágyakon, hideg volt, félsötét, csönd, mondtad a vezetőnek, nem tudod hová menj, a papírjaidat ellopták, csak ágy legyen. De nem tudtál fizetni, pedig nem kértek sokat, pénz nélkül nem maradhatsz éjszakára, ez elv, mondták. A lány ott ült egy ócska kanapén a nappaliban, ő is ott akart kihúzni egy éjszakát, igen, a lány fizette helyetted a szállást. Pedig mondtad, ne tegye. Másnap ültetek egy padon a parkban, felhők rohantak felettetek, hideg szél fúj, nők tolták a gyerekkocsikat, a lány mondta, ő gyűlöli a gyereket, ezeket az öntelt anyákat, nézd csak, szültem, utálja, milyen nagyra vannak vele. Beszéltétek, hogy együtt kerestek lakást. A lány telefonált, mentetek címekre, dohos szobákat mutattak, festetlen kamrákat. Végül nem messze a folyótól találtátok ezt a lakást. A tulajdonos elment nyugatra, az anyja olcsón adta a garzont, csak lakjon benne valaki, ne törjenek be, szinte az egész ház üres, de maguk olyan rokonszenvesek! Este ne menjenek az utcára, szípigott az öregasszony, halottat találtak a szomszédos lépcsőházban. Egy férfit. A lány kifizette a lakbért, álltatok a meleg szobában, tévé, mosógép is volt, és fotel, mondtad, egyedül leszel a fürdőszobában, a lány nevetett, igen, szabadok lettetek, de miből fogtok élni? Ez tetszett, a szóban ott volt jövő, élni. Mi ketten élni. Tudtad, hogy igaza van, de... Nem voltak papírjaid, semmilyen papírod nem volt, szökött szellem voltál, másnap a lány mondta, boltban nem akar dolgozni, vödört sem akar látni, fúj, felad hirdetést. Ha unod a rohanó világot, a hétköznapiakat, ha el akarsz lazulni. Neveltél, azt hitted, viccel, a barátnőm csinálja, mondta a lány, láttam, és az anyám is kurva. A mostohaapám pénze miatt. A mostohaapja soha nem üt az anyja arcába, hadarta. Csak a hasát mindig. Az anyja meg? Úgy tesz, mintha nem történt volna semmi. Érted? Hallgattál. Jönnek a férfiak, egy óra minimum, napi három vendég elég, na? Jobb, mint otthon.

elmentél, de a nők rondák voltak. Te szép vagy, ne tedd, mosolyogtál a lányra, de a lány azt felelte: Ez-nem-a-te-dolgod. De..., kezdted megint, a lány üvöltött, ne szólj bele. Ne játszd meg magad. Te nem tudsz a kinti életről semmit. Igen, nem? Fekete vagy fehér? Nem ilyen egyszerű ez. Társak vagytok. Együtt laktok. Érdekből. Ja, és kell fotó, vigyorgott a lány, amin szexis, és nevet is kell változtatnia, néztétek a hirdetések, sok Barbie hirdette magát, Zoé, az jó, Carmen, nem jó, végül Zita maradt, hívj reggel, este, várlak, rejtett számos hívást nem fogadok. Állást keresek, akartad, de nem mondtad, magad sem tudod, miért. És a lány ne menjen sehová.

Péter után jött Róbert, ő elvált, mesélte, hogy a gyerekéért perelt, aztán jött egy hallgatóg férfi, meg egy másik hallgatóg, de nem tudott, nevetett a lány, nem állt fel neki, utána a kövér vénember, akinek alig lehetett megtalálni, végül jött az a férfi. Aki meghalt a fürdőszobában. Mi lesz, kérdezte a lány, félek. Bólintottál, te már láttál halottat, az otthonban az öregek közül többen meghaltak, ilyenkor jött az orvos, nektek kellett kivinni a testeket a szobából, letakarva a hordágyon a hűtőházhoz, amíg jött a halotyszállító. Megszólalt a munkatelefon, a lány összerendezt, sírni kezdett, a falnak vágta a telefont, átkutatta a férfi ruháját. Igazolvány, bankkártya, aprópénz, mobiltelefon, notesz. A füzetben ez állt, 16 órakor találkozás, a lány címe. Nézted a férfi telefonját is, ekkor megszólalt az is, a lány sírva fakadt, leült a földre, vártál, a csöngés abbamaradt, csönd lett. Felhúztad a földről a lányt, milyen könnyű a tested, leültetted, nem adjuk fel, suttoztad a fülébe, menjen el, sétáljon a folyóparton, te mindent elintézel. A lány sírt, istenem, azt hiszik, meggyilkoltam, börtönben rohadok meg. Neked dőlt, miért kellett ennek történnie, most, mikor azt hittem, minden rendbe jön. Az otthonra gondoltál, a reggeli üvöltözésre, hogy homlokkal kellett a hideg csempének támaszkodni, hogy éjjel matattak egymáson a fiúk, és arra, hogy megütötted azt a nevelőt, bele is rúgtál, nem, te sem mehatsz vissza, súgtad, és hogy mindent elintézel.

A szobában meleg volt, a halott feküdt az ágyon, rátetted a pokrócot. A férfi lába kilógott, a zokniját sem vette le, igen, sietett a tárgyalásra. Mit akarsz tenni, kérdezte a lány halkán. Ez az ember, mondta a fiú, felhívott téged, de nem jött el, ebben a városban mindenféle történik. Ennek az embernek el kell tűnnie. A lány bólintott, és mondtad megint, menjen el, menjen. Menj-már-menj! A lány sírt, megcsókolt, szeretlek, mondta,

kopogott a lépcsőházban a cipője, maradtál a szobában, a halott hatalmasnak tűnt. Azt mondta, szeretlek. Eddig senki sem mondta ezt neked. A halott szeme résnyre nyitva volt, a fejére húztál egy zacskót, hogy ne bámuljon rád, és megkérdezted tőle, miért nem szedett gyógyszert a szívére? A férfi a hátán feküdt, arca a reklámzacskóban, a keze lógott lefelé, és nem válaszolt. Elképzelted, hogy a test feláll, az ablakhoz lép, kirepül az ablakon. Egészen a tengerig. Ott aztán megeszik a cápák. De a halottad nem mozdult. Pedig jó lett volna. El kell tűnnöd, mondtad neki. Van lakásom, van egy lány, aki szeret. Ez nekem sokat ér.

Nézted a férfi nyakát. Ott kell kezdened. Levágni a fejét. De az nem könnyű. Útni igen, élő embernek menni, fogát kiverni, igen, de bőrt vágni, csontot fűrészelni nem. Pedig láttál az otthonban halált, öregeket, akik éjjel haltak meg, láttál leszúrt disznót is a gazdaságban. Fejbelőtt kóbor kutyákat. Vért lavórban. Cafattá lőtt fácánt, nyúzott nyulat. Láttál az országhatár mellett eltévedt, összefagyott menekülteket. Kék arccal. A bokrok közé húzódva. De ahhoz nem volt erőd, hogy szétvágd ezt az embert. Visszatetted a fiókba a kést. Savval marasd szét? Valamit meséltek erről kémia órán, hogy sokáig tart, bűzös, a fogak megmaradnak. A lány azt mondta, szeret, hogy jó együtt, veled. Talán vonat elé kellene lökni, hogy öngyilkos lett. De a férfin nem volt ruha, csak alsónadrág. Nem, ennek sem volt értelme. De a test útban volt. Hogy elkezdhesd az életet.

A közeli áruházban vettél takarófóliát, a legvastagabbat, kötelet, visszarohtad, a lány nem jött vissza, a testet a vastag műanyagba tekerted. A férfi olyan lett, mint egy múmia. Talán a fejét mégis? gondoltad, de nem. Folyna a vér? Nem alvad az meg? Fel lehet törölni. Odakint sötétedett, a ház, a lépcsőház csöndes volt, de veszélyes, valahol szólt a zene, a tetőre nyíló vasajtó viszont nyitva volt, húztad, toltad, emelted a testet, felhúztad a tetőre, ültél a kémények között, a múmia mellett, és arra gondoltál, mi lesz. Mi lesz? A lány sokat köszönhet neked. Az otthonban a hála hatalmasnak számított. Hogy tartozol nekem. A lány egyedül van, mint te, mert ő is megszökött. Arra gondoltál, még nem voltál nővel. Milyen lesz? Az otthonban röhögtek rajtad, hogy még nem tudtad, milyen a nő. Bedugod, meleg, jó, kész. Ilyen a nővel. De te azt remélted, nem ilyen egyszerű.

kellett engedned, a múmia a bokrok közé zuhant, puffant, este volt, senki sem járt a házak között. Lementél a lakásba, álltál az üres szobában, a kezed remegett, nézted a tévét, kvízműsor ment, este focimeccs lesz, olvastad a képűtségben. Ez jó, gondoltad, otthon kiabálnak. Az otthonban is ez volt. Ültek és üvöltöttek. A nevelők röhögtek.

Ültél, vártál, kezdődött a meccs, Münchenből a döntő, hatalmas stadion, a lelátón emberek. Indultál, odaértél a ház oldalához, a múmia várt rád, pokrócot tettél rá, szőnyeget, nagy gomolyagot csináltál, a kezekben partvist tartottál. Mint egy takarító, úgy néztél ki. A sötétben a csomaggal. Húztad, olykor vitted. Megálltál, pihentél, nézted az ablakokat, apa, gyerek, anya, ez volt az ablak mögött. Kabátok az előszobában. Saját szekrény. Senki sem vesz ki semmit a fiókjából. Vitted a testet, erős voltál, bírtad a lakótelepi házak között. Egyszer szembejött valaki. De a nő nem nézett, nem kérdezett semmit. A zebra mellett bokrok álltak, satnya gaz, odafektetted közé a csomagot, vártál, busz jött tele emberrel, megint egy busz üresen, teherautó zúgott, valahol szirénáztak. Eljutottál a lakótelep végére, bokrok, parkoló autók, bezárt bolt, pizzéria, két kamasz futott szembe, mintha néztek volna, mit viszel, de nem szóltak. Mentél tovább. Húztad a testet. Végül ott álltál a folyóparton a sötétben, a part kihalt volt, senki sem jött, belelökted a férfit szőnyeggel, pokróccal együtt a vízbe, a nedves anyag lehúzza, nem jön többé fel, nézted a fekete vizet. A lányra gondoltál. A bőrére. A hajára. Visszafelé megálltál egy büfénél, a bódéban olyan szag volt, mint a gyereketthonban, kértél vodkát, sört is. Erősnek érezted magad, a meccs még ment a tévében, a férfiak kiabáltak, és te hazamentél. A lány nem volt ott, biztosan megijedt, bolyong, várja, hogy te érh haza előbb, ültél a szobában, vártad, hogy jöjjön a lány, leüljön veled szemben. Akkor elmondod, mit tettél, megsimítod az arcát, a lány megcsókol, odaadja magát, hálából. Így ültél a kanapén, fáradt-izgatottan, hogy mondhasd, látod, aki jó velem, ahhoz én is jó vagyok. Utána vacsoráztok, aludni mentek, egymás mellett fekszetek, átölel, átöleled, ezt szeretted volna. Nagyon.

Másnap délelőtt ébredtél fel. A csöndben. Az üres lakásban. Kint ragyogott az ég, repülőgép fénylett a magasban, a parkolóban teherautóról bútorok pakoltak. Ültél az ágyon, görcsölt a gyomrod, hányingered volt. Istenem, a lány nem jött vissza, cserbenhagyott. Mint ahogy az otthonban tették mindig, mondtad magadnak, hogy ez nem lehet igaz. Elég volt, ezt érezted.

Az az ember meg úszott a folyóban, rágták a halak, foszlott az arcbőre. De nem sajnáltad. Maradt volna a családjánál.

A lány meg? Az a kurva? Hazamenekült. Itt hagyott a halottal. Belerúgtál a szekrénybe, a fotelbe, az ajtót ütötted, rohadék, üvöltötted, aztán megláttad a lány telefonját a sarokban, a munkatelefon a földön feküdt, az, amit a falhoz vágta. Felvetted, bekapcsoltad, a készülék beindult, de kikapcsolt, kivetted a kártyát, az akkumulátort, visszatetted, a telefon kódot kért, kivetted a kártyát, betetted a saját telefonodba, jöttek a hívások, a számok. Felhívtad a Royal cukrászdát. Kérdezted a címet. Rendeltél egy tortát. Temetésre.

És mégis két napig vártad, hátha visszajön. A lány. És minden jó lesz. Letérdel előtted, azt mondja, ne haragudj. Te pedig megbocsátasz neki. Felemeled a könnyű kis testét. Elkezditek végre az életet, mert csak hét hónapig kell még bujkálnod. Utána minden jó lesz. De nem jött vissza.

Harmadnap vonatra ültél, régi vagonban, a távolban falvak, kavicshegyek, mezők. A vagonok zörögtek a piszkos Tisza fölött, végül leszálltál abban a városban, a lány otthonában, nézted a vasútállomást, a padokat, átmentél a téren, volt ott bolt, butik, emlékmű, hivatal zászlóval, egy templom, kerékpárok lelakatolva, rendőrautó is, de a kocsí messze volt, nem láthatták az arcodat. Mentél abba a cukrászdába, mutattad az eladólánynak a telefont. Találtad a vonaton, ez a fénykép volt benne, ismeri őt? A lány bólintott, ismeri, persze, egy iskolába járt vele. Az anyjával él, igaz? A cukrászlány nevetett, igen, arra kell menni, a művelődési ház után jobbra, fel a dombra, G. utca, az erdő mellett, az utolsó előtti ház.

Már sötét volt, a ház mögött patak folyt, a víz zúgott, odébb fák magasodtak, de a patakparton nem állt fal, ott mentél be a telekre, felszaladtál a kapaszkodón, a kertben hinta állt. Ilyen lány beszélt a boldogtalanságról, aki ilyen kertben él? Igen, meg kell tenned, hogy megtanulja. Mindennek ára van. A ház kivilágítva ragyogott, leültél a fal mellé, a bokrok takartak, a házban szólt a tévé, jött a híradószignál, hallottad a lány hangját, megismerted a hanghordozását, egy férfihang is szólt, később kiabálás hallatszott, a konyha lehetett fölötted. Ültél, fáztál, de nem bántad, semmi sem bántott. Aztán csöndes lett a ház, éjfél elmúlt, felvetted a rongyot, benne a követ, betörted a teraszajtót, álltál a sötét nappaliban, fentről jött le a férfi, kövér, lomha test, kezében pisztoly, de te

készültél rá, meglendítetted a kőparittyát, dobtad a követ, a férfi arca vérbe borult, eldőlt. Nekimentél, rúgtad, üvöltöttél, véged van, te mocsok, a lány ekkor ért le az emeletről, istenem, hogy kerülsz te ide, sikította, mit csinálsz. Te ütötted a férfi arcát, az nem védekezett, feküdt alattad, nem is nyögött. Látod, álltál fel, mindent megadtam volna neked, én megvédtelek, de te nem. A lány felszaladt az emeletre, a férfi feküdt a nappaliban, a vérben, a keze remegett, ugyanúgy, ahogyan annak a nevelőnek, akit megütöttél az öregember miatt, rángatta az öreget ott az otthonban, igen, te már, gondoltad, csak ilyen vagy. Fekete és fehér.

Felkiabáltál a lánynak, hogy vártad vissza a lakásba. Nem jöttél haza, te kurva, ezt kiabáltad, hát most én jöttem utánad, hogy megtanuld te is, fizetni kell. Mindenért. A lány sírt oda-fönt. Kérdezted, hol van az anyja. A kórházban, felelte a lány. És a tied, kérdezett vissza. Ügyes vagy, te ribanc, mondtad, de nem hatsz meg. A lány azt kérdezte, bántod-e. Lassan felmentél a lépcsőn, a lány hátrált a folyosón, követte, cserbenhagytál, suttogtad, a lány vinnyogott, kezét az arca elé tartotta, hátrált a szobájába. Mentél utána. Jó volt tudni, hogy most és itt te vagy a legerősebb. Hogy felnőttél. A szoba fala tele volt gyerekrajzokkal. Házak, emberek, nap, fák, kutyák, vörös virágok. Nézted a rajzokat, az enyéme, én rajzoltam mindet, mondta a lány, a sarokban állt, neked ilyen nem volt, mondtad, nálunk a falra nem lehetett kitenni semmit, de te ezt nem érted, neked jó életed van. És elmentél kurvának.

Ebben a pillanatban a lány hozzád lépett és átölelt, azt akartam, súgta, hogy ne kelljek neki. Évek óta használ. Az anyám meg... De egy kurva nem kell neki. Mondtad neki, hogy engedjen el, ez téged nem hat meg. Ekkor a férfi jajgatni kezdett lent, a nappaliban, nem halt meg, mondta a lány, ez jó. Miért jó, kérdezted. Mert nem visznek el. Téged. Azért jöttem, hogy szétverjem, szétvágjam az arcodat, suttogtad, hogy ne nézzen rád senki, mert minden mindegy, nem jöttél vissza, elhagytál. A lány ölelt, szorított, azt kérdezte, nem baj, ha ő az idősebb, nem fognak a barátaid emiatt gúnyolódni, azt felelted, nincsenek barátaid, engedjen el. Ő csak ölelt tovább, jó illata volt ennek a lánynak, érezted, hogy a meleg karok, a lány, puha test kisodorja belőled a dühöt, így álltál, vártál, és egyre lassabban vert a szíved. Szemben a gyerekrajzokkal.

A házakkal, kertekkel, virágokkal. Az emberekkel.

TURCZI ISTVÁN

Üresség

Elégia a másnapért, négy tételben, hajnaltól hajnalig

„Hogyha kiáltanék, ki hallana engem”

*E. M. Rilke: Duinói elégiák, I
(Nemes Nagy Ágnes fordítása)*

„Ki voltam én Hogy többé nem vagyok”

Borbély Szilárd: Hosszú nap el

Harmadik tétel capriccioso

Az olyan világban,
ahol nem fér el az Isten,
az embernek sincs helye
Ezek voltak anyai Nagyanyám
utolsó tiszta szavai a tatai öregotthonban
kilencvenhárom évesen, amikor járni se,
enni se bírt már, és kívánta a halált
Csodálatos nő lehetett
Ezek voltak az első tiszta szavaid,
amikor Nagyanyám temetése után
megismertelek

Most a fákat nézem a kobalt-ég alatt
A kihunyó őszi délutánban
fekete evezők kísértik árnyukat
A fákat nézem, ahogy várják az esőt
A fák belsejében állnak, akiket szerettem

Néző vagyok
és mindig van látnivaló
Előredőlvé bámulok az ötödik világtáj felé

Fülek a vállak síkjában
Köldök és orrlyukak egy vonalban
Nagy levegő Azután előre-vissza
Bizonyos helyzetekben már csak így
Látom, amit látni akarok
A kertajtó, a kút és a fészker
szigorú háromszögéből
még ki-kitör a fény Amott
egy pitagorászian tökéletes kocka csillan
Mögötte gomolygó, szabályos füstkarikák
A kerítésen túl mértani pontosságú
aranylapocskákon sétál tovább a tekintet
Formákba rendezett, kubista délután
Jó a kedvem Szinte vidám vagyok
Régi nevetések emlékéhez támasztom a hátam
és még egyszer megmártózom a Napban

Folyton átlengsz a gondolataimon

A te nézésed fogja be a teret
Akárhhol vagyok Akárhonnan Akárhová
Egyszer kiállításra hurcoltalak
Még a kezdet kezdetén
Míntha ünnep volna Kiöltöztél
Fülbevaló Nyaklánc Smink Rúzs
A száj, mely lepkéje a lángnak,
elárulta izgatottságodat
A művész nő volt Kortárs Sőt kortárs
Művei a nőről szóltak Önmagáról
Kitárulkozó, mégis zárkózott világ,
olvastuk a prospektuson
Klimtet idéző csók és ölelés
Nytott szájak Néma beszéd
Majd fej nélküli női torzó, kitárt ölek
Vagina és fallikus gyertyatartó
Tenyérbe temetett arc,

fölötte fehér szalagok
Ez a nő egyedül van Egyedül van,
és nem tudni, kire vár Mondtad
Nem tudni, vár-e valakire egyáltalán
Tekintetét szemérmesen eltakarja,
közben kiles az ujjai közül
Utálom, hogy ilyen kiszolgáltatott
Hogy ennyire függ Mondtad
De inkább kiáltottad, és
az izgalomtól ott helyben
feltűzted a hajad Sokan megnéztek
Akkor még örültem neki
Az Őz című kép előtt hosszan elidőztünk
A kollázsok között ez volt az egyetlen festmény
Olaj a tűzre A képen a lány lombszerű, fekete,
boszorkányos hajzatából
egy gonosz lény füle, szeme, fogai villantak elő
Sokáig nézted Hadonásztál is
Fogvacogva és tehetetlenül,
mintha egy madár
törött szárnya verné az ablakot
Majd vettél egy nagy levegőt,
és azt mondtad
A picsába
Később, már kabátban,
visszamentél ehhez a képhez
Mosoly keretezte az arcodat
Ma sem értem, miért
Így kezdődött
Ha van a kezdetnek kezdete

Azon a nyáron
a Tisza tavi művésztelepen
rettenetesen berúgtunk
Nem utoljára, bár nem vagyok nagyívó
Mészáros Isti és a festőbarátaim

ütős cuccal sodorták össze a cigit
Hamar mattoltad magad,
és bevetésre indultak démonaid
El akartál énekelni egy mozgalmi dalt
Mintamókusfennafán
Majd néhány hörgés és bugyborékolás után
összepisilted magad
Kijelentetted, hogy belőled sohase lesz
énekes halott
Az éj repedésein párologtunk át
egymás rémálmaiba
Úgy rúgtál, mint egy póni,
és magadra húztad az összes takarót

Hamar belém költöztek színeid
A kék A zöld A zöld A kék
Azt mondtad A kék nem ismer határt
Magával hozza az éjszakát A kékben
ott a fekete A kék a látható sötét
Azt mondtad, azért szereted,
mert megóvjá a fehéret az ártatlanságtól
És hogy a kék és a szomorú
az angolban ugyanaz a szó
Paul Cézanne szavait idézted egy könyvből
A kék vibrálóvá teszi a többi színt
Ő csak tudja, festette eleget
Rád mindenesetre megnyugtatóan hatott
Az egyiptomi mecsetek kékje
A csempe kékje A festőfű mérgező
kékje Az indigó elfolyó kékje
A kék Buddha mosolya a boldogság honában
Az ibolyakék, mint Monet szénakazlái
napnyugtakor A nyári kék napok emléke
A kék derűje A kék borúja
A test titkainál van-e kék,
ami súlyosabb Mondd

Bár első közös emlékeink
zöldek Akár az Édenkert
Ha valaha lányom születik,
Klorofill lesz a neve Mondtad
Nevetnem kellett volna
Nagy nehezen összeszedtük,
ami a zöldről eszünkbe jut
A háromszorosan nagy Hermész
Smaragdtáblája Óz Smaragdvárosa
Egyiptom templomainak lótuszmintázatú
zöld oszlopai Priaposz zöld fűtyije
Jupiter római szentélyének
akantusszal ékes zöldre festett oszlopai
A Zöld Lovag Arthur király udvarában
Napóleon mérgező zöld tapétája Szent Ilonán
Oscar Wilde zöld szegfűje a gomblyukában
Az Úrvacsora zöldje Popeye spenótzöldje
No meg Kandinszkij, aki a hegedű középső
hangfekvésű szelíd hangjait
azonosította a zölddel
A hányás és a takony zöldje
A féltékenység zöld szemű szörnye
Már akkor rettegtem,
hogy amit megtaláltam –
nincs

Nincs
más, csak a káprázat
Lépcsők futnak fel a csigolyáimon
A veranda üvegajtaján át
istenből kihagyott arc
bámul vissza rám
A reszketésig pontos tétovaság
Nem tartozom semmivel ennek a napnak
Nem tartozom Senkinek Sehová
Naponta többször próbahalált halok

Eltart még egy darabig Hosszú lesz,
amíg minden visszakerül a helyére

Kandallóm párkányán van egy füstölő
Egy szuszai ószerestől vettem
Kis lánc nélküli porcelánbetétes füstölő
Oraz Fontana festette Sokat ér
Legalábbis hozzáértő barátaim szerint
Régi amulettekkel töltöttem meg
Ez volt az első, amire lecsaptál
Ha nekem adod, meztelenül táncolok neked
Ha nekem adod, hozzám is nyúlhatsz közben
Amikor csak akarod Ha nekem adod
Nem adtam neki Babonás vagyok
Hiszek a kövek és illatok erejében
Erős lehet, aki ismeri a számok hatalmát
Erős lehet, aki a könny és nevetés
gyökere alatt él Aki ambróziával táplálkozik

Felvidéki rokonaim egyszer küldtek
egy nagy csupor frissarany-színű mézet
Kenyérrre kented Lecsöpögött
Túl édes, de kenyérrrel jó Mondtad
Még cuppogtál is hozzá
Ragadtunk mint a nászutasok
örkényeskedve
azon a bizonyos légypapíron
Ezek voltak a mézesheteink
Méz volt a kávéfőzőn A virágvázán
A gumipapucsban A vécüülőkén
A távirányítón A laptopon
Még a ledzeppelines pólóm is ragadt
Túlcsordult a ház veled
Odaszoktak a környék macskái
Jó, hogy medve nem volt a közelben
Ezek voltak a mézesheteink

Úgy teszek,
mintha rég elmentél volna már
Mert minden távozásban te jössz felém
Te vagy a közöm a világhoz
Minden nőt miattad szerettem
A te rejtőző erőd emelt
önmagam fölé

Miért vagyok ilyen nehéz,
ha az imént még könnyű voltam
Mondd Mi lesz velem Mi lesz
Mi lesz azzal, aki nem akarok lenni
A csönd egy hely az oroszlán szemében
Ez volt a kedvenc verssorod Egy kanadai
költő írta Pedig leírtam a nevét
A csönd egy hely Ahol élek
Itt meg lehet állni
Megállni Visszahúzódni Ha van még
hová Beleolvadni a mozdulatlanba
Kicsit még közelebb
Megközelítve azt, ami így
több
Ha már bújni hozzád nem lehet
Hol vagyok benned
Felelj – innen vagy?

Hideg hangok kopognak a halántékomon
Lassan sötétedik Mintha még nem akarna
A fény másképp emlékszik a sötét zugokra
Másképp emlékszik a megvilágított helyekre
Zuhanó homály Átsatírozott falak
Akár egy finom és gyengéd női kézírás
Körömnymi karcolások Vonal-glisszandók
Ezer apró leheletszerű érzés
A kora este mély lélegzete

Kormoskék, füstgomolyos ég
A kékben már ott a fekete
Minél mélyebbre merülök
benne, annál sötétebb
Tétova ingamozgás
Dülöngélnék az árnyak
Valami kint meg-megkoppan
Felszisszen a fenyőfám
Aztán jókora csattanás

*Ein Dröhnen: es ist
die Wahrheit selbst
unter die Menschen
getreten,
mitten ins
Metapherngestöber*

Már eső xilofonozik
az ablakpárkányon
Felveszem a kapucnis kordzakómat,
és szivarkára gyújtok
Az ég ólomtakarója alatt
összébbhúzódnak a dombok
Egyre ömlik a víz Ránkszakad
A kerten túl átgázol a kőhányáson
Már zúdul is le a falu felé
A villámlásban
egészen közletről
tisztán kivehetően
látom létem
Léthe

MÉHES KÁROLY

Néma galambok utcája

Regényrészlet

A tantestületi záróbulin Atkárý jött oda hozzá, és a szája sarkában lógó fogpiszkáló mellől előbb azt ecsetelte újfent, hogy milyen kellemes élmény volt számára a kirándulás. Érezte, hogy a diákok is feltöltődtek lelkiükben. Aztán megfogta Porr Benedek vállát, és igyekezett mélyen a szemébe nézni, mint azok, akik képességet éreznek magukban arra, hogy a pusztá tekintetükkel gyógyítsanak.

Benő tanár úr, mit hallok... Ej, ej.

Mit?

Elmenni? Itt hagyni minket?

Dehogy. Csak egy kis szünet. Sabbatical, tudod. Kijár.

Ugyan már!, rikoltott egyet Atkárý, és átpördítette a szája egyik sarkából a másikba a fogpiszkálót. Mi van, kapuzárási pánik? Azt nem így kell elintézni.

Hanem?, kérdezte Porr Benedek, és önkéntelenül is elmosolyodott. Atkárý vonásai most megkeményedtek.

Mi például önismereti táborba megyünk a Bakonyba. Csupa rendes, komoly gondolkodású ember. Ott lenne a helyed köztünk, amondó vagyok.

Egy pillanatnyi szünet után folytatta. Különben is, beszélünk kellene. Több közünk van egymáshoz, mint gondolnád.

Nem tudom..., húzta el a száját Porr Benedek.

Erről van szó!, csapott le Atkárý, és a szájából kivett fogpiszkálót rászégezte. Nem tudod! Persze, hogy nem tudod. Akkor annál inkább. Éreztem rajtad, Benő tanár úr, hogy...

Hogy...?, kérdezett vissza kissé élesebben, de határozott érdeklődéssel.

Igen, pontosan azt, hogy valami hiányzik az életedből. Sejtetem, hogy magad sem tudod, micsoda. Ne érts félre. Remek tanár vagy, itt szeret, tisztel mindenki. Mintha csak édesapádtól örökölted volna, akire én is hátaltel szívvel gondolok a mai napig...

Atkárly itt megakadt a gondolatban, eldobta a fogsízkálót, és a torkát köszörülte. Mintha kízó erővel rohanták volna meg az emlékek Porr Benedek apjáról, aki hosszú éveken át, egy bizonyos pillanatig, közmegebecsülés mellett igazgatta is a gimnáziumot. Atkárly aztán újból összevonta a szemöldökét, és folytatta.

Nem tesz jót, hogy egyedül élsz.

Nem élek egyedül, csak Magdi kiment Angliába.

Mikor is? Három éve?

Jól emlékszel, lassan három éve.

Három éve, bólogatott erre Atkárly, és a cipője orrát nézte, mintha onnan olvasná le ezeket a félig titkos információkat. Szóval ott a Bakonyban, velünk emberek között lehetnél. És itt most az embereket nagy E-vel mondom. Nem viccelek.

Atkárly megint Porr Benedek szemébe fúrta a tekintetét. Várta, hogy milyen választ kap, de nem kapott semmilyen. Így fogott egy új fogsízkálót, és tovább beszélt.

Ott minden megvan, amire a magunkfajtának szüksége van. Azt hiszed, nem tudom, milyen az, kiürülni? Még a szeretet is képes elfogyjni. De lehet pótolni. Nagyon is, tanár úr!

Atkárly, a nagyobb nyomaték kedvéért, a fogsízkálóval kétszer is megbökte kollégája mellét.

Feltöltödsz szeretettel, és jöhet az új tanév. Majd meglátod.

Porr Benedek kétkedő grimaszt vágott, ingatta a fejét. Jobb keze mutató- és középső ujjával kicsit masszírozni kezdte a mellét ott, ahol Atkárly megböködte.

Aki most magasba emelte a fogsízkálót, és úgy szavalt.

Ha valamit szeretettel teszünk, észre sem vesszük, milyen teljesítményre vagyunk képesek. A szeretet mérhetetlenül sok energiát ad. Fáradhatatlanná teszi az embert, feltölti erővel. Tudod, ki mondta, tanár úr?

Jézus?, vágta rá Porr Benedek.

Langyos. Müller Péter. De teljesen igaza van.

Porr Benedek azon töprengett, erre mit is feleljen, és miképp rekessze be a társalgást Atkárlyval, amikor mentőangyal képében Sós Eszter lépett hozzájuk, és karon fogta Atkárlyt.

Ernő, súgta a fülébe, nagyon jó híreim vannak. Meg kell beszéljünk a nyári menetrendet. A Köveskúti Éviék is jönneek...

Sós Eszterről tudni lehetett, mielőtt a férjével házasséget él, letérdel a Madonna képe előtt, és imádkozik. Most sietősen végigmérte Porr Benedeket. Bocs, Benőke, hogy elrabolom, nekem nagyobb szükségem van rá, vetette oda hadarva. Magával vonszolta Atkáryt, aki távozóban visszanezgett, és egy hosszú szemhéjmozdulattal jelezte, lám, vannak, akik tudják, kivel kell szövetségre lépni, mire való a szünidő, továbbá, mit vár tőlük az iskola, a növendékek, és úgy általában, az élet.

Ottfeledkezett a tükör előtt a vakációnak ezen az első reggelén. Korábban sosem ért rá magával foglalkozni, vagyis azt gondolta, nincs ideje ilyesmire. Továbbá, itt van Magdi, és úgyis csak az számít, hogy neki így tetszik, ahogy van; aztán Magdi elment, és mindez még kevésbé lett fontos.

Ahogy tüzetesebben szemlélte magát, úgy érezte, nem lehet megbékélve önnön testével. Egyáltalán nem Antonio Banderast hiányolta a tükörképéből, miközben felvillant benne, hogy az apja valaha rendre azzal molesztálta, hogy *Rossz* bőrben vagy, gyerekek! Tudatában volt, hogy az élet, vagyis jobban mondva a fizika törvényei szerint a testi anyag, ami születésével a birtokába jutott, ugyanúgy elhasználódik, romlik, kopik, lyukad, mint bármi egyéb, egy gumilabda, hócipő vagy kerti nyugágy. Ezen a júniusi reggelen mégis nehezményezte, hogy ez valóban megtörténik, ő sem számít...

Nézegeti-e magát Atkáry a tükörben? Ha elmenne abba a táborba, megtudhatná. Még beszélhetnének is róla, a testnek elmúlásáról.

És Pöri? Mit látott, amikor szétkalapálták az állát és csontkinövései keletkeztek?

Szemrevételezte magát, mintha ez az állapotfelmérés elengedhetetlen lenne ahhoz, hogy bármibe is belefogjon. A sarkán és a csámpásan lépő jobb lábán az egymáshoz dörzsölődő ujjak mentén bőrkeményedések alakultak ki. Az ízületeit tekergette, amik egyre inkább recsegték-ropogtak, lassan úgy érezte, mintha a csontjai helyett egy régi szoba bútorzatának léceit mozgatná a bőre alatt, leüléskor valamije megreccsent, akár egy ősi karszék, ha beleereszkednek, és a lábfejében a kis csontocskák ugyanolyan diszkrét, de éles hangot hallattak, mint a parketta lécei, amin lépkedett. Már reccsenés és reccsenés között is különbséget tudott tenni: volt köztük jó és rossz, ami reccsenésként se hozta azt, ami elvárható lett volna tőle. Alattomos viszketések is kínozták időről

időre, amikre ugyan kapott krémet, és ez elmulasztotta a bajt, de a lényeg a krém volt, vagyis hogy anélkül már nem megy. És a néha be-begyulladó körömágy a jobb nagylábujjon, a rendszeresen beduguló jobb fül, valamint a vállon megjelenő kis bőrfüggelek, amiket állítólag úgy le lehet égetni lézerrel, hogy még heg sem marad utánuk.

És végül a hasa, mintha ez lenne mindennek az alfája és ómegája. Most határozottan úgy látta, hogy a hasa, vagyis hája, az a felesleg, kínos precizitással uralkodik el rajta, és azt akarja, hogy ő így nézzen ki. Mindezt úgy, hogy menzszakoszon élt, vagy főzött magára, és a legkritkább alkalmakkor fordult elő, hogy kirúgott a hámból; noha egy tantestületi záróbuli sem a bacchanália netovábbja.

Csöndes és kispolgári életet élek, morfondírozott Porr Benedek, és még sincs menekvés. A jó fiú is elnyeri méltó büntetését.

Szülei nem nevelték vasszigorral, mégis amolyan rászólogatós, tanácsosztogató jóakarattal voltak megáldva, miáltal szavaik az évek során a pokolba vezető úttá kövesedtek. Anyja két formulát ismert fia nevelésére. Az előfeltevés így hangzott (nem feltétlenül fenyegető módban – amit nyelvtan nem ismer, de van ilyen –, csupán véresen komolyan):

Előre megmondom, édes fiacskám..., és ezt hosszas, kifejtő mondatfűzér követte, mely során az anya mint jövőbelátó tette kötelességét.

A történések után sokkal rövidebb summázat következett, mert míg Porr Benedek az esetek többségében valóban galibát okozott, az anyja, minden bosszúsága ellenére, szinte megelégedéssel nyugtázhatta:

Én tudtam előre.

SZÓCS GÉZA

Sem a lét, sem a létra

„Bachnak nincs szüksége hallgatóra”
Hamvas Béla

„A lámpa nem látja önmaga fényét.
A méz nem érzi önmaga édességét.”
Weöres Sándor

I.

Bachnak nincs szüksége hallgatóra.

Az Időnek nem kell falióra.

Nincs szüksége publikumra Bachnak
sem a Magánvalónak a létre.

Minek kéne a madárnak létra.

Nincs szüksége Bachnak hallgatókra
sem a Szerelemnek vallomásra,
testre, kéjre,
szexre, héjra, nászra.

A Szépség sem pillant tükörbe
míg Halál járja körbe-körbe.

Lengő lámpás kinn a nagy sötétben:
hunyorog az Univerzum fénye,
visszasüt az Úristen szemébe.

II.

Mi is az, hogy édes,

nem tudja a méz.

Talán az a szépség,
amikor az Isten
önmagába néz?

CSEPCSÁNYI ÉVA

Aranyrózsák

Avér elöntötte csuklóját. Ruhájához szorította, a vajszerű szoknyán megannyi apró számóca termett hirtelen. Bele-rúgott a „bűnös” rózsabokorba, gyerekesen horkantott, és szaladt be a sekrestyébe.

Délelőtt új rózsatöveket ültetett: az „öreg” szinte fává nőtt, pár évnél többet nem adott neki, bár még hivalkodóan néztek szeme közé a húsos virágarcok. Labda nagyságú, májvörös fejük nehéz illattal lehelte be a kis quadrumot. Lesznek most már fiatalok is mellette, halványak, mint az elsőáldozásra készülő gyerekek. Kár, hogy csak jövőre nyílnak.

Értetlenül állt gyászruhás anyja és a száraz pap előtt: „Apa halt!” Előző nap gondolta ki, hogy visz egy csokor rózsát apa ágyához, hadd nézegesse, kimenni már napok óta nem tudott. Vitt is néhány nap múlva, csak nem az ágy melletti antik komódra. Várta, talán hazajön egyik reggel, és megkéri, hozzon egy jó pohár vizet, olyan fárasztó volt abból a ronda fekete ládából kimászni, amibe nagymamák tették. Ötévesen még csuda dolgokat gondol az ember, és anyuka is csuda dolgokat művelt a temetés után: ha épp nem aludt, sírt vagy furcsa történeteket mesélt, a szája és a haja bűdös lett, nem úgy, mint régen, mikor menta- és rózsaillat nyílt tenyeréből.

Kézenfogta a nagymama, és elvitte magához. A sekrestyében beleütközött Maximiliánba, szürke habitusát összeverezte. „Túl éles az a metszőolló!” Csóválta fejét, arra ügyet sem vetve, hogy a lány vére bepiszkította, és ugyancsak figyelmen kívül hagyta legválogatottabb szidalmait. A csaphoz vitte. Lefertőtlenítette, bekötözte.

Az egész nyarat ott töltötte. A kollégium és a rendház épülete közös udvarra nyílt, így bármikor át tudott szaladni Maximiliánhoz. Hányszor állt szorongva, torkában dobogó szívvel a kis-kapu előtt: vajon otthon találja? Sokat utazott mindenféle rendi

ügyek miatt, mikor végre megérkezett, fenyőerdő nevetése töltötte be a házat.

Szeme sarkából figyelte, hogy megőszült, úgy fest, mint egy aranyozott ikonból kilépő ókeresztény pátriárka.

Évekig művirágot sem tartott maga körül, most pedig alig tudja abbahagyni az ültetést. Maximilián atya öregebbnek tűnt koránál. Mikor? Hogyan? A rendi gondok, a definitóriummal való keserves összecsapások? Az alaptalan rágalmak, amiért olyan szenvedélyesen segített sokakon, időnként meggondolatlanul adakozva a kevés bevételből?

Tizenhárom év! Még a tékozló fiú sem maradt ilyen soká távol az atyai háztól. Hogy ennyi idő után is visszavárják, alig remélte. Az elválás nem zajlott a legszebben: latinkönyv koppant az ajtófélfán, Maximilián feje mellett, a szavakat már nem tudta fölledézni. Ennyi év távlatából csak a pap feleletül adott csendje számított.

Így télen a kertben megelevenedik a karmelita misztikus mester tanítása a lélek sötét éjszakájáról: kopár fagy, dérrágta padok, a jégcsapok, akár egy fenevad fogai körben az ereszen, a rózsabokor kétségbeesett, meztelen karként csap az égbe, a nyáron ültetett kisebbek eltűntek a hóban.

Hiába faggatták, nem tudott érveket fölhozni akkori döntésére. A miért alpból értelmét vesztette, csak arra talált választ, kiért... Időnként mégis a Sátánnak dolgozott, öntudatlanul, mint megannyi jó szándékú ember, aki büszkeségből vagy hanyagságból vezető nélkül marad. Az utak hogyan torkollanak mégis a szűk ösvénybe, talán a halál előtti másodpercekben, vagy az utódok életében? A fonalak gubancjai között fölösleges óvatos léptekkel csetleni-botlani, határozott kéz és olló kell, inkább szakadjon ezer szál, mint a labirintusban vesszen valaki! Meg is ragadta ezt az erős ollót Gdanskban, a luxusapartman teraszán, és átvágott vele minden bogot.

A vén rózsabokrot még neki ültette, ha kijön, és szigorú, sima tekintetét végighordozza az udvaron, legyen mibe beleakadjon. Ki is vágathatta volna.

Éjfél elmúlt, mikor megcsörrent a mobilja. Maximilián az, mi-
ért telefonon keresi házon belül? Fölkapta köntösét, úgy futott
a részvétlenül hívős folyosókon végig, jaj, olyan hatalmas ez a
rendház, a többiek általános káptalanra utaztak, Maximiliánt
kora és gyengélkedése miatt hagyták itthon.

A pap viaszsárga arccal feküdt ágyában, habitusa rajta, telefon-
ja az ágy mellett. Illést képzelte el mindig ilyen méltóságosnak és
fegyelmezettnek, ahogy arcát elváltoztatja a szenvedés, mégsem
ejt ki egy hangot sem.

A széles mellkas megmozdult, de csak kínosan hörgött, ám
tekintete élessé, fürkészővé vált, egy borítékra mutatott. A lány
fölkelt, automatikus mozdulattal belecsúsztatta köntöse zsebébe
a levelet, aztán remegő lábbal rogyott az ágy elé. Még tíz percig
tartotta az élettelen, ráncos kezét, mely mintha holtában is báto-
rítólag szorítaná.

Feltört belőle a zokogás, reggel hatig imádkozott a halott mel-
lett, aki megjelent a különítéleten, ahol a Mester várta, mellet-
te két fénylő alak, jóval kisebbek és halványabbak – szülei –, és
egy félelmetesen nagy, sugárzó lény, az őrangyala. Föltűnt három
másik lélek is, és a távolból kiáltás hangzott: „Pap vagy te mind-
örökké, Melkizedek rendje szerint, az Úr kegyelméből! Dicsőség
az Atyának, a Fiúnak és a Szentléleknek!” Akár a tenger zúgása
vagy a földrengés, úgy dörgött és morajlott a hang, majd meg-
számlálhatatlanul sok lény jelent meg, és leborulva hódoltak a
Mester előtt.

Arra riadt fel, hogy meztelen lába elzsibbadt a hidegtől. Nincs
angyalsereg, csak a nyúlós, kaján sötétség és egy beesett arcú,
megmerevedett hulla.

Szokás szerint a templomban ravatalozták föl. A nyitott kopor-
sót éjszaka kirakták, hogy virraszthassanak mellette rendtársai.
Két ezüst kandeláberben kormozva égtek a hosszú gyertyák.

Reggel félhétkor kelt fel az ágy mellől, a székesegyházban roráté-
ra harangoztak. Csókot nyomott a halott homlokára. Eszébe jutott
a levél, kapkodva bontotta fel, mintha azzal, hogy az írását olvassa,
visszahozhatná az életbe. Pedig ismerhette volna keresztapját.

Rövid, fegyelmezett sorok végig, semmi mellébeszélés. A dátumozás szerint három hete írta. Utolsó kívánságként nyomatékosan kéri rendtársait, ne engedjék fölboncolni, és abban a ruhában temessék el, ami épp rajta van. Meghagyta még, hogy könyveit keresztlányára bízza, és kér mindenkit, imádkozzanak lelki üdvéért.

Ennyi. Háromszor átfutotta a sorokat, forgatta a levelet, hátha talál rajta valahol még írást, jelet, bármit.

A két idős páter sokatmondóan nézett össze, már értették, miért nem akarta Maximilián, hogy az ünnepi öltözékében temessék el. Sokat látott, viharvert öregek voltak, még a „régis iskolából”. Lehajtott fejjel ültek egymás mellett.

- Gondoltad volna Maximiliánról?
- Nem akarta, hogy kiderüljön. Tiszteletben kell tartanunk.
- Emlékszel még a Zsinat előtti nagyokra?
- Hogyne! A magiszterünk háta tele volt vörhenyes hegekkel.

Ostor.

- De csak halála után derült ki.
- Persze.
- De ezek a sebek Maximiliánon... Ilyet még nem láttam.
- Szög vagy tövis.

Hedvig két napig nem evett, nem ivott, úgy gyászolta az öreg papot, akiktől annyiszor kapott feloldozást. Aki miatt lett valaki belőle, akinek mindig bizonyítani szeretett volna, még ha több ezer kilométer is választotta el őket.

A véreős anyai, apai szeretet érthető, a szerelem bódulatához alig van hasonló. De az a makacs, szívós szeretet, melyet nem vérségi kötelék, és nem a két nem közötti érosz táplál, a szeretet, mely tökéletesen szabadon hagy, semmit sem kér, semmit sem vár, nem zsarol, és nem sajátít ki, megmagyarázhatatlan ajándéka az életnek.

lassú pelyhekben hullott a hó, a holdnak csak kis csücske látszott egy hasas felhő alól.

Megint érezte azt a finom, sürgető érintést. A lugas felé indult. Vörösre csípett orrcimpái kitágultak: rózsailleség! Megrökönyödve vette észre, hogy a vén bokor tele van félig nyílt, parázsló virágokkal. Majd kettétörtek ágai. A hópihéktől még frissebbnek, hamvasabbnak tűntek, mint nyáron. Rohant be a metszőollóért. A templom üres volt. A virrasztók hajnal három és négy között pihenhetnek egy órát! A tömött rózsacsokrot észrevétlenül helyezte a halott mellkasára.

– A gyász elvette a józan eszedet!

– De ha mondom, atyám, itt szedtem, saját két kezemmel metteztem le a rózsákat ma hajnalban!

– Megnéztem a bokrot. El van fagyva, mint eddig. Csak nem akarsz épp minket becsapni?

– Nem hisznek hát nekem?

– Most már elég a hisztériából! Szedd össze magad!

Bolondnak, sőt hazugnak tartják! Másodpercekre megmerevedett, aztán kirohant a templomba. A két idős pap utána, ahogy csak bírt. A ravatal előtt sóbálvánnyá váltak. Egy vézna novícius bóbiskolt ott virrasztás gyanánt, a zajra kezdett fölocsúdni. Hedvig arcra borulva remegett a nyitott koporsó lábánál.

A vékony, fehér gyertyák fénye megsokszorozódott a félhomályos templomban. Az egyik öreg keresztet vetett: a pár perce még skarlátvörös rózsák színaranyként villogtak a halott mellkasán.

LACKFI JÁNOS

Hány asszony lakik kedvesemben?

Egy, aki a hóesésben kergetőzni nem átall,
Egy, aki ezt fejcsóválva nézi egy hólapáttal.

Egy, ki ezer apróságon nevet a zöld kölykökkel,
Egy, aki csak néz kacéran, hadd forrjon a vérem fel.

Egy, aki terheket cipel, arcán ólmos fáradtság,
Egy, ki sóvárogva várja, hogy örömmre nógassák.

Egy, aki a szent keresztet dicséri szent imákkal,
Egy, aki hibát lel abban, mi szerintem hibátlan.

Egy, ki mindig szorgalmasan leszedi a pókhálót,
Egy, ki ledől zsák-fáradtan, álom után sóvárgón.

Egy, ki bármi szíre-szóra szalad, ugrik elébem,
Egy, aki megbántva könnyez, na, ezt jól elintéztem!

Egy, ki magvam ringva hordja, nagy pocakká növeszti,
Egy, ki hegytetőn barangol, Istennél megfürödni.

Egy, ki szervez, tervez, rendez, kiméri a jövőndőt,
Egy, ki gyerekké gubózik, kínok tornya ha rádőlt.

Egy, ki tudja, cipő-ruhaméretét hét embernek,
Egy, ki ebbel kergetőzik, mint egy lökött kisgyermek.

Egy, ki bölcs a vásárlásban, itthon semmi nem fogy ki,
Egy, ki elfelejt fogkefét vagy vécépapírt hozni.

Egy, ki gyomlálja a kertet, növény sarjad nyomában,
Egy, ki deszkalapra pingál, növény indáz a fában.

Egy, ki alszik a színházban, álltó helyben majd feldől,
Egy, ki a vízben oldódva ringatózik, mint sellő.

Egy, ki este félve lépdél, merről tör rá erőszak,
Egy, ki szikrázó keményen kergeti el a rosszat.

Egy, ki a konyhában zsongít utaztató ízekkel
Egy, ki saját főztjét szidja: sótlan, főtlen, ízetlen.

Egy ki nem megy táncba juszt se, kucorog a sarokban,
Egy, ki középén riszálja, és a parkett felrobban.

Egy, ki százezer méterrel a föld fölé fellibben,
Ilyen nincs, nekem mégis van – de nehéz ezt elhinnem!

BALÁZS IMRE JÓZSEF

A Père-Lachaise-katalógus

Nem kultusz, csak megoldandó feladvány
Tájékozódási próba, találkozás reménye is persze
Hogy jelet ad majd valamelyik sírkő közelsége
Lehull egy toboz vagy épp ott szólal meg röppen fel
Borzolja fel tollát valamilyen madár –

Csókok az Oscar Wilde-üvegfalon, kövek a Marcel Proust-
márványon
Balettcipők Isadora Duncan névtáblája előtt
Képsorok a Max Ernst-retinán
Félig nyitott, összecserélt emlékfókok
Madarak távoli, lassú röpte
Fantáziaszegény zarándokok fogódzói egy májusi sétán

A Gyíkkirály nyelve

A soknyelvű költők találkozásjára tartottam,
és leszálltam egy hajnali vonatról, ahol két szakállas küldött várt,
ők még az én nyelvem beszéltek, furcsa torokhangon.
Arcuk merev volt és egyre merevebb,
a soknyelvű költők sorra mondták le az érkezést:
az albán költőn sürgős elhalaszthatatlan nátha tört ki éppen,
a német költőnek meg elromlott az autója és visszafordult,
ültem egy kávézóban két szakállas küldöttel,
és vártam, hátha találkozom valakivel.
Egyik szakállas az állomásra indult újra,
aztán visszatért egy szőke lánnyal,
akitől később egy ég és víz közt úszó csónak képét kaptam
narancsszín deltai fényekkel, egy napkeltéből.

*A Gyíkkirály vagyok – mondta a szőke lány –,
kigyó és madár keveréke,
angyal s ördög fattya.
A Gyíkkirály vagyok,
valahol a semmi és a határtalan,
a nulla és a végtelen között,
a szívben, vérben.**

Soknyelvű költő volt, orosz és román, egy szőke vízi lány,
találkoztunk tehát, akár indulhattunk volna is haza.
De ő még nem járt ott, a hajnali városban soha,
és végigutazott egy éjszakát, hogy odaérjen.
Így hát egyik szakállas küldöttről is kiderült sürgősen,
hogy verset is ír voltaképp, ha épp nem küldött.
S eljátszottuk így a soknyelvű költők találkozóját.

*Vékony, táncoló fa vagyok – mondta a szőke lány –,
ágaim a földben,
s gyökereim széttárva,
mélyen az égbe döfve,
fiatal fa, pikkelyekkel levelek helyett,
és szemekkel ott, ahol
az odúk nyílánának.
A Gyíkkirály vagyok!*

A soknyelvű költők felolvasása egy kiállítást nyitott,
s Jim Morrison lett volna a szőke lány, ha épp nem saját maga,
ez derült ki, mikor kéziratait mutatta egy délutáni kávézóban,
Gyíkkirályvá, kigyó-madár keverékké és táncoló fává fordítottam őt,
s felolvastuk magunkat a kiállított képeknek, szakállas küldötteknek,
aztán táskánkban, zsebünkben elsüllyedt az összes sietősen teleírt papír,
s már csak egyetlen teendőnk maradt ott, egy esti kávéházban: sürgősen
elfeledni mindent.

---

* a dőlt betűs szövegrészek E. F. verseiből származnak

NAGY ZOPÁN

Látens

második könyv, negyedik rész

A „Regény” mögött. Szimultánok szinopszis-lapjai, mint esetlegesség-rétegződések.

Toxikus ligetből vagy erdőből került elő a Lány. – Gondolja később a leíró. Többnapos bódulatból, hebegve, zavarosan heherészve, másvilági tekintettel, átvértett alsóneműben, kissé megtépázva, maszatosan, de finom rostokkal, zamatokkal átítatva, különleges kipárolgással ájulva be a férfi lakásába. Nem hipnotikus állapot, nem ajzószerek általi befolyás, de nem is az a bizonyos (késő-kamaszkori) „toxikus sokk-szindróma”... Az előzmény ismeretlen, és később sem érkezik magyarázat. A padlón fekszenek (azóta is), ölelkezve, némán...

Az öngerjesztő-önsemmisítő Lány egyik visszatérő jelenetében: az *Éjerdő* kéklő fái között a fiatal Djuna Barns állt. Fekete bársonyfrakkján vérpiros pöttyök bizseregtek, fekete, csipkés kalapján jégmadár tolla rezgett. Az életnagyságú, nyolcszögletűre csiszolt obszidián-tükörben figyelte magát. Tükörszobor a belső erdő közepén. Neszre nesz. Lidérc vagy faháncs-repedés: egyre megy... Egy lehetetlen tisztáson: füst-kvarcos légharmat, és achát-kékes mérges kéreg neszezett...

*

A férfi tüdejéből, torkából (a hajnali köhögés-szólo közepette) most először, meglepetésszerűen: articsóka trillája és kabóca cirregése keveredett, egyszeri, talán megismételhetetlen tónust hozva felszínre, hogy az majd, ismertebb hörgés-krákogással üledve, monotóniába fulladhasson...

Az „intro-vénás” intelmek és (z)engedelmek után a férfi: e-havi diétás reggelijének összetételét olvasgatja: diklofenák-dietilamin, butil-hidroxitoulol, karbomer, kókuszalkohol, kaprilát-kaprát, dietil-amin, izopropil-alkohol, parafin, propilénglikol, eucalyptus

sting, és a fanyar fullánkra egy jó adag makrogol-cetosztearil-éter!

A nap így „tökéletesen” telik. Légiesen könnyed, ködfelhőktől színes, foszlányoktól réteges, lepedékektől ízletes... Stressz-mentes töltődés – és révedés az egész...

Lefekvés előtt pedig (hogy az álom is édeskés legyen) a következő adag ajánlott: diklofenák-epolamin, Dali (ph) parfüm, makrogol-sztearát, cetosztearil-etil-hexaonát, majd egy pohár tisztított vízzel hígított trolamin-dudududream, azaz: egy marék dadaálompor-reszelék... --

S jött, jött, jött felém – a leíró egyes szám elsőre vált – (nem tudni, hogy álmon innen vagy azon túlról) a hang-orkán, a gang torkán:

a veszteség ma is hiánytalan; elhalasztott ájulás; megismételt (cavintonok hiányából is fakadó) temetés; hibákat hiábavaló keresztel, publikum röhög egy keresztet; a fogcsikorgás is repetitív; építik a bunkert a bűnkertben; tagadás görcei naponta; gőzhengeter énekel, hörög a ködpumpa; sebrés ásít, sebtapasz virágzik; visszavarrt szemöldök: vizkető tükörben; a számtalanság zavart okoz, a fényszennyezés nemkülönben... – a szőrökkel, belekkel, hárttyákkal, vérkásás embriókkal-pikkelyekkel teli poharak, üstök, kádak, lombikok kiállításán egy hatalmas elektromos hárfához (rózsaszín szögesdróttal) odakötözött, kasztrált örvös-medve énekel; ismeretlen lények kórusa siratja a Holdmedvét; madrigálok egy vágóhíd dísztermében... --

Anna, Flóra, Livia, Sarolta és Rebeka, Betti, Sári, Danila, Katarzyna, Agata, Alicia repeta: és felsejlik és oldódik, majd elfoszlik a megidézett orgia...

(Hemorrhoids és Hemoptysis is a helyszín felé közeledik...)

Képek, hangok, jelenetek csúsznak egymásba: Priapus-szobrok, Anemona, Übü Mama: obszcén „epigrammák” és profán örömdóák kavalkádjában Kantinától – Konobáig, Konobától – Kantináig, sajátos ritmusokban:

meztelen talpakkal taposott osztriga-szemek; ego te abszolvo; „phall ostora”; pop-skolasztikus (f)elszolgálók; üvegszek-

van Bika-szag), s a nagy terv elaltat... Őseim tisztásán sok jó fű megterem; álomban nem zavar sem sírás, sem tetem...

(Két kéz: erősen fogja a nyakat.)

3. Ketten vagyok. Ketten vagytok, ketten vagy... Többfelé kapkodok, szárnyalok, és (valótlan szerepekben) többfelé is zuhanok... Szétszórok, elhagyok, megtartok, nevetve tervezek; emberi barátot légies lényemmel elképzelt szférákba, kacagva emelek... Kasztór és Pollux, úgy hittem, bennem Egy! Félvállról véve ezt, a játékot komolyan: merkúri jel és csel jön felém a széllel, de amint mozdulok, megint más érdekel...

(Két tenyér: a két vállat tartja.)

4. A Holddal együtt kelek (ébredés-egyveleg). Érzékeny rétegek ivódnak belém, oldódnak fel bennem. Mellkasom mindenképp megremeg, ha átható ember vagy az áhított tenger influenciái közelítenek. A hullámok gyakran megsebeznek, s a partokon vánszorgok félig eszméletlen. Kicsorbult ollóim és védőrétegeim ápolásra szorulnak... Lassan érem el, amit meg sem tervezek; intuitív végzetem sokaknak csak sejtelem, míg apályal együtt mélyülő szemeimben megalszik a nyár...

(Két kéz ujjai: a melleket simogatják.)

5. A fényt, kezdettől fogva gyűjtöm. Sörényem aurája és büszke (magam által csöndben felmagasztalt) tartásom a Nap sugarait verik vissza felétek. Uralkodói szívem, a feladatok terhétől sok esetben meghasad, mégis csak fölfelé nézek – és belátom, hogy Nekem kell irányítanom... A kudarc mérgező látogató. Ha senki sem lát: befelé ordítok, s ön-húsomba karmolok...

(Egy tenyér: erősen tapad a szívre.)

6. Szelíd vagyok, akár a búzakalász. Szíнем a barna és a szürkés-kék. E földön, amit kell, gondosan végzem el... Tolakodással senkit meg nem sértek, ám a sorvadástól félek. Gyomromban szorong a szenvedély hiánya... Szűzföldi Novalis közeli kérgein, Novalis távoli, tűnékeny tájain a képzelet megreped, míg énem józanul rendszerez, s tipikus bennem a mínusz animusz...

(Egy ököl: a gyomorba fúródik.)

7. Az egyensúly árnyékában, a légnyomás-tartományban: túl-lengek és fölengedek, földi jegyből, stabil kegyből, a sokféle

nem-értésből lépten-nyomon kilebegek... Az örület, a költészet, ágyékkal és elmémmel jegyben járva megremeg; s kreatív csábításom, ingadozó, félre-kúszó, játékos, de nagyravágyó (akárcsak szép félhomályom): megbízható, ingatag...

(Két tenyér: a csípőcsontokra kapcsolódik.)

8. Tövis és dárdavég, ami rég belém tört. Tengernyi sivatag, véd és eltakar. Megedzett mindegyik, bárkit átszúrhatok; bolygómban csábítás, halálos jóslatok... Fekete és vörös, fondorlat, ámítás, misztikus ábrákkal tüzeket ápolok... És lassan megvalósítom, és lassan bekebelezem, vagy, ha nem: kedvesség csapdáját belétek ékelem...

(Egy kéz ujjai: a nemi szervvel játszadoznak.)

9. Vágyak és magaslatok, züllés és vérengzés... Megcélzom az izzó Napot! Terveimet magasztosan megperzselem – s Kentaur toporog növekvő képzetemben... Modell vagyok, költő, szájhős, zenész, botrányhős... Ábrándozó családanya. Gyermekeim célkeresztben, tűzharcban és ketrecekben... Egyedül, a kiemelkedésben...

(Két tenyér: a combokat simogatja.)

10. A hegyeket módszeresen mászom. Följutok, majd újra kezdem. Mindig újra kezdem, hogy elronthassam. A javítások tovább visznek... Akaraterővel operálok, görceimmal fojtogatok. Hűséges vagyok: a kegyetlenkedéshez, az önzéshez, a szorongáshoz, a perverziókhöz, a megbízhatósághoz, a szerető szeretetének szeretéséhez, a szenvedélybetegség(ek)hez, a művészetekhez, az álmok éber újra-álmodásához, a földi körülmények sajátosságaihoz, a képzet-társításokhoz... Szaturnusz gyermeke vagyok. A pontosság lassan öl...

(Két tenyér: a két térdet szorítja.)

11. Különségemet hamar elfogadtam. Szabadságom és költöttségem is páratlan. Korok zengenek rólam „ódát” = „odaát”... Szokásaim, öntörvényű okosságok, melyek elvonással, bonyodalomakkal is járnak. Zsenialitás, külsőségek káosza a végsőkig elkísérnek; a hatalmas Uránusz excentrikus hatása járja át, s ragyogóan csobogtatja áttetsző éreztetem... Ha a koromat megelőztem, úgy érzem, akkor is késtem...

(Két kéz ujjai: a lábszáron simulnak lefelé.)

12. Megbízható halvér-folyam. Vibrálás és befordulás, szexuális ficánkolás... Duplaságom előny, hátrány: szenvedély, majd sértés, ármány... Ápolok és alázkodom, csábítok, de bennem horog. Odaadás, félreértés, izgalom és örök kétség... Az árral szemben, az ár alatt; az örvényben, de minden áron...

(Két tenyér: a talpakat izgatja.) - -

*

Itt pedig a Zodiákus álnevű sorozatgyilkos két levelét olvashatjuk. A korrektor-robotot kikapcsoltuk, így eredetiben, hibáival együtt közöljük az írásokat.

„Szeretek embereket ölni mert élvezetes élvezetesebb mint vadállatokat ölni mert az ember a legveszélyesebb minden vadállat közt a gyilkolás oly hihetetlen élményt jelent még élvezetesebb mint egy lánnyal lenni (pinapinapina) a legjobb része hogyha majd meghalok a paradicsomban fogok újjászületni és mindenki akit megöltem a rabszolgám lesz nem mondom meg nektek a nevem mert megpróbáljátok majd lelassítani vagy megakadályozni hogy további szolgálkat gyűjtsek a halál utáni életemre” – ebeorientemethpiti.

„Fiatal volt és gyönyörű, de már ütött és kopott és halott. Nem ő az első és nem ő lesz az utolsó, éjszakánként virrasztok és a következő áldozaton gondolkodom. Talán a gyönyörű szőke lány lesz az, ki gyerekekre vigyáz a kisbolt mellett és minden este hét körül lesétál a sötét sikátorba. Vagy talán a formás barna lesz az, aki nemet mondott mikor randevúra hívtam a főiskolán. Talán egyikőjük sem. De ki fogom metszeni női szerveiket és letétbe helyezem hogy az egész város láthassa. Ne könnyítsék meg túlzottan a dolgom. Vigyázzanak a testvéreikre, lányaikra és feleségeikre az utcákon és a sikátorokban. Miss Bates ostoba volt. Báránként vonult a mézárszékre. Nem harcolt. De én igen. Olesó győzelem volt. Elvágтам az elosztó középső vezetékét. A könyvtárban vártam rá és két percen át követtem. Az elemek lemerültek. Felajánlottam a segítségem. Ezután örömmel beszélgetett velem. Mondtam neki hogy a kocsim az utcán áll és szívesen hazaviszem. Amikor távolodtunk a könyvtártól azt mondtam hogy eljött az idő. Mire ő azt kérdezte: minek jött el az ideje? Azt mondtam neki hogy eljött az idő arra hogy meghaljon.

Megszorítottam a nyakát és a kezemet a szájára tapasztottam és a másik kezemben lévő késsel elvágtam a torkát. Nagyon odaadóan távozott. A mellei meleggé és keménnyé váltak a kezem alatt, de én csak egy dologra gondoltam. Megfizettem azért a sok szemétségért amit az évek során velem tett. Nehezen halt meg. Reszketett és rázkódott ahogy megtámasztottam a testét az ajkai pedig remegtek. Még egyszer sikított és én fejbe rúgtam hogy befogja a pofáját. Belemártottam a kést és az eltört. Majd bevégeztem a munkát, elvágtam a torkát. Nem vagyok beteg. Nem vagyok elmeháborodott. De a játék nem fog abbamaradni. Ezt a levelet adják közre hogy mindenki elolvashassa. Talán megmenti azt a lányt aki a sikátorban jár. De ez már önkön múlik. Én leszek az önök lelkiismerete. Nem az enyém. Igen, a telefonáló is én voltam. Csak figyelmeztetés volt. Legyenek résen... most is fiatal lányokat cserkészek be.” - -

A sorozatgyilkost soha nem fogták el. 2007-ben, egy Dennis Kauffmann nevű férfi azt állította, hogy elhunyt keresztapja volt a Zodiákus. A neve Jack Tarrance volt. Saját állítása szerint akkor vált gyanússá előtte, amikor meglátta a kézírását, azután látta, hogy egyértelműen hasonlít a fantomképre. Azt állította, hogy Tarrance bevallotta neki a gyilkosságokat telefonon. Nem kevesebbet állít még, mint hogy Jack Tarrance nemcsak hogy a Zodiákus, hanem a Fekete Dália gyilkosságot is ő követte el. Ezt a Jack házában talált fényképekkel tudja bizonyítani. Jack Tarrance kézírása egyértelműen hasonlít a Zodiákuséra, a fantomkép is hasonlít rá, és a személyleírás is. Kauffmannak van egy weboldala, ahol összegzi a néhai keresztapja ellen felhozható bizonyítékokat...

*

Të dua shume, Yas kasirim kasi, Ha eh bak, Mikvarxar, Jeg elsker dig, Ég elska pig, Ezhele hezdege... – sorolja a Lány, aztán a világ összes nyelven leírja: szeretlek.

JENEI GYULA

A doktor bácsi

*a doktor bácsi áldott ember. aranykeretes lennon-
szemüveget hord, a haja meg olyan, mint
jimmy hendrixnek. csak szőkésbarna. meg is szólják
majd érte, ami tulajdonképpen természetes
akkoriban egy kisvárosban. de jó orvos hírében áll,
s az feledteti hippis kinézetét. pofaszakállá is
lesz, a szemei meg kékek, ha ugyan jól emlékszem
annyi idő múlva, mikor ezt a verset írom. mert
mindössze pár évig marad a településen. hogy ő
akar menni máshová, vagy mégsem fogadja be a hely,
nem tudom, hisz gyerek leszek, amikor elköltözik,
ám azért ő marad, akire a *kis beteg* évtizedek múlva,
mint a jó doktor bácsira visszaemlékszik. akkor
már napok óta ágyban fekszem, vagy lehet, hogy
nem is annyira régen, csak a láz makacskodik
a szokásosnál jobban, s apámék kihívják. olyan
jó lenne azt írni: fogásra akasztott kabátjának
prémét szelíden prémezi homály, de nyár
lesz, napsütéses, meleg, én meg lázasan
rohadok a dunna alatt. mondjuk, az összes tollat
a lábamhoz mozgom, úgyhogy csak a ciha takar.
nem akar lejjebb menni a hő. lehetek majd
úgy tíz- vagy tizenkét éves. olvasni sem lesz
kedvem, erőm. bágyaszt a láz, s tompítja még
a halálfélelmet is, bár azt teljesen elűzni úgysem
tudja. és akkor megérkezik ő. fölém hajol.
bozontos haj, biztatón villanó szemüveg.*

a sztetoszkóp hűvös, megborzongok, de az már jó borzongás lesz. lehet, *sovány bordáimon* is *kopog* kicsit a doktor bácsi ujja, arra később már nem emlékszem. csak ahogy az injekciót készíti: fölszívja a fecskendőbe a folyadékot, s a fény felé tartva kiprésel egy-két bágyadt csöppet a tűből. nem tudom, a szérum gyógyít-e inkább, vagy a doktor bácsiból áradó nyugalom, viszont rögtön jobban érzem magam. nagyanyám szóvá is teszi, miközben áthúzza az ágyneműn az agyonizzadt huzatot. talán enni kérek, talán olvasni kezdek majd, talán töprengek kicsit az élet és a halál közhelyein, talán lenon-szemüveges jimmy hendrixemre is gondolok, de arról nem képzelgek, hogy *színházba tér vagy csöndbe vacsorál*. az csak később jut eszembe a *szegény kisgyermekről*, amikor majd ezt a verset. igaz, akkor nem színház, nem is otthoni vacsora, hanem menzai ebéd közegében látom az orvost: egy általános iskola vagy egy téesz étkezdéjében.

Szávai Attila

Hajli

Lassan közelít a komp a folyóparthoz, a kompezető nagy gázfröccsöket ad. A fedélzeti korlátnak kapaszkodva gyereksapat bámulja, ahogy közelít a part, ahogy egyre nagyobbak a város folyóparti épületei. Egyikük a komp felett repülő sirályokat mutatja kacagva. Egy másik gyerek, egy szóke kislány a part felé mutat, ahol egyre inkább ki lehet venni a sétáló alakokat, a fiatal párokat, a bottal bandukoló nyugdíjasokat, a kerékpárral suhanó sportos embereket, a kutyasétáltatókat. Húsvéti hétvége van, kellemes idő, aki teheti, a szabadban van.

A kislány az egyik pad felé mutat. Ott a Hajli, kiáltja boldogan, közben az óvónő kabátszárát húzkodja, nézzen ő is arra. A kislány vékony hangja kipattan a monoton motorzajból, mint egy apró szikra. Ki az a Hajli, kérdezi az óvónő. A kislány lelkesen, egy szuszra folytatja, hogy a Hajli az kukázni szokott, és az utcán alszik nyáron, meg hogy a Hajli mindig büdös, mert anya szerint egy héten csak egyszer fürdik. Vicsorítva, kuncogva mutatja a kislány, hogy melyik fogai feketék már a Hajlinak. A Hajli egy középkorú, hajléktalan nő, aki a folyóparti sétány egyik padján ül, egészen a szélén. Valahová nagyon messzire néz, mintha nem is a fizikai világot figyelné, hanem valami mást. Mintha várna valakire, vagy mintha csak a lehető legkevesebb helyet próbálná elfoglalni a világban, épp csak, amennyi feltétlen szükséges. A padtól nem messze hinta nyikorog, a folyóparti szél belekap, lök rajta, játszik vele. A hinta mellett, a tartószerkezet egyik vaslábánál három szatyor árválkodik. Hajli szatyrai. A kitömött szatyrok egymásnak dőlve, mint kiszolgáltatott, gyanakvó állatok, egymáshoz bújva várnak valamire. A hintában nemrég Hajli ült, mert nagyon szeret hintázni, a kiszállás utolsó mozdulata tartja mozgásban a láncon lógó ülőkét, a szél rásegít, hozzáteszi a magáét. Hajli egyik kedvenc elfoglaltsága a hintázás. Olyankor szinte megszépül az arca. Amin egyébként hosszú

árkokban ül meg az idő és a kosz. Haja fakó-szürkés és kopott, a szemöldökök vastagok, a szemek jókora sziürkés karikák mélyén gubbasztanak, mint a félős gyerekek az esti padlás homályában. A keleties, erősen kiugró járomcsonton feszülő bőr száraz, több tucatnyi vékony ér hálózta be. Repedezett a száj is, lilás, kellemetlen ízű. Ezt a kellemetlen ízt (kátrány és kávézacc elegye, amihez leginkább fogható) Hajli már megszokta. A durva, érdes tenyerek a foszló, koszos nadrágon nyugszanak, a bal kéz hüvelykujját a jobb kéz mutató- és hüvelykujja morzsolgatja. Mint mindig, mikor Hajli izgul. Az imént ismerte meg a kompról in-tegető kislányt a sárga kiskabátról. Nem mer visszaintegetni, pedig szinte naponta látják egymást az utcán, ismerik egymást.

Bármikor találkozik a kislánnyal, mindig a saját nővére jut eszébe. Hajli három évvel idősebb lánytestvérének rendes élete van, munkahellyel, ha nem is jelentős, de rendszeresen utalt fi-zetéssel, van férje, két gyerek, kis autó, kis kutya, kis lakás. Hajli a kikötni készülő komp előtt lustán elúszó vadkacsákat nézve gondol nővérére, mi lehet most vele. Sokszor gondol arra hin-tázás közben, hogy kislányként nővére is így hintázott vele, test-vére közben mindig arról ábrándozott, pont olyan életről, mint amilyen most van neki. Ez, hogy valóra vált a nővére álma, ez nagyon tetszik Hajlinak. Újabban hintázás közben legtöbbször arra gondol, hogy ő a saját kisgyerekkori nővére, aki lelkes moz-dulatokkal hozza lendületbe a játékszert, előre, aztán hátra, újra és megint. Képzletben a fehér harisnyás lábait messzire előre-rúgja minden újabb lendületvételekor. És közben álmodozik.

A konyhában a fás ládán ülve töltötte az estéket az apja. Akkor még volt családi ház, kutya, kiskert, közös vacsorák. Onnan, a tűzhely mellől mondta az utolsó időkben szinte minden este az apja a konyhaasztalon gombokkal játszó kislány Hajlinak, hogy sose lesz belőled semmi, meglátod. A kis Hajli félt ezektől a do-hányszagú szavaktól. Ahogy apjától is. Nem egyszer előfordult, hogy eljárt az öreg keze, ha nem úgy történtek a családban a dolgok, ahogy azt ő szerette volna. A pofonok után a kislány és az anyja szípigoga a küsszobába mentek. A férfi a konyha feszes neonfényében ülve bontotta az újabb és újabb söröket. Egészen a részegedésig. Nővére ekkor már nem lakott velük, egy távoli város iskolájába járt, az ottani rokonoknál lakott. Idővel Anyjuk

is az alkohol rabja lett. A kis Hajli szinte naponta látta, ahogy a két düllöngélő, ápolatlan felnőtt részegen veszekszik, egymást okolják az alkoholizmusuk miatt. Aztán már Hajlira fogták. Egyszer, egy vita hevében a kenyérszelő nagykés is előkerült. Hamarosan nevelőintézetbe jutott a tinédzser Hajli. Azóta nem hallott a szüleiről. Nővére rendszeresen látogatta, azóta is tartják a kapcsolatot. Többször próbálták rábeszélni, hogy hagyja itt a várost, költözzön hozzájuk, talán valami munka is akadna. Ám Hajli hajthatatlan, és különben is úgy megszokta már az utcát, a játszótereket, szokta mondani ilyenkor. És a hintázás is nagyon hiányozna neki. Hajli a hajléktalanszállóra indul.

Most a nagy élelmiszerüzlet előtt gyalogol épp. A fekete ruhás, nagy pajeszú biztonsági őr Hajli egyik jó ismerőse, gyakran beszélgetnek, ilyenkor a nő cigarettát kap és pár darabot a boltban árult, a reggeli sütésből megmaradt, erősen szikkadó zsömléből. Ilyenkor legtöbbször csak általánosságokról beszélnek, az időjárásról, a rendőrökről, a hittérítőkről. A játszótereken időző családokról. Aztán Hajli elköszön, és tovább ballag a szálló irányába, egy ideig még a fekete egyenruhás férfira gondol, deres, erős, drótos bajszára, szabályos műfogsorára, szőrös kezeire. Hogy milyen lehet a ruha alatt az az ember. Szőrös-e a hasa.

Hajli utolsó szexuális kapcsolata két éve történt. Apja kivert belőle szinte minden testi vágyat, szülei kapcsolatában a szexualitás olyan volt, mint az ólak mögött felejtett kislábas, kicsi, kevés, rozsdáette: olyan hely, ahol nincs ott az Isten. Gyorsan megvoltak vele, mikor azt hitték, a kicsi Hajli alszik. Pedig a kislány csak mímelte az alvósos szuszogást, miközben nyitott szemmel feküdt az ágyban, nézte a fekete szobát, ami üres volt, nagyon üres a kicsi Hajlinak. Mégis tele volt a légtér anyja részeg sóhajtásaival, apja elfojtott hörgéseivel, a falakból is ezek szivárogtak, mint telítettségig áztatott szivacsból a langyos, büdös, zsíros mosogatólé. Undorodva gondolt a kicsi Hajli arra, hogy földi létét ilyen hangoknak is köszönheti, ezeknek az embereknek. A szülői ágyvég egyre gyorsabban kopogott a régi öntöttvas radiátor bordázatán. Aztán abbamaradt. Hajli két éve látott, érzett utoljára férfitestet. A cementgyár egyik sörhasú teherautósofőrje csábította el, fizetett előtte két Martinit a már enyhén ittas nőnek, majd a cementgyár belső parkolójába mentek. A

parkoló tele volt cementes tartálykocsikkal. Mint egy alvó állatcsorda, gömbölyödtek rendben egymás mellett a mozdulatlan tartálykocsik. Az egyik ilyen jármű volt a férfi munkahelye. Felmásztak a fölkébe, majd egymásnak estek, pontosabban, csak a férfi, Hajli csak tettette, hogy igyekszik, hogy jól esik. Mert inkább undort érzett. Nem is a férfi irányába, hanem önmaga irányába. Hogy megint részeg. A Martini íze ott keseredett meg a szájában, mikor a férfi dolga végeztével kinyitotta Hajlinak a vezetőfülke ajtaját.

Ballag Hajli a hideg tavaszi szélben, rossz kabátja alá bekúszik az áprilisi szél, csiklandozza, a nő megáll, majd karcos hangon felnevet. Különös látványt nyújt az álló nő a sétálóutca sűrű forgalmában. Lassan bont szírmot ez a nevetés, de annál felszabadultabb, önfeledtebb, többen megnézik a kacagó, rosszarcú Hajlit, majd a nevetés, ahogy indult, ugyanolyan lassan elvirágozik, visszasüllyed az utca zajába. A nő továbbindul, néhány perc múlva a hajléktalanszállóra ér. A szatyrokból kivesz pár személyes tárgyat, egy kopott, meztelen műanyagbabát, egy hajtincset, nővére kislánykori hajtincset, egy fésűt, törött fülű poharat, egy kitört hegyű ceruzát. A tárgyakat gondosan elhelyezi az éjjeliszekrényén, a többit, a három szatyrot a zárható szekrénybe teszi az egyik szociális munkás jelenlétében. Ez a szabály. Hogy vagy, Hajli, kérdezi a szálló munkatársa. Mérsékelten, feleli rekedt iróniával Hajli, inkább csak maga elé. Ugye nincs semmi romlandó a szatyrokban, nem akarok megint szekrényt fertőtleníteni, hallani a kedveskedő hangot, de Hajli nem felel. Visszamegy a szobába, lefekszik az ágyra. Négyen laknak egy légtérben, a szobatársak egyelőre még nem értek vissza, kint vannak valahol a városban. Így legalább csendben pihenhet. Az ágyneműt frissen mosták, érezni az öblítő üde illatát. A téli melegedőknél egy fokkal jobb ez, gondolja, és visszaemlékszik, hogy a melegedőkben csak csupasz műbőrhuzaat van a matracokon, nem ágynemű. Ez sokkal otthonosabb. Olyan az illata, mint a rendes emberek otthonainak, gondolja most Hajli, miközben egészen elszenderül. A résnyire nyitva hagyott ajtón az egyik szociális munkás néz be lopva. Aztán csendesen beszél a szobába, Hajli, vedd le a kabátot, ne kabátban fekédj az ágyra, ne cipőben, most húztunk új ágyneműt. Hajli szeméből kirepül az álom, felül, tenyérrel végigsimít hamuszínű, zsiros haján.

Hosszan, hunyorogva néz ki az ablakon. Egyik szobatársát látja közeledni az utcán. A férfi láthatóan ittas. Nem akar veszekedést megint, inkább kimegy a városba, még jó, hogy nem vetkőzött le. Ám most csak az egyik szatyrot kéri ki a zárható szekrényből. Azt, amelyikben a lomok és egyebek közt pár könyv is van. Hova mész, Hajli, kérdezi a nő, akinél a kulcsok vannak. Kimegyek a napra, olvasni akarok, érkezik a válasz. A szálló munkatársa a mondat mögé lát, mikor megjelenik a szobatárs, sörszag dől a férfiből. Tudja, hogy ki nem állhatja egymást Hajli és a szakállas férfi. Én is így gondoltam, szól a keserű, dohányos férfihang, mikor látja, hogy Hajli a szatyrával kifelé indul az ajtón. A szociális munkás egy párizsis szendvicset csomagol a nőnek, reggel óta nem ettél szerintem, mondja, miközben Hajli nagy kabátzsebébe tolja az alufóliába csomagolt zsömlét. Köszönöm, te jó vagy, mondja Hajli, majd becsukja maga mögött az ajtót. A hintában olvas, amíg rá nem esteledik. Este tizenegy óráig kell visszaérnie a szállóra, de amíg lehet, kint marad a játszótéren, addig se kell találkoznia szakállas szobatársával, mire visszaér, talán már aludni fog a fogatlan férfi.

Mélyen leszívja a tavaszi zsenge, tiszta levegőt. Miközben kiengedi azt, valami megragadja a hintát. Hajli nagyon megijed. Egy szép arcú kamasz fiú markolja nevetve a láncot, van valami gonoszság a tekintetében. Hajli arcába fújja a füstöt, majd a többihez kiált, nézd má' Tomika, úgy látom, itt van az anyád! Hangosan erőltetve, fölényesen nevet Hajli arcába. A nő nem néz rá. Ez felbosszantja a részeg kamaszt, nagyot lök a hintán, a nő majdnem kiesik az ülőkéből. A fiú leköpi, majd hangosan kérdezi meg, hogy a többi is hallja, van nálam gumi, nyanya, mennyiért szopsz le? Hagyjál, mondja Hajli, túl sokat ittál. Ez csak olaj a tűzre. Ki vagy te, hogy arról pofázza', hogy mennyit igrak? Kurva anyádé' ugatsz bele az életembe, fakad ki a fiú, majd felrúgja Hajli borát. A műanyag palack messzire pattan az acélbetétes bakancs orráról, spriccel belőle a bor, miközben hosszan bucskázik a játszótér fűvén. A nő a szétfolyó bort nézi, harag gyúlik a tekintetében. A fiú megint az arcába nevet. Mit csináltok? Elég legyen! Normálisak vagytok? Hagyjátok, kiabálja egy vékony hang. A két részeg kamasz visszahőköl, cigarettára gyújtanak, miközben mutogatják Hajlit, ez egy senki, ki a faszt érdekel, mondja az egyik. A dühös kamaszlányt látva mindkét

fiú eloldalog, vissza a pingpongasztalhoz, ott fortyognak tovább, földhöz vágnak egy boros üveget. Menj innen, ha jót akarsz, szól a lány, majd az apró, formás kezében lévő borosüveget Hajli kezébe nyomja, a palack még félig van. Tessék, a tiéd, mondja a lány, de most már tényleg indulj. Hajli a közeli templom felé indul. A tizenhetedik században épített épület mellett női szobor áll, egy szent nő szobra, alatta szökőkút csobog. Hajli megmossa poros és véres arcát a vízben. Az orrából hulló vércseppek lassú flottaként úsznak el, hogy aztán kissé távolabb – a szobor lábainál – teljesen felhíguljanak, feloldódjanak a szökőkút vizében. A szökőkút húsvéti vízcsobogásában.

TOROCZKAY ANDRÁS versei

Erzsike néni

A kilencvenéves arcot nézed.
A bőr alatt a duzzadt ereit.
Tartod remegő, vékony testét.
A kertben lépkedni segítesz neki.

„Régebben gonoszkodtál, azt mesélik,
Erzsike, te tényleg öltél már embert?”
Nevetve néz rád, a fejét rázza. Tagad.
„Szándékosan soha. Csak egyszer, véletlen.”

A virágágyás mellett kísérve látod:
arcát már a Nap szelíden, szépen megfogta.
Ő neveden gondolkozik, és hogy odabent
vár még rá egy péppé összetört oroszkrém torta.

Olykor

Nagybátyámat szilvaszedés közben érte a hír:
Meghalt Brezsnyev. Percekig állt a létrán.
Most mi lesz velünk, megszedült.
Amikor pedig a temetését látta a tévében,
azt mondja, megütközött azon,
hogy a koporsóját csak ketten,
két szovjet katona vitte.
– Esküszöm – mondja –, még koppant is,
mikor a sírba eresztették a koporsót.
Harminc éve azon töri a fejét,
abban a kurva nagy országban,
hogy nem volt még négy ember, hogy ne kelljen
annak a két szerencsétlennek cipekedni.
– Egymást követték akkoriban. Hullottak,
mint ősszel a legyek – meséli.
És hogy a moziban a székükről felállva,
boldogan, kipirosodva énekelték a Guantanamerát.
Énekelné ma is.

Tallinn nekem

Tallinn nekem mintha nem is létezne.
Meghalni járnak az emberek oda
vagy emlékeket,
mennyországot gyűjteni, szórni.
Egyszer erről álmodtam.
Anya egy vonatútról mesélt,
időről időre, újra meg újra,
mint egy álomban, mikor nem lehetett
az ablakon kinéznie
az állomásokon.
Már nem emlékszem,
miért. A szovjetek miatt,
vagy csak mert félt.
Vagy ki lehetett, de nem volt mit néznie,
csak a tejfehér tájat?
Még kicsi voltam.
Én soha nem jártam ott.
Tallinn vakító bőr. Albínó.
Fehér szempillás gyerek.
Sosem irigyeltem tőle.
Most látom a monitoron,
tényleg mennyire hűvös, mennyire
halvány, de mennyire gyönyörű,
tényleg, mint Newport volt nekem.
Félnék most tőle, ha látnám élőben.
Mint a telefonfülkés parkolótól
a sirályvijjogás és sárkányok szobrai közt félttem.
Ücsörögve várni az óceánt figyelve:
szólaljon meg végre.

Toroczka András

Köszönet helyett

Úgy nézek most vissza gyerekkoromra
mint a karcagi klinika sokadik emeletéről
Kisúj felé gyerekkoromban
mint ahogy néztem a csillagokra
a korommal festett tengeren szétszórt gyöngyökre
az ismeretlen házakra otthonokra

Emlékszem egy zacskó ropira
a szánkba tucatnyit tudtunk tömni régen
vigorogva de Tóth Árpiek biztosan még hetet
egy kibonthatatlan zacskó ropira emlékszem
amit nem segítettek megbontani az ápolók
aztán arra
hogy úgy ettük mintegy mellékesen a pálcikákat
a – ha nem is tiltott de csak eltűrt –
coca-colától felpörögve mintha egy TSZ-rendezvényen
vagy házavatón cigiznénk
Közben szórtuk magunkba a sósmogyorót is
mint apa a kávészemeket
messziről dobáltuk a szánkba vagányan
ahogy ő Szejkőben

Úgy nézek mint éjszaka közepén a sokadik emeleten
(nyolcadik volt a gyerekosztály talán)
Karcag fényeire és a csillagok fényeire
és ahol ez a kettő összeért
a horizontra a házunk felé a házunkat
ahol sejtettem arrafelé
ahol sejtettem

Hogy anya sem alszik apa mellett csak néz felém
a Szabadság téri lakótelep ablakában
ujjai a második emelet parkolóra néző ablaküvegén
és apa hiába motyogja egy saját nagy kertes házról szóló álmából
Gabikám feküdj már lefelé
Úgy nézek most vissza gyerekkoromra
mint a karcagi klinika hanyadik sokadik nyolcadik emeletéről
a végtelen földeken elterülő város felett
Kisúj felé otthonom felé anya felé apa felé
Balázs és Zsuzsiék és mamáék felé
a játszóterek és játszótársak felé
a strandszagú délutánok felé
a bicikli a hatalmas karácsonyfa a póniló felé
a gesztenyesor és a piros Wartburg felé
a legős fiók felé a matchboxokkal teli nejlon szatyrok felé
a működő mozi felé és a Gyuri bácsitól elkunyerált mozipla-
kátok felé
a videó-kazetták és a bécsi számítógép felé
a matricákkal teleragasztott falak felé
a második emelet felé nézhettem így

Apa nemrég meglátogatott
kávával kínáltam de fejét rázta hogy már arról is leszokott
legalábbis már nem iszik annyit mint régen csak reggelente egy
gyengét
aztán mutattam neki hogy kaptam az adóhivataltól egy hatá-
rozatot
azt mondta szedjem össze a szükséges papírokat
ő majd mindent elintéz

KÁNTOR ZSOLT

Ánizs

Julcsi kifestette magát, mert jött hozzá Laci, az autószerelő. A fiú rögtön megkérdezte, miután levette a kabátját, hogy meddig vetközzön. Gatyára – volt a válasz, és röhögtek. Semmi képmutatás. Ebben megegyeztek. Te! Elmázolódott a szemfestéked, kezdte Laci, letörölhetném. Le – volt a válasz. És Laci lenyalta. Innentől kezdve már csak a zene volt a zavaró, a véletlenül benyomott gregorián, egészen addig, amíg Julcsi szakállas apukája be nem toppant. Már félmeztelenek voltak, amikor fordult a zárban a kulcs. Hirtelen lefagytak, de idejében felkapkodták a farmerkabátkákat. A papa bekukkantott, részeg volt, hoztam anyádnak ánizs bombont. Szia! Kis haver. Én vagyok a Julcsi apja. Nyugi, nem verlek meg, két perced van, hogy szimpatikussá válj. Mert jelen pillanatban nem vagy az. Mit keresnek a kávészemek a citerámon, Julcsi? Te megint kiborítottad a Karavánt? Laci megjegyezte, hogy neki meg éppen hogy bejön az apuka stílusa, éppen ilyen apósra van vágyódása. Erre a neandervölgyi apuka elővett egy üveg whiskyt, és leültette a fiatalokat magával szemben. Most pedig meghallgatjátok apukátokat, hogy citerázik. És úgy lett, ahogy a papa kérte. Hallgatták. Majd elaludtak. A papa pedig arra ébredt, hogy mindezt álmodta.

Julcsi kijött a fürdőszobából, mire a papa érkezett. Másnapos pupillákkal és morgolódva. Képzeld, megálmodtam a randevúdát. Többé nem iszom. Ma elmegyek a gyülekezetbe. Megkérem a lelkészt, hogy helyezze rám a kezét, és kényszerítse száznylolcvan fokos fordulatra a gondolkodásmódomat.

Julcsi nevetett. De nem volt cinikus színezete az örömeének. Bárcsak valóban megtennéd! De ne a paptól várd, amit neked kell megtenned. A hit holt cselekedetek nélkül. Apa! Mintha nem lenne a testedben szellem, olyan a tett nélküli bizakodás. Mihelyst a gyülekezetbe érsz, menj oda a pásztorhoz, és jelezz neki előre. A prédikáció végén ne felejtse el kihívni! Jó. Mondta a megtérni kész családfő, és a vállára dobta a bőrdzsekijét, kifordult a kertés ház kovácsoltvas kapuján. A sarkon már várta a sötétség, pedig

csak dél volt. Egy áprilisi, primavera-időcikkely. Mégis, az utca végén a Sanyi bácsi állta el az apuka útját, hogy meghívja egy sörre a Pezsgóbárban. De a lélekben felvértezett forradalmár rákiáltott. Te Sanyi! Ha most el nem jössz velem az Ima Parkba, többet nem állok szóba veled. Eljöttek a felüdülés idői, az Úrnak színétől! Sanyi megdöbbsent, de a papa húzta magával egy darabig. Julcsi pedig arra ébredt, hogy mindezt álmodta. Akkor kitörölte a szeméből az éjszakának a maradék, cseppfolyós árnyait, és kísétált a fürdőszobába. A papa ott volt. Épp a szakállát igazította egy régi szabóollóval. Az ünneplő öltönye ott lógott a fürdőszobafogason.

Laci azt álmodta, hogy összeházasodtak Julcsival. Egy játszótéren volt az esküvő, hintában ülve adta őket össze a pap, akinél az apuka megtért. Akkor az Úr megjelent a játszótéren, és szólt a kis létszámú közönséghez. „Álmodom, vagy tényleg megtörténnek ezek a jó dolgok?” Akkor az apuka felállt a libikóka üléséről, és közölte Istennel, hogy ez itt a VALÓSÁG. És citerázni kezdett.

ANDRÉ FERENC

kirándulás

hiába hagytuk ott a kis tanyát,
ahol megtanítottál konzervet
bontani, továbbra is ott vacillált
a gyomromban a szorongás,
hogy most hova is megyünk,
mert már az út sem számít,
azt mondtad, majd küldünk
levelet és képeslapot, de az
kit érdekel, őszintén, nem
volt értelme ellenszegülni
az akaratomnak akkor, mert
akkor még nem tudtuk, mennyire
fog fájni a lábunk és bedagad,
legalább aranyos, mint egy
kisbaba, mondd majd, és
amikor beérkeztünk a városba,
akkor tudtuk meg, hogy mi
vagyunk azok, akiktől nem
fogadják el a morzsát a galambok,
azok, akiktől nem kérdezik meg,
hol van az árvíz utca, azok,
akiket még a szél se simogat,
de nem volt ahogy még felmérjük
ennek a jelentőségét, így hát
bementünk az első kajáldába,
és ott azt mondtad, ezt a gyrost
meg kell kóstolnom, kötelező,
így mondtad, pedig utálok ezt
a kifejezést, mert ugye, mit is jelent,
kötelező, lebilincselő, mindegy
volt, nem akadémizáltam, azt
mondtam, jó, pedig nagyon rossz
volt, csak annyit éreztem, hogy csíp,
de az legalább elnyomta az ízeket,
gonosz vicc volt, mit mondjak, és

amikor megérkeztünk a vonathoz,
akkor nem tudtam, mit kéne mondani,
olyan volt, mintha búcsúznánk, pedig
együtt mentünk tovább, mondtad,
dánia pont jó lesz, én izlandot
szerettem volna, mert az olyan, mintha
kitalálták volna, bár azt mondtad,
néha én is olyan vagyok, erre
mindig azt feleltem, hogy akkor
elég szar fantáziája volt valakinek,
és ahogy döcögött a szerelvény
velünk, ragadtak az ülések és zsibbadt
a seggünk, hiába mentünk ki öt
percenként cigizni, csak azt láttuk,
hogy odamegy a táj, ahonnan mi
jöttünk, de azt meg minek, mert
ott nem jó, akkor jött be a csávó,
aki mindig el akar adni valamit,
akkor vetted azt a világító kulcstartót,
azt mondtad, lehet, hogy kicsi, de
elférne benne egész skandinávia,
csak kicsit össze kell gyűrni a tájat
és a gőzölgő erdőket, aztán valahogy
csak megérkeztünk, nem tudtuk,
hogy a kávétól vagy a hidegtől
remegünk, de mindegy volt, mert
ez volt a leghosszabb éjszaka, és te
ezt szereted, lágymint volt, mint a vajjas kenyér,
és akkor belenyúltál a hóba és kivetted
a legszebb követ, amit valaha láttam,
ilyen kőnek nem is szabad léteznie,
de hát ott tartottad a kezeden,
úgyhogy lenyalogattam róla a havat,
hogy jobban csillogjon, és eltettem
a hátizsákba, mert akkor rájöttem,
hogy hiába minden, mert látszott
a szemedből, hiába érkeztünk meg,
mert már akkor elbúcsúztunk,
még mielőtt elindultunk volna.

VARGA MELINDA búcsúja – az IRODALMI JELEN nevében is – a magyar irodalom kimagasló erdélyi alakjától, **LÁSZLÓFFY CSABÁTól.**

Pont a hosszú mondat végén

„Ha üresen marad az ágy, vagy csak egy szék. Az asztalnál a helyem; nehéz lesz elhinni, ugye, hogy veletek vagyok? A költő úgymond örökké emlékezik (a szavaknak valamikor súlya volt) – nem a fáradtság, nem is az öregség; de az, ami mégis bosszantóan elmosódik. Talán, mert túl közletről néztük egymást. A pusztaságban minden teljes lesz majd, a kétségbevont, a megmagyarázhatatlan is” – írja Lászlóffy Csaba *Az utódok esélye* című esszéjének második részében, *Az előre emlékezés zsoltárában*.

Amikor valaki elmegy közülünk, szívének utolsó dobbanását, földi létének összes sikerrel és kudarccal teli pillanatát Isten tenyerébe teszi. Vigasztalás, hogy az alkotó embert művei tovább éltetik, művei új értelmezést nyernek.

Újraolvassván Lászlóffy Csaba legújabb esszékötetét, *Az út, akár egy hosszú mondatot*, úgy érzem, a költő-író ezzel a művével készült a „pusztaságba”... Ezeket az esszéket ugyanis az emlékezés, a barátokra, pályatársakra, meghatározó olvasmányélményekre, a történelemre reflektálás, a költészet, az emberi lét fölötti filozofikus meditálás hatja át. Intellektuális kaland líra és próza között, készülődés a végső utazásra. Megfelelő szavak keresése a hosszú mondat befejezéséhez. Egész életünk nem más, mint készülődés a végső utazásra, mindenikünk élete egy hosszú mondat. Jelzőket keresünk, alanyt, állítmányt, kifejező szavakat, jó szórendet.

Csaknem ötven kötet, számtalan vers, próza, esszé, tanulmány lakja be Lászlóffy Csaba hosszú mondatát, s arról se feledkezzünk meg, hogy a gazdag életmű mellett milyen fontos volt számára a fiatalokra figyelés, hihetetlenül gazdag irodalmi tudásának tovább-

adása. Ezért is fájdalmas a hiány, amelyet maga után hagyott, mert bár művei újra fellapozhatók, és még sokáig tovább éltetik, nem lehet többé találkozni, elbeszélgetni vele, nem lehet kérdezni őt, például, Szilágyi Domokosról vagy Borgesről, akire többször hivatkozik legutóbbi kötetében is.

Elsőéves egyetemistaként, szárnypróbálgató költőként találkoztam vele először, amikor néhány versemet elküldtem a *Szabadság*, a kolozsvári napilap *Tetőn* című irodalmi mellékletének. Nem mulasztott el rögtön levelet küldeni, személyes beszélgetésre invitálni. A találkozás emlékezetes volt, órákon át mesélt költészetről és Szilágyi Domokosról is, akit a húszas éveim elején nagyon sokat olvastam, s kedvenc költőmnek kiáltottam ki. Azóta persze rájöttem, hogy az embernek nem lehet csak egy kedvenc költője. Lászlóffy Csaba nem csak velem tett így, számos korombeli költővel elbeszélgetett, biztatta őket, könyveket, fontos olvasmányokat adott nekik.

Nem is olyan rég, decemberben a Bulgakov Kávéházban új könyvéről kérdezhettem – ez az utolsó emlékem róla. A neves irodalomtörténész, Szilágyi Júlia társaságában lépett föl, s a közönség sorában csupa közismert kolozsvári művész, egyetemi tanár, újságíró ült. Azt hiszem, sosem voltam olyan lámpalázás, mint akkor este. Az Irodalmi Jelen műhelye köré csoportosuló fiatal alkotók közül is eljöttek néhányan, s a pályatársak, barátok jelenléte mellett ezek az ifjú arcok szereztek neki igazi örömet. A fiatalok társasága mindig feldobta, ilyenkor különös csillogás költözött a tekintetébe. Nem volt magába forduló, megkeseredett alkotó, aki attól tart, már nem érdekes az új nemzedék számára. Gazdag életműve mellett ez volt benne a legszimpatikusabb – szívesen mesélt a régi, legendás irodalmi időkről, klasszikus és kortárs írók életművéről, nem volt olyan név, akiről ne tudott volna órákon át beszélni, új dolgokat mondani.

Költeményei, prózai alkotásai mellett ennek a tudásnak a továbbadása élteti őt, tartja meg emlékezetünkben. Saját hosszú mondata végére sikerült pontot tennie. A pusztaságban, reméljük, választ kap kételyeire, a megmagyarázhatatlanra.

Nyugodjék békében!

Az írnok panasza

Hudy Árpád tárcája

---

*...írnok, aki az éjszakában
tollat fog és papír fölé hajol.*
(Pilinszky János)

Minden fontos megíratott már. Az ismétlések, az epigonizmusok, a hígítások, a travesztiák birodalmában élünk – és írunk.

A mai írás maszatol, ködösít, elföd, kiforgat, hamisít, elhallgat. Olvasni kellene inkább, a régieket, minél régebbieket, újra és újra. Aki alázattal olvas, annak elmegy a kedve az írástól.

A Logosz kakofóniává züllött. Az igeinfláció szellemi és erkölcsi analfabetizmuson burjánzik, mint rikító virágok a bomló televényen.

Miért írsz mégis? Ha tudod? Mert ilyen következetlenek vagyunk. Kétéltűek. Hogy talán mégis. Hogy hátha mégsem haszontalan.

Meg aztán a terápia. Magadnak írsz legvégső soron, magadról, magadért. Auto-autopszia. Kis rendet csempész kusza életedbe, pillanatnyi fegyelmet. És némi önigazolást. Ha már nem vagy szent, még csak bölcs sem, legalább játszadozz e két létállapot szóbeli kellékeivel.

S ha már írsz, vedd esszéisztikusra a figurát! A lustaság, szellemi szárnyalás, szakmai kontárkodás ideális műfaja. Szabályai nincsenek, tartalma kötetlen. Nem kell hozzá jegyzetapparátus és bibliográfia, mégis lehet komoly. Meg bohém is, vicces, anélkül, hogy bohócsipkát öltene. Elmélyedni, de könnyedén. Maratoni gyúrás helyett akupunktúra, pár jól irányzott tűszúrás.

Mert manapság, ha egyáltalán, már csak röviden szabadna írni. Negatív betűvetésre van szükség: betűelvetésre, szavak elhagyására. Törölni, sűríteni, ritkítani a ránk maradt írásrengeteget. Örkenyesen írni. Hamvasan ironiába és szarkazmusba csomagolni a leküzdhetetlen profétai allűröket.

Kötélen táncolni a rendszer és a káosz között.

Egy másodpilóta emlékműve

Szócs Géza tárcája

A pilótafülkéből kizárt kapitány, aki a kabin ajtaján dörömböl, az utasok sikolyai közepette, miközben a zuhanófélben levő gép vészesen közelít a sziklás-havas hegyoldalhoz: olyan jelenet, amit profi légikatasztrófa-filmesek is sokért nem adnának.

Biztosra vehető, hogy a mérhetetlen disznóság óta, amit a személyiségzavaros őrült elkövetett, egyetlen utas nem ült föl egyetlen járatra sem a bolygón, miközben, ha módja volt rá, megpróbált a pilóták arcába kémlelni – és egyetlen pilóta sem ült le egyetlen gép botkormányához sem – anélkül, hogy ne *arra* gondolt volna. *Ugyanarra*.

Ilyen értelemben egy páratlannak mondható performanszról beszélhetünk: a pilóta-inasnak sikerült sok százezer ember gondolatait egyszor mederbe terelni, egyszerre, párhuzamosan: heteken, s ki tudja, talán hónapokon keresztül.

Ez az, amivel a másodpilóta talán a leginkább elégedett lehetne, mondjuk ki: amire a legbüszkébb volna. Hiszen ezt a gondolatot dédelgette, ez foglalkoztatta őt, mint volt barátnőjétől (eltalálták: egy légikisasszonytól) tudjuk: hogy valami olyasmit fog tenni, amiről az egész világ beszélni fog.

Ezért nem írom le a nevét. Hogy eggyel kevesebb legyen azok száma, akiknek a közreműködésére az éretlen, infantilis segédpilóta számított. Arra a kontribúcióra, amivel nyilvánvalóan és végül is eredményesen kalkulált: hogy ezer és ezer újságíró fogja leírni a nevét a Föld összes országában. S hogy a neve mellé mit fognak írni, az nem is érdekes. A lényeg az, hogy ismerjék, hogy emlegessék az embert, még halálában is, hiszen – hányszor leírjuk és elmondjuk ezt a közhelyes bölcsességet – az, akire emlékeznek, az, akit emlegetnek, az nem hal meg, addig, ameddig. Ameddig beszélnek róla.

Egyszintencalista írók tollára kívánczó történet az elidegenedett emberről, aki személyiségében egy idegent hordoz: ha úgy tetszik, egy Alient, ha úgy tetszik: a Nyolcadik Utast, a Halált.

Mert milyen tragikomikus a fontoskodás, amellyel siettek tisztázni, hatóságok és biztonsági szervek: nem, nem terrorista merénylet történt, dehogyis: a pilótának – mekkora megkönnyebbülés – nem voltak sötét kapcsolatai. Magától volt ilyen, nem az imámok mozgatták a szerencsétlent.

Akkor hát itt van egy szörny, amely veszedelmesebb, mint az Iszlám Állam, mint az al-Kaida, mint a Boko Haram: az önpusztítás monstruma, sziámi ikerpárjával, a teljes morális érzéketlenséggel. A kettő együtt képezi azt a mutánst, amely nem a mecsetek környékén lakik, hanem az emberi lélekben, és amely baziliszkusz Vonnegut regényében Bokonon „próféta” önző szolipszizmusának megfelelően – ha meghalok, az egész világ hal (és haljon) meg – ténylegesen elpusztítja a bolygót. Ha én meghalok, senki ne maradjon életben.

Ez a primitív ösztön képezi a leggyilkosabb robbanó vagy tömegpusztító elegyet, párosulva a hatalom érzetével –

„...kezemben tartom, itt ebben a két kezemben mások életét, ha nem milliárdokét, de legalább másfél száz emberét, az is valami, *akiknek sorsa-végzete egyetlen mozdulatomtól függ, na jó, kettőtől*. Most megnyomom ezt a gombot, megrántom ezt a kallantyút, és akkor nekik annyi. A hülye orvosok, akik alkalmatlannak akarnak nyilvánítani – most aztán lássák, hova vezetett az a sok tudálékos kekeckedésük. Remélem, itt ülnek mögöttem a gépen. Szevasztok, fiúk.

Szevasztok, légikisasszonyok, akik mint félistenekre néztek fel a pilótákra, köztük és eddig rám is.

Kacérkodtatok eleget, most egy kicsit pihenjünk meg itt az Alpok lejtőin.”

Emlékeznek Matthias Rustra, a vakmerő pilótára, aki több mint egy negyed százada átrepült a Vasfüggönyön, és leszállt a Vörös téren? Vállalkozása felgyorsította a birodalom bomlását és az új világrend létrejöttét.

Rust pontosan az ellentettje volt – és megérdemli, hogy ne feledkezzünk meg róla – ennek a szerencsétlen, beteg embernek, akinek ne írjuk le, ne jegyezzük meg és felejtjük el a nevét. Nyugodjon békében és ne küzdjön tovább szörnyeivel, amelyek talán ugyanannyi darabra szakadtak szét, mint ő maga.

Elszámoltatás

Molnár H. Magor tárcája

Két és fél hét – ennyi idejük maradt a bankoknak és a pénzintézeteknek, hogy a devizahiteles ügyfeleikkel elszámoljanak. Mint ismeretes, jelenlegi kormányunk a rezsicsökkentés mellett ezzel a rendelkezéssel biztosította viszonylagos népszerűségét, s ebből kifolyólag szociális érzékenységet sem mulasztotta el lépten-nyomon kifejezni.

Miniszterelnökünk például a banki elszámoltatás morális hátterét annak idején olyan politikai jelszavak sorolásával vázolta, mint „az igazságosság eszménye”, „a méltányosság követelménye” és „a tisztesség elve”. Mert hát, ugye, az nem tartható, hogy Magyarországon akárki is az éveken át fizetett törlesztőrészek dacára több pénzzel tartozzon, mint induláskor.

Menjünk akkor vissza a kétezres évek elejére. Legyünk tizen-nyolc éves, frissen érettségizett diáklányok, felvételizzünk egy főiskola kétszakos pedagógusi képzésére, ne legyen pénzünk albérletre, rezsire, kajára, ruhára, könyvre, ne legyen tehetős családunk, és vegyük fel a diákhitelt. Öt év alatt adósodjunk el 1 500 000 Ft-tal.

Csöppenjünk vissza napjainkba, változzunk a diploma megszerzése után rögtön munkába álló, vagyis már negyedik éve törlesztő, negyedik éve tanító pedagógussá. A törlesztőrészlet ránk szabott, 7000 Ft-os alsó határán egyensúlyozva (szép is lenne, ha a fizetésünkből nagyobb vállalásra is telne), gondolatban már majdnem elértük az egykor felvett pénz 20%-ának visszafizetését, ha komolyan vennénk a „méltányosság követelménye” és a hasonló dőreségek ránk vonatkoztatható érvényességét.

Megkapjuk ekkor a Diákhitel Zrt. éves elszámoló levelét, melyben röviden értesítenek arról, hogy tartozásunk immár 2 600 000 Ft – köszönhetően a kedvezőnek még a legnagyobb jóindulattal sem nevezhető 10 és 12% között ingadozó évi kamatnak.

Ez van, konstatáljuk röviden, többet kamatozik a tőke, mint amennyit ki tudunk csengetni, vagyis, ismerősebben fogalmazva, az éveken át fizetett törlesztőrészletek dacára több pénzzel tartozunk, mint induláskor. Erősek maradunk, és nem gabalyodunk bele annak firtatásába, hogy hol marad a szépen hangzó „igazságosság eszménye” és társai – de nem ám.

Az is csupán a másodperc töredéke alatt villan át agyunkon, hogy milyen jó lett volna, ha azt az egykori diákhitelt öt éven keresztül nem a főbérő kezébe számoltuk volna le, vagy ha a mostani fizetésünk tetemes részével sem egy olyan ember zsebébe tömnénk, akinek történetesen van egy felesleges ingatlana. Lakáshitelről viszont akkoriban még álmodni sem mertünk, hiszen egy magára valamit is adó hitelintézet egy biztos keresettel nem rendelkező, kezes felmutatni nem tudó, tizennyolc éves fiatal kérelmét úgy hajítja ki az első nyitott ablakon, hogy még röhögni is elfelejt közben. A Diákhitel Zrt., persze, nem tartozik ezen intézmények közé.

Na, de legalább nem adósodtunk el devizában, és nem szívtuk meg az ilyen mértékben előre nem látható árfolyam-növekedést, mint megannyi polgártársunk. Nem, mi forintban adósodtunk el, „a tisztesség elvét” egy távolról sem követő konstrukcióban, melynek már a nulladik pillanatában teljesen nyilvánvaló volt a hitelintézet számára, hogy bizonyos fizetési kategóriával azt a másfél millió forintos tartozást egy élet alatt sem lehet visszafizetni – mi több, négýévente még meg is kétszereződik tisztességesen.

Nem baj, mi bizakodóak vagyunk, ugyanis ha hőn szeretett, illiberális országunkban egyszer csak valóban lendületet vesz az unortodox gazdaság, és valóban emelkedni fog az unortodox bérünk, akkor nagyobb részletet is meg tudunk majd engedni magunknak. Pesszimisták tudniillik a saját egészségünk, tervezett hosszú életünk és törlesztőképességünk érdekében nem lehetünk. Így az sem érdekel minket, hogy annak idején miért nem figyelmeztetett senki: az a fiatal, akinek nem lesz bruttó háromszázezer forintos jövedelme, ne vegye fel a hitelt. Hiszen végtére is mindegy lett volna, aláírtuk volna úgyis, mert mi generációkat akartunk, akarunk tanítani és nevelni, komolyan vettük és vesszük a hivatásunkat, még ha keményen meg kell is fizetnünk érte.

Mikor azonban a devizahitelek megsegítése ennyire éleken, a törvényhozás szintjén is a felszínre került, a felszínen maradt és lebeg, egy idő után mégis zavarba jövünk. Az adós szempontjából ugyanis teljesen mindegy, hogy a Diákhitel Zrt. fennen hangoztatott „önköltségi elven” működik (persze, a céget pénzelő „hazai és nemzetközi befektetők” már korántsem), hiszen az elszámoltatni kívánt bankokat sem kérdezi meg senki, hogy mennyire volt mínuszos a mérlege taval, vagy tavalyelőtt, vagy azelőtt.

Ha tehát a devizás ügyfelek – akik egykor mindannyian átmentek egy finanszírozó cég kockázatkezelési rostáján – levegőhöz juthatnak, akkor ugyanazon elvek alapján mi miért nem? Jogos kérdésnek tűnik – lepődünk meg önnön elménk pallerozottságán –, hiszen ők már akkor is jobb ügyfélnek számítottak, mint mi, akik normális hitelt még fel sem vehettünk. Hiszen ők nem tizennyolc éves sihederek és fruskák voltak, akiknek a hitelezők – a tőlük elvárt felelős magatartással totális ellentmondásban – tömegesen engedték aláírni a szerződést.

Nem, ők már akkor felnőtt emberek voltak, akik vállaltak és vállalhattak egy minimálisan rizikósnak tűnő manővert, amiről utólag éppenséggel kiderült, hogy nem kellett volna. Ettől még akár szép gesztusnak is tűnhet kormányzati szinten segíteni nekik, mert hát ki emlékszik már pontosan azokra a szürke, mára boldog ingatlantulajdonosokra, akiknek mi az albérleti díjakat fizettük havonta, akiknek a devizás szerződése még a válság előtt lejárt, és jól is jártak vele anyagilag.

Nagy igazság, hogy a látható problémákra, a látható emberekre kell koncentrálni, a bajba jutott devizahitelek pedig épp ilyenek. A bajban nevelkedett, azóta is bajban lévő, és úgy tűnik, bajban is maradó diákhitelviszont ezek szerint másmineműek.

Egyetlen konkrét kérdésünk tehát mégiscsak akad. Kétharmadközele, immár igazságos, méltányos és tisztességes kormányunk a Diákhitel Zrt.-t, valamint az ahhoz köthető zsíros befektetőket – akik kevés pénzü, fiatal értelmiségiek kamatdíjával növelték és növelik vagyonukat –, illetve az egészet 2001-ben életre hívó egykori önmagát mikor szándékszik elszámoltatni?

Úgy véli, költőként inkább Bulgáriában tisztelik, magyar vonatkozásban főként műfordítói és irodalomszervezői munkáját említi büszkén.

SZONDI GYÖRGGYEL beszélgettünk friss József Attila-díja apropóján többek között a Napút folyóiratról és a Napkút Kiadóról, a könyvfesztiválról és jövőbeni terveiről.

(Fotó: Kállay Kotász Zoltán)

„Benne élek a magyar, benne a bolgár irodalmi életben”

Idén József Attila-díjban részesült. Mit gondol, mint költő, műfordító vagy szerkesztő vette át a díjat? Melyik Szondi Györgynek szól ez a díj?

Kurtán: három területen végzett alkotói tevékenységemre vagyok büszke. Kronologikusan: műfordításaim; a magyar–bolgár, bolgár–magyar kulturális mezőkön folytatott sok témájú tevékenységeim; irodalomszervezői munkám, ezen belül is a Napút/Napkút. A díjra terjesztések megfogalmazásában hol egyik-másik szerepelt, hol más-egyik. Odavették a „költőt” is – e vonalon lehetnek önkérdőjeleim.

Az újabb időkben könyves műhelyünk eredményei, jó jelenléte jobban szem előtt van, a felsorolt másik két terület ugyanakkor nagydobon – érthetően – nem buffogott. Fordítói szerzetescsela magányába ki kandikál be? Mi több – kis nyelvről magyarítva jelent meg az a tizennyolcezer verssor, az a tizenegyezer prózaoldal. De azért: eddig kapott magyar elismeréseim éppen az Európa Kiadó-beli nyolcvanas évek öt nívódíja. Vagyis a szűk szakma akkor felfigyelt. A bolgarista évtizedek odakinti híre-neve pedig – kivált az 1999 és 2009 közötti erőteljes (leginkább igazgatós) szó-

fiai időmben – nálunk különösebb visszhangot akkor kaphatott volna, ha erre törekszem. De nem kenyerem a magamutogatás. Boldog voltam persze, mit tagadjam, az odakinti alkotói, tudományos és állami díjak szinte-tucatjával: a visszaigazolás természetesen jólesik. Kényeztettek. Hopp, ha belegondolok s pontosan fogalmazok, a leghosszabb bulgáriai jobbára vezetői jelenlét ama tíz évben – hungarológusi volt, a széles magyar kultúra lehetséges virágoztatása, és milyen nagyon sok magyar jelesség összebarátkoztatása a bolgár emberrel, tájjal és kultúrával.

Jelenleg dolgozik-e a bolgár irodalomhoz kötődő munkán?

Kellene dolgoznom. Évente egy-egy fordításkötet az utóbbi időben, ez biztosan. 1985-ben védtem meg Szófiában bolgár nyelvű összevető nyelvészeti disszertációm. A két ígerendszer rejtelméi volt a címe. Eretnek értekezés volt, közel ötszáz oldal. Ott később díszdoktor lettem – szinte köteleznek, hogy „méltóztassam” odaadni munkám, már nyomtatnák is. Nos, lapalji jegyzeteket kellene pontosítanom csak. Áll a dolog. Ugyancsak Szófiában szeretnének – 15 éve – egy ún. Szondi-könyvet megjelentetni: benne számtalan bolgarista ezem-azom egyvelegét (például íróportrék, nyelvészeti futamok, versek, anagrammák, kritikák, interjúk, vidám történetek, beszédrészletek). Mi is ebben a munkám? Összeszedni dobozok mélyéről a megjelent anyagokat, rostálni, megszerkeszteni valahogy. Időben nem sok, nekem nem futja. Hasonló a helyzet egy Hunbolg című magyar ösztöndíjjal serkentett könyv megalkotásának: előszedegetni a készet, elemeit, megistrángolni, kazlat egyengetni. Már kegyelmi hosszabbítások után vagyok, fizetem a kötbért, még irgalmasok. E hónapban ígertem, leadom.

A két irodalom hangsúlyainak együttelemezése (1945-től az aktuális máig): belevágtam kilencven előtt, maradt félbe-szerbe, nincs is már miért folytatni. Igeszótár: csíráiban. Szárba már nem szökik. Csattogtatok fotómasinámmal. Bolgár költők egy-egy képem mellé szereznének maguk-szöveget, hogy albumka szülessen. Mikor lesz még ebből? Pedig csupán fényképmustra részemről, egyszerű...

Hogyan talált rá a bolgár nyelvre?

Rá a nyelvre pedig hogyan találtam? Véletlen volt – már egyetemi honpolgárként az ELTE-n. S hogy maradhattam is mellet-

te (meg az általa éltetett kultúrában s irodalomban), s lehettem azon magyarok nagyon kevesének egyike, akiknek ez életpályája lett, s remélem, lesz: végig. Még ha egy ideje a kiadói műhelymunka háttérbe is szorítja.

Van átfedés a bolgár és a magyar irodalom között?

Fedem magam is át személyesen negyvenöt esztendeje – több szinten és minőségben. Hisz ez az életem, hitvallásom, feladatomban. Versszerzőként, irodalomtörténészként, nyelvészként, műfordítóként, hungarológusként, bolgaristaként, egyetemi oktatóként, szótár- és nyelvkönyvíróként, kultúrdiplomataként, szolgálatosként (: nem félek a szótól). Igen. Bulgária nevelt engem. Tagolódjak ez a három szó minden hangsúlyozási formában. Valóban: benne élek a magyar, benne a bolgár irodalmi életben, belülről látom az újabb időket. Amikor rohamléptekkel tűnik el a két literatúrai élet közötti – a 19. században még fél évszázados, javunkra szóló – „fáziselőny”. Ezzel a párhuzamos értékfigyeléssel hosszabb ideig kutatóként is foglalkoztam...

A Napút folyóirat főszerkesztője. Milyen kihívásokkal kell szembesülnie? Ma is belevágna a lapalapításba, vagy ódzkodikna tőle?

Legyünk tárgyszerűek. A lapot Masszi Péter alapította. Három év után vettem meg. De az első szekundumtól, 1999-től él fogadalmam: amíg eszem bírja, a lap – lesz. Mégpedig évente tíz tematikus összeállítás, színes képzőművészeti oldalakkal megjelenik. Amióta az NKA egyik korábbi szépirodalmi kollégiuma nulla forinttal „támogatott” bennünket öt éven át, dafke: belekeült minden Napút-számba egy 24–48 oldalas füzetmelléklet, a Káva Téka. Eddig 92-szer. A folyóirat a 162. megjelenésnél tart töretlenül. A 16 év alatt több mint ötezer szerzőnknek nem tudtunk fizetni. Mostani támogatottságunk (egyelőre?) 1,45 millió forint. Nem elég a melléklet nyomdaköltségére sem. Van fogadalmam, vannak kiváló társaim, komiszul fogyóban, de van még kevés pénzem is – hozzá. Kiváló társaim – mindenekelőtt az oszlopember fiam, Bence, Babics Imre versszerkesztő, Prágai Tamás prózafelelős, Vincze Ferenc, a műbíráló tudója, Bognár Antal, a „hetveneselek évkönyvének” gazdája. És sokan jeles rovatgazdák, konzulenseink mögöttünk. Szerkesztőink – a könyvkiadásban

(Napkút – 2004-től) is. A fiam mindenütt. Mond-e valamit sokaknak: „hetvenesek évkönyve”? Pedig a legnagyobb hírű vállalkozásunk, nem mesélek róla. Nem a többi 18 belső egységünkről. Nem a sok-sok pályázatunkról, amelyekkel ugyanezek a remek szerkesztők birkóznak meg „csak úgy”. Nem arról a közel húsz megfogalmazható pontról, mely megkülönbözteti a lapot a többi hazai kulturális periodikától. Nem nagy látogatottságú lapszám-bemutatóinkról, nem – díjainkról. A válaszok – a honlapunkon mintegy ott vannak.

Tehát belevágnék? Igen. Mert mások munkájának megjelenéshez segítése, ez éltet. Mi a kihívás? A pénztelenség. Olykor az irigység. De annyi ember szeretete, velünk-léte mindent megold. S gazdaggá tesz.

Milyen szellemiséget kíván képviselni a Napút? Konzervatív, keresztény, vagy a tehetség az elsődleges, s ezért mindenre és mindenkire nyitottak? Kiket kíván a lap megszólítani?

„A szélességet az ég derekán keresztül méltán nevezhetjük tehát Napútnak.” Ez a Fazekas Mihály csizióiból vett idézet áll a kezdetektől a folyóirat borítóján. A szélesség, a Nap járásának meleget adó, mindenkit befogadó íve. Alatta otthonosan mennyien elférhetünk! Nemzedékek, táborok (amennyire lehet), irányzatok, tudomány- és alkotóterületek, ismert szerzők s debütálók, magyarok s külföldiek, az a sok nemzetiség, a peremre szorultak, a hallgató alkotók. Természetesen csapatunkban kinek-kinek megvan az egymáshoz közel álló gondolkodásvilága, magamnak is. Életem ikszességem miatt hosszú időn át merő harc volt, 1988-ban nem is tehettem meg, hogy ne ajánljam fel szolgálataimat a két ország ellenzéki tábora között, de utána nagykövetséget már nem vállaltam. Lapjainkon azonban – ahogy jeleztem – nagy a csak értékben mérhető szabadság. A szerzők részéről, számunkra és előttünk. Bárkinek azonban, természetesen, nem adnék publikálási teret. Rengeteg új tehetséget indítunk (ennek egyik felfedező formája az egész esztendőn át folyó parttalan Cédrus-pályázat: mintegy félezer beküldőből úgy félszázat röptetünk is: a folyóiratban, a füzetmellékletben, könyvként olykor.) Jelmondatunk pedig: Egyedül együtt jobb. Hadd foglaljon ez a három szó most mindent össze, tessék őket így is meg úgy is hangsúlyozni.

A Napkút Kiadót vezeti. Családi kiadóként hogy tudják felvenni a versenyt a nagy, több lehetőséggel rendelkező kiadókkal? Milyen taktikáik vannak? Beszélhetünk egy kialakult, a Napkút Kiadó könyveit váró olvasói köréről?

Fejtegettem e kérdésben máskor ilyen-olyan tőlem telhető gondolatfélét. Csak arra juthatok ezúttal is. Pimaszul, lengén atipikusak vagyunk. Van olyan pontja e helyzet-le-nem-írhatóságnak, mely rám vonatkozik, erről szinte hallgatok: magánmánia. Hanem némely más elem igen említendő: vegyen, aki tud, egy makulátlan fiat, aki a legtöbb kiadós mozzanatnak mozgatója, megoldója – a szerzők alapjuk vagy kendőjük emelik. Vegyen, aki tud, egy mintaszöveggyondozót, hívják Kovács Ildikónak, aki szelíd sikeraratója az írók-költők-fordítók-kutatók-művészek annyi dicséretének. Nem vehetnek, mert... Legyünk együtt dolgozásban hol lányunkkal, hol menyünkkel, hol – korábban – jó titkár-segítségekkel: hova ívelt már föl tőlünk sokuk útja, hála istennek! A szerkesztőkről már szóltam. Tallózzanak honlapunk arcképcsarnokában...

Taktika? Korrektség, emberközelség, lelemény, munka, s az a sikeres célteljesítés, hogy – eladási haszonnal nem kecsgetető könyvekkel keressük a piacot. A piacot még el-eltalálgatjuk, a terjesztői hajlandóságot: ritkán. Esztendőnként kábé hetven könyv, tizenöt sorozat, fordítások 27 nyelvből, rengeteg pályázás, gazdag honlap – mindezt a családi hármasság. Valamennyi mozzanatában. Nem úgy a kézirat kiválasztás és a veleválók – szerkesztő barátaink önzetlen hétvégéi, éjszakái bánják. Jönnek, jönnek a kéziratok, a szerzők. Rossz hírünk talán nemigen kel.

Rengeteg, meglepetésekkel teli könyvbemutató. A kérdzett olvasói kör szereti, a szerzők nagyon. Határán mindez – szervezésileg, a helyszínen – a „még-bírjuk”-nak. Olvasói kör: elsősorban sorozataink némelyikét szereti. És – ez a kör tudatosan: te-rebélyes. A színességét tekintve mindenképp. Hisz kiadványaink is gazdag gammájúak. Érkeznének (volt is azért „érkezés”) gyakorlatra hozzánk kívánczók. Mondhatni: lebeszélem őket: amit nálunk látnak, másutt bajosan kamatoztatható. Így nézünk ki – megkarcolva a felszínt.

Lassan itt a könyvfesztivál. Tavaly Törökország volt a díszvendége, s a Napkút Kiadó is számos jelentős török

szerző munkáját jelentette meg. Idén milyen újdonságokkal, meglepetésekkel készül a kiadó?

Törökország esetében tavaly, nos, igen, sokszorosan több törökből fordított könyvet adtunk ki bármely más hazai kiadónál, volt is szép teendő akkor, cudar sok, szerencsére. Most – lévén „Magyarország a díszvendég” – megengedtük magunknak, hogy magyar szerzők műveivel rukkoljunk elő: tizenöten vannak ugyanennyi új könyvvel. Kiadási ütemezésünkön azonban csak részben módosítottunk idén: így is lesz tizenkét idegen nyelvből fordított könyv – ezen vagyunk – tíz nyelvből. Horvát vendéget is fogadunk, a szerb: bizonytalan. Közel harmincan dedikálnak, Babics Imre és Toót-Holló Tamás új könyvét teremben mutatjuk be. Az ő újdonságaik erősek, kivált akként, hogy ezen egy órák alatt az előző teljesítményt is elemzi Tamás esetében Jankovics Marcell és Boldizsár Ildikó (A Garabonciás Könyve című besorolhatatlan trilógiaremek), Imre esetében Szörényi László (a Gnózis kiemelkedő alapmű); invitálom máris leendő olvasójukat – honlapunkon olvashatja, mikor és hol lesz a két fontos esemény (ww.napkut.hu). Ugyanott találkozhat fesztiváli könyveinkkel, hogy ki mikor dedikál satöbbi.

A saját verseiből mikor várható kötet? Dolgozik saját könyvön?

Bármikor kiadható lenne. Verseimmel (ha azok azok) lapokat jóformán nem keresek meg. Költőként voltaképp – két kötettel, a bolgár irodalom alkotójaként, katalógusilag is – jobbára Bulgáriában tisztelnek. Persze ebbe ott belejátszik az ismert ember nyelvi merészkedése is. Bizony jókat eretnekeskedem a még mindig bigottabb kánonú szófiai versteremtésben. De azért, remélem, búvik meg a sorok sorában hamv és mérv is. Amiként magyarul hasonlóképpen. Legalább: tótágas – előre, olvasható most, mely patetikus hangszerelésben. Önvállver?

AYHAN GÖKHAN

ZALÁN TIBOR József Attila-díját a játszótéri homokozóban elveszítették lányai, idén azonban megkapta a Magyarország Babérkoszorúja díjat. Ennek apropóján kérdeztük többek között arról, mit mond majd az elismerésekről unokájának, és valóban rosszabb-e a mai magyar irodalom, mint az 1980-as években.

„Az elfogadás magánügy, a visszautasítás politikai”

Hol tartod a díjakat? Jól látható helyre teszed, vagy inkább a fiókban hevernek?

Nincsenek tárlóim a díjaim számára. Van olyan díjam, amelyik az idők során el is veszett – a József Attila-díjam plakettjével addig játszottak a homokozóban a lányaim, amíg el nem nyelte azt egy játszótéri alkonyat. Egyik díj ebben a fiókban, a másik abban, a harmadik egy polcon porosodik. Nem szoktam nézegetni, fényeztetni őket. A díjak addig érvényesek tárgyi formájukban, míg kézhez nem kapod őket. Onnantól kezdve nincs hasznértékük. Talán az unoká(im)nak érdekesek lehetnének. De nem izgulok, halálom után majd kirámolják a szobámat, és hol itt, hol ott találnak egy-egy díjat, azt majd egy közös dobozba rakják, és ím, készen van a leltár.

Elképzelem az unokádat, amint kisiskolás korában megkérdezi: mi ez a sok díj, miért kaptad ezeket? Mit válaszolnál neki?

Ha még élek, azt fogom mondani neki, azért kaptam, mert adták. És még csak nem is hazudok. A díjakat adják, az ember meg átveszi, vagy visszautasítja őket. Apropó, a mostani díjamhoz érkezett egy olyan gratuláció, amelyben a gratuláló megkérdezte, miért nem utasítottam vissza ezt a kitüntetést. Azt válaszoltam, az elfogadás magánügy, a visszautasítás politikai. És én nem politizálok. Visszatérve az unokámra, talán eljátszik majd velük, mint

én a család sok régi szocialista kitüntetésével, érmével és színes szalagjával – vagy ahogy a lányaim eljátszottak a József Attila-díj plakettjével. Ő is eljátssza majd őket.

Szerinted mire jók a díjak? Tudsz örülni a tizediknek is?

Ezen még soha nem gondolkodtam. Azt hiszem, a díjak addig jók, míg meg nem kapja őket az ember. Addig valami vágykép formában léteznek, bevallva, bevallatlanul. Ha aztán megkaptad, nem nagyon tudsz mit kezdeni velük. Ma reggel arra ébredtem, hogy Magyarország Babérkoszorúja díjas költő vagyok, de ez nem látszott meg az ébredésemem, törődött voltam, és rosszkedvű, mint általában, ha későn fekszem le, és korán felver a virradat. Semmi sem változott. Hogy tudok-e még örülni? Igen, azt hiszem, a díjaknak mindenki tud örülni, különösen, ha szakmai díjakról van szó. Mégiscsak elismerés, mégiscsak pecsét arra a dossziéra, amelyre azt lehetne ákombákom betűkkel ráírni, Készülő, még befejezetlen Életmű.

A drámaírás és a versírás hogyan viszonyul egymáshoz nálad? Gondolom, színművet felkérésre írsz, verset meg saját elhatározásból. Legalábbis él egy ilyen misztikus kép az ember fejében a költészettel kapcsolatban...

A kép valóban misztikus, és meg is szépíti, el is csúnyítja a valóságot. Színművet valóban leginkább felkérésre írok, azt hiszem, azoknak a daraboknak a száma, amelyeket a magam indíttatásából a magam örömeire írtam, alig haladja meg az egy tucatot. De ennek nem teljesen ellenképe a vers, hiszen az ember nemcsak magától, mondjuk úgy, ihletből ír, de megrendelésre vagy felkérésre is. Most például az evangélikus egyház Bach-megemlékező összeállításába fogok – holnap estig – egy verset megírni. Ha ezt befejeztem és elküldtem, akkor folytatom azt a hosszabb kompozíciót, amelyet a Bárka folyóirat kért az idei harmadik számához. Az is vers lesz, és ha nem is konkrét megrendelésre íródik, valamiféle elvárás az, ami világra kényszeríti. Azt gondolom, az írás szakma, csakúgy, mint minden más, és ha az ember elér egy bizonyos szintre, akkor már sok mindent elő tud állítani misztikus hókuszpókuszok, ihletnek nevezett felfokozott állapotok nélkül is.

Tamás Gáspár Miklós azt állítja, hogy „az 1980-as években hat hónap alatt több jelentős irodalmi mű jelent meg, mint a rendszerváltás óta eltelt negyedszázadban összesen”. Ezt a generációt te arctalannak nevezted. A mai

generációnak mintha lenne arca (l. Facebook), csak a hangja nem hallatszik – legalábbis TGM-hez nem ér el. Te hogy látod, kevés manapság a jelentős irodalmi mű?

Tamás Gáspár Miklós remek filozófus, és egyúttal nagy krakéler, amikor olyan kijelentéseket tesz, amelyeket semmivel és sehogy sem lehet igazolni. Honnan veszi azt, hogy fél év alatt annak idején több jelentős mű született, mint a rendszerváltozás óta eltelt negyedszázadban? Vagy akkor nem olvasott, vagy most nem olvas TGM. Amúgy pedig, mit nevezünk jelentős műnek? Amit egyik vagy másik kánon annak kiált ki? Nevetséges időket élünk ilyen szempontból. A nyolcvanas évek más idők voltak, mint a harmadik ezred fordulójának az időszaka. Át kell értékelnünk mind a jelentős, mind pedig az irodalmi mű fogalmát. Én arctalannak neveztem a generációmát, pedig volt arca. A mostaninak is van arca, természetesen. És nem rosszabbak, mint mi voltunk, lehet, hogy talán még jobbak is, de hát ez mindegy, az irodalmi teljesítményt – szerencsére – nem lehet patikamérleggel mérlegelni. Azt gondolom, nem kevesebb ma a jelentős mű, mint annak idején volt, csak másként jelentősek ezek, mint ahogy annak idején amazok voltak. A mai irodalom annyira sokféle – és sokféleképpen artikulálja magát –, hogy nehéz benne rendet vágni. Nem is nagyon kell. Majd elválnak, mi volt értékes, „jelentős”, és mi tűnt annak, és mi volt, ami még annak se tűnt...

Mitől lesz egyáltalán egy mű jelentős?

Attól, hogy jól szerveződik meg benne az anyag. Anyagon én nyelvet és szellemiséget értek. Ma már nem fontos társadalmi érintkezésben lennie műnek és közösségnek, a mű immanens játék, érvényessége belső értékeinek a függvénye. Más kérdés, hogy általában eldöntetik, kívülről és emberek, csoportok, művészeti érdekszférák által, hogy mi minősíthető jelentősnek, és mi nem. Innentől kezdve engem ez már nagyon nem érdekel. Ahogy nem igazán érdekel, izgat, hogy mit írnak rólam, kik és miért. Úgyis azt írom, amit írnom kell, vagy pontosítok, amit írni tudok lassan negyven év tapasztalatával – és számomra bizonyára jelentős az a mű, amit létrehozok. A többi néma csönd.

Sokaktól hallottam, hogy felhívult a gyermekirodalom, a szülők nem mernek dönteni, ezért inkább a reklámokra hagyatkoznak. Hogyan látod a gyerekkönyvkiadás mai helyzetét? Felhívult a kínálat, sok a túllulusztrált, semmitmondó kiadvány, vagy virágozzék minden virág?

Ahogy minden irodalmi formába, úgy a gyermekirodalomba is beleértottam magamat. Ott is teljes a zűrzavar, de ez így nem igaz. Vannak remek és megbízható kiadók, kongeniális illusztrátorok, nagyon jó ügyvek, kiváló fiatal és már nem is olyan fiatal írók. A gyerekirodalom soha nem volt olyan jó helyzetben, amilyenben most van, azt hiszem. Rengeteg jó és színvonalas, szép és izléses, izlésformáló gyermekkönyv jelenik meg. És persze sok giccs, férckiadvány, csiricsaré ócskaság. A szülő merjen dönten, és ne hagyatkozzék a reklámokra. Az igazán jó és szép könyvek általában nem jelennek meg a reklámokban – azok kiadói a reklámpénzre valót befektetik a kiadvány igényes megjelenítésébe. Virágozzék minden madár, de hadd mondjam én meg, hogy melyik dalának az illatát akarom hallgatni, hogy kellő képzavarral éljek.

Hogy állsz a slam poetryvel? Ha meghívnának egy ilyen estre fellépőként, elfogadnád?

Ugye, most te viccelődsz velem? Vagy nem? Akkor igyekszem komolyan venni a kérdést, és komolyan válaszolni rá. Én a költészet minden érvényes megnyilvánulási formáját szeretem, köztük a slam poetryt is. Sok embert mozdit meg, népszerű, közel a zenéhez, a raphez, bátor és szókimondó szövegek vannak a slammereknek, és rendkívül népszerűek a fiatalok körében. Kell ennél több? Amikor fiatal voltam, engem is kiátkoztak, mert zsúfolt termek előtt nyomtam azt a fajta poézist, amitől a hivatásos irodalmároknak felállt a szőr a hátán. Most akkor én kezdjek el köpködni a fiatalokra, mert mást csinálnak, mint amit én csinálok most, hatvan évesen? A fenét. Virágozzék minden madár! Közhely, hogy a slam poetrysek között is vannak hitvány és tehetségtelen figurák, de annak idején, amikor mi vizuális költészettel foglalkoztunk, nem keveredtek mellénk, közénk dilettánsok, szerencselovagok, derék és ártalmatlan, szorgos és törekvő örök amatőrök? Dehogynem. Tehát a slam poetry jó minőségeit nagyon fontosnak és értékesnek tartom. Meg kell valljam azonban, hogy erre nincs széles rálátásom; látom, amit látni vagyok képes. Fellépni két okból nem lépnék fel velük, ha hívnának. Egyik, mert már elgyávtam attól a harsány megnyilvánulási formától, amelyet kötelezően kell alkalmazni ilyenkor a színpadon. A másik, hogy végképp nem akarok öregkoromra – ami azért már kezd lassan fenyegetni – Uhrin Benedek-szerű figura lenni. Ezzel nem megbánni akartam a közelmúltban elment mestert, csak jelezni szándékoztam, hogy az ő útja nem az én utam...

Látod, én ezt sem nagyon hiszem el, bár lehet, hogy igaz. A folyóirat-kultúra azért éli a válságát, mert nincs kitalálva, hogyan jusson vissza megint az igényes emberek hétköznapijaiba, azaz hogyan lehet terjeszteni, népszerűsíteni, melyek azok a formák, amelyek érdeklik az embereket, és amelyek nélkül sokan nem látják érdemesnek tengetniük unalmas napjaikat. Az online mozgalmasabb, de nem feltétlenül érdekesebb. Az online most kezdi kitalálni magát, és azt gondolom, akkor fogja ezt jól csinálni, ha nem a nyomtatott folyóirat-kultúra ellenében teszi ezt, hanem a mellett, kiegészítve, kiegészítve azt. A nyomtatott folyóiratok nyomorognak, ami szégyene a kultúrának, a kultúráért felelős állami mecénatúrának, és a potenciálisan mecénás, a gyakorlatban műveletlen és művészetben tájékozatlan közép-gazdag rétegnek. A gazdagokról már nem is beszélve. Az én nemzedékem a nyomtatott folyóiratokhoz van szokva, szokjuk az online-formákat is, de „nem szeressük annyira”. A válság legegészségesebb megoldódása szerintem, ha ideális arányba kerülnek égi és földi folyóiratok, és mindkét forma megtalálja a maga funkcióját, szerepét, létét és létezettségét, amely a másikat nem zavarja, és amelyet emez nem tud magának involválni.

Meglátásod szerint hogyan hat ez vissza az irodalomra?

Egyelőre, mint említettem, a zűrzavarok a leginkább szembetűnőek. Ki fog alakulni valami ideális arány, és akkor ez a kérdés nem lesz probléma tovább. Az irodalomra a szokásos módon hat vissza ez a mostani eldöntetlenség. Amíg az online-folyóiratokban kevés a komolyabb, huzatosabb, „jelentősebb” mű, addig a szerzőkért folyó hajsza során rengeteg közepszerű, vagy annál is rosszabb színvonalú alkotó tölti meg munkáival a világhálót. Ezzel szemben nagy előnye a nyomtatott folyóiratoknak, hogy kialakult értékrendek, állandó és színvonalas szerzők jelenlétében szerkesztődnek. Ha az online is eléri, hogy ugyanolyan rang lesz megjelenni benne egy szerzőnek, mint a nagy múltú és hagyományú és tekintélyű nyomtatott folyóiratokban, akkor megállhatunk, mert ottan lesz már a Kánaán.

Úgy tudom, nem nagyon szereted a kommenteket. Zavar, ha valaki nem érti a verseidet, és leszólja a digitális nyilvánosság előtt? Hogyan képzeled el az ideális Zalán-olvasót?

A két dolgot válasszuk külön, sőt, az elsőt is hasítsuk ketté. Ebben a kijelentő formában, hogy nem nagyon szeretem a kommenteket, nem igaz az állítás. Engem a kommentek álta-

lában nem érdekelnek, mert nem igazán olvasom őket. Ami a kommentekben zavar, amit nem szeretek bennük, az az anonimitás. Hogy bárki anyázhat, cigányozhat, zsidózhat, mélymagyarozhat, mocskolódhat kedvére egy-egy műalkotást elolvasva, hogy utána aláírjon egy fantázianevet, Kisvirág vagy Nagykan. Az, aki nem vállalja az arcát, az ne anyázzék, ne cigányozzék, ne zsidózzék, ne mélymagyarozzék, az fogja be a pofáját. A kommentek sunyi, aljas és gyáva formáját nem szeretem. Nem az zavar tehát, ha valaki leszólja a nyilvánosság előtt a versemet, hanem az, hogy nem tudom, ki szólja le, és miért szólja le. Nem látom az arcát (a nevéen keresztül ez virtuálisan lehetséges, bármilyen furcsa is), csak az ízléstelenkedését és a hozzá nem értését látom. Az pedig taszít. Én igyekszem nem beleszólni abba, amihez nem értek. A kommentelők sportot űznek abból, hogy olyan dolgokban oktatták ki legtöbbször a művészeket, amihez lövésük sincs, csak görbe és megalapozatlan véleményük van, miközben a vasárnapi csirkepörkölt szaftja a nyakukba csurog. Nem várom el, hogy értsék a verseimet, de elvárom, hogy ha nem értik, akkor ne szóljanak be, ne szóljanak hozzá, ne ítélkezzenek felette, ne mondják meg nekem, hogy mi a tuti, és főleg azt ne, hogy hol lakik a jóisten. Az ideális Zalán-olvasó? Sok van ilyen, és ez nem csak reménység. Az az olvasó, aki rendszeresen, tapasztalattal és elvárással olvassa, amit írok, élvezi, vagy gondolkodik rajta, fölötte, és elraktározza magában, amit arra érdemesnek tart. Az igazi Zalán-olvasó nem kommentel, nem rajong és nem hányja le a verset, azt teszi vele, amit tennie kell: magába engedi, átengedi magát, mint a zenét.

A bölcsészek társadalmi és politikai megítélése elég aggasztó. Mondhatni, hogy nemkívánatosak lettek, letűntek. Mi vezetett el idáig, és hogyan lehetne változtatni a helyzeten?

Ehhez nem értek. Valóban látok valami bölcsészetelleneset a társadalomban, avagy a mindennapjainkban. Ahogy lassan-lassan látok valamifajta művészetellenességet is a társadalomban, avagy a mindennapjainkban. Ez nagyon nem jó, ebből még nagyon sok baj lehet. Hogy mi vezetett idáig? Talán az oktatás, talán az, hogy iparilag akarjuk utolérni Európát, és nem szellemben akarjuk felvenni vele a versenyt. De az az ország, gondolom én naivan, amelyik a humán értelmiségét szélnek ereszti, és a művészeit a folyónak küldi, nem tarthatja fenn sokáig magát az időben. Hogy hogyan lehetne ezen változtatni? Más oktatáspolitikával, más sugallatokkal a társadalom felé, a humán szakmák megbe-

csülésén keresztül, a művészetek támogatásával... Sokféle lehetőség van, de jeleztem, nem értek hozzá, és igazából nem is érdekel. Már nem az én ügyem, bár még benne vagyok valamelyest...

Hogyan látod az olvasás jövőjét? Mi lesz a verssel? Mi lesz a novellával? A lektűr a jövő, vagy a szépirodalom közönsége újratermelődik időről időre?

Amíg legtöbbször temetik az olvasást, a verset, az irodalmat, addig én derűs nyugalommal nézek a jövő elé. Az emberek olvasnak. Rengeteg könyvet fogyasztanak, jobbat-rosszabbat, de veszik a könyveket, és készülnek a könyvek. Jobban bízom a mai ifjúságban annál, hogy leanalizáljak, csak azért, mert a mai fiatal olvasók jobban szeretnek kindle-n vagy tableten, esetleg laptopon olvasni, mint könyvből. Gyorsabb az életük, mint a miénk, a könyvet nehezebben lehet cipelni, kezelni, mint ezeket a praktikus kis szerkezeteket. Lehet, ha nyugodtabb szakaszba ér az életük, akkor ismét könyvet vesznek a kezükbe, és hátradőlve a foteljukban, békésen olvasgatják a nyomtatott betűket. Meggyőződésem, hogy mindig lesz olvasás, amíg ki nem találunk valamit helyette, de erre nagyon kis esélyt adok. A verset sem félttem. Soha nem volt kevesebb versolvasó, mint ma, és soha nem volt ennyi költő, mint ahány ma karcolja a papírt, veri a billentyűket. Verset mindig kevesebben olvastak – kivétel azok a történelmi idők, amikor a vers meghatározott társadalmi funkciót is betöltött –, mint például prózát. Ahogy komolyzenét is kevesebben hallgatnak, mint populárisabb zenei műfajokat. A költészet a vajt fülű és érzékeny lelkű emberek csemegéje, élvezeti cikke, és soha nem lesz tömegáru belőle. De mindig megmarad, amíg az emberi lélek ilyen, amilyen. Én a lektűrben sem találok semmi kivetnivalót, megvan a közönsége, és a lektűr olvasása is az olvasás egyik formája. Nem az enyém, de nem mondhatom gőgösen, hogy az egy alsóbbrendű befogadási forma. A lektűr mindig szélesebb sávon lesz jelen a könyvkiadásban, mint a művészi munkák, de utóbbiak se keseredjenek el, mindig újratermelődik az a réteg, amelyik őket keresi a polcokon. Óvakodjunk a kizárólagosságtól. Mindenki kapja meg a neki megfelelő szellemi táplálékot, aztán, hogy az épít vagy rombol benne, már az ő felelőssége.

SZÓCS GÉZÁt, az idei Kossuth-díj kitüntetettjét kérdeztük többek között az elismeréshez való viszonyáról, a Nemzeti Könyvtár sorozatról, a bölcsészképzésről, Tamás Gáspár Miklós kortárs irodalomra vonatkozó kijelentéséről és olvasásnépszerűsítéséről.

„Túl sokat támadtak igazságtalanul”

Megfordult a fejedben, hogy nem veszed át a díjat?

Nem, ez nem fordult meg a fejemben.

Azért kérdezem, mert miniszterelnöki főtanácsadó vagy, korábban kultúráért felelős államtitkár voltál, így az állami díj személyeddel egy kormányhoz közeli emberhez került.

Ha jól értelmezem: a kitüntetett szerzőről (most egy pillanatra tekintsünk el attól, hogy a konkrét esetben milyen névre hallgat) legfőként az a kérdés merül fel, hogy mivel foglalkozik, és hogy mihez vagy kihez van közel. Ezt igen primitív megközelítésnek érzem, mert nem a szerző költői-írói értékei felől közelít – ha vannak ilyenek – a kérdéshez, hanem egyéb spekulációk alapján. Ezt nem tartom értelmiségi hozzáállásnak. Egyébként – ha már az elismeréseknél tartunk – a kormányzatok elég sokféle módon honorálhatják saját kedvenceiket, és ezt meg is teszik, nem kell Kossuth-díjat adniuk nekik, hiszen ott a megszámlálhatatlan nagykereszt, érdemrend, rendjel, érdemérem...

Ha fölmerülne bennem olyan aggály, hogy vegyek-e át valamilyen kitüntetést, az esetleg arra vonatkozhatna, hogy elfogadnám-e adott esetben azt az egyik legmagasabb állami elismerést,

azt a valamiféle óriáskeresztet, amellyel korábban Frunda Györgyöt tüntették ki... Miközben mondjuk olyanok, mint Ara-Kovács Attila vagy Tóth Károly semmiféle elismerést nem kaptak erdélyi jogvédelmi aktivista múltjukért... De Frunda esetében nemcsak azt kell tisztáznunk, hogy mit nem tett a diktatúra idején – nem állt ki sem az emberi jogokért általában, sem a magyar jogokért különösen –, hanem azt is, hogy az RMDSZ opportunistá, a magyar jogokat, jogok iránti igényeket feladó politizálásának kulcsfigurája volt, míg tevékenységét át nem profilizotta a haszonszerzésileg még ígéretesebb üzleti nyereszkesedésre... Gyalázat. Ilyen katasztrófa-politikusokat tüntetnek ki Magyarországon, erre mondom, hogy százszor is meggondolnám, mit feleljek, ha nekem is felajánlanák.

Egy megszólalásodban említetted: a díjakról sokat elárul, hogy Hamvas Béla például egyetlen díjat sem kapott. Miért érzed fontosnak a Kossuth-díjat? Hiszen elfogadtad, átvetted, így valamiért jelentősége van számodra.

Túl sokat támadtak igazságtalanul, túl sokszor retusáltak ki fotókról, túl sokszor néztek levegőnek ahhoz, hogy ne örüljek az elismerésnek, a megbecsülésnek, s talán a szeretetnek, amellyel a díjat nekem ítéltek. Nem melleleg: Petőfi sem kapott komoly díjat, Ady sem, s még nagyon sokak nem. A Kossuth-díjnak arra kell törekednie, hogy végre legyen egy legfelső mérce a magyar irodalomban, amely kizárja, hogy Petőfitől Hamvasig elismerés nélkül maradjanak jelentős irodalmi teljesítmények.

Ha jól tudom, a Nemzeti Könyvtár sorozatban megjelenő Hamvas Béla-szövegek elé Te írsz előszót.

Ez a terv. Talán tudod, ki volt az, aki még az Aczél-érában felvette a Hamvas házaspár rehabilitálásának imperatívuszát, mint amit a magyar kultúrpolitikának tudomásul kell vennie. Óriási skandalum lett belőle. Szerintem nincs azzal baj, ha erre az illetőre gondoltak, hogy ő válogasson egy Hamvas-kötetet, s akár még előszót is írjon hozzá. Már csak azt kell tisztázni, ki volt az az illető.

Szerinted mit szólna Hamvas, ha tudná, hogy ebben a sorozatban jelenik meg?

Lássuk csak, kik is jelentek meg ebben a sorozatban. Tormay Cécile, Jókai Mór, P. Ábrahám Ernő, Gundel Károly, Karinthy Frigyes, Molnár Imre, Kriza János, Herman Ottó, Venesz József, Hevesi Lajos, Széchenyi Zsigmond, Kosztolányi Dezső, Móricz Zsigmond, Gárdonyi Géza, Romsics Ignác, Kós Károly, Kodolányi János, Bánffy Miklós, Rejtő Jenő, Komjáthy István, Fraknói Vilmos, Venetianer Lajos, Dékány András, Szenczi Molnár Albert, Szent-Györgyi Albert, Nemeskürty István, Krúdy Gyula, Madách Imre, Cziffra György, Baktay Ervin, Móra Ferenc és Németh László. Szerintem bármely szerző büszke lehetne, ha rákerül egy ilyen listára. Hamvasról sem gondolom másként.

Mi a véleményed arról, hogy a kormány leépíti a bölcsészképzést?

A bölcsészképzés leépítése – az nagyon kockázatos, sőt veszélyes. A bölcsészképzés átalakítása, megfeleltetése a 21. századi igényeknek: komplex, felelősségteli feladat, pl. éppen azért, hogy ne csússzon bele a leépítésbe.

Mit lehetne tenni a kormányzatban és a közgondolkodásban jelen lévő bölcsészellenes hangulattal szemben?

A kormányzati és ahhoz közeli körökben és a sajtóban is minél többször kell beszélnünk a bölcsészlet fontosságáról a nemzet identitásának építése szempontjából – úgy, ahogy ezt most mi ketten is tesszük.

A Magyar PEN Club elnöke vagy, s biztosan magad is tapasztalod, hogy fogyatkozóban van a szépirodalom olvasótábora. Milyen megoldást látsz arra, hogy ezt a folyamatot legalább késleltessük, netán megállítsuk?

A választ az a fordulat fogja elhozni, amely szintézisbe hozza a klasszikus irodalmi kultúrát a számítógépes eszközökkel, technikákkal és mentalitással. A Gutenberg-galaxist kell egybetolnunk a cyberterekkel.

Milyen visszajelzéseket kaptál író- és szerkesztő kollégáidtól akkor, amikor először Erdélyben, majd Magyarországon elkezdtél részt venni a politikai életben?

Volt, aki állást szeretett volna a segítségével, volt, aki irodalmi díjat, ösztöndíjat vagy kitüntetést.

Milyen szakmai visszajelzéseket kapsz ma műveidről? Elhallgatnak, vagy jobban odafigyelnek rád?

Elindult a honlapom. A benne foglalt dokumentumok alapján ma kisebb érdeklődés irányul a könyveimre, mint korábban.

Tamás Gáspár Miklós azt állítja, hogy „az 1980-as években hat hónap alatt több jelentős irodalmi mű jelent meg, mint a rendszerváltás óta eltelt negyedszázadban összesen”. Egyetértesz ezzel? Rosszabbul írunk, mint 20 éve?

TGM gyakran túloz, hogy provokálhasson. Ha szó szerint nem is, de alapvetően igaza van. Nem rosszabbul írunk, hanem az írók nem találják a helyüket az új viszonyok között.

Melyek a mai magyar irodalom legfontosabb tendenciái? Újabb elefántcsonttorony épül, vagy inkább popularizálódás jellemzi?

Párhuzamosan épülnek, ezek a mi ikertornyaink.

BOLDOG ZOLTÁN

Képzeljék el, hogy egész Belgium Krisztus második eljövetelére készül, de sajnos csak egy bevándorló beszél Jézus nyelvét. Többek között erről szól **DIMITRI VERHULST** *Krisztus bevonulása Brüsszelbe* című sikerkönyve.

Hogyan várják Krisztust Brüsszelben?

Vannak nagyon nehéz témák az irodalomban, amelyek megírásához komoly bátorság kell. Többek között ilyen a világtörténelem legnagyobb alakjainak megjelenítése. Közülük is kiemelkedik Jézus Krisztus. Egyrészt sokak érzékenységet sértheti, ha a megszokottól eltérően ábrázolják, másrészt könyvtárnyi irodalma van (mégis meglepően keveset tudunk róla), harmadrészt egy író könnyen leleplezheti magát azzal, amit és ahogyan a Megváltóról ír.

Nincs ez másképp a mai belga irodalom világsikerű fenegyerekeivel, Dimitri Verhulsttel sem. Könyvének címe egy második eljövetel „történetét” ígéri, az olvasónak azonban csalódnia kell. Hiszen mindenkinek, aki Krisztussal foglalkozik egy szépirodalmi műben, ezt a legnagyobb komolysággal és felelősségtudattal kell tennie. Akár keresztény, akár nem. Igazi író minden főszereplőjét komolyan és felelősségteljesen ábrázolja, legyen szó Krisztusról, valami félistenről vagy egyszerű földi halandóról.

A könyv fülszövege szerint a szerző a „társadalmilag elkötelezett” irodalom híve, akinek általában évente jelenik meg egy-egy könyve. Ezeknek a koordinátáknak az ismeretében sem meglepő, hogy a *Krisztus bevonulása Brüsszelbe* felszínesnek, túl könnyednek és túl szabados nyelvezetűnek tűnik, olyannak, amelynek nem sok köze van a címben ígért istenemberhez.

Verhulst világsikerének első lépcsőfoka minden bizonnyal házája határainak átlépése volt. Ez alkalmasint nem lehetett nehéz, hiszen ha van része a világnak, amely szinte teljesen elvilágiasodott és elvallástalanodott, s amely hanyatt-homlok igyekszik szabadulni a szellemi gyökereitől, főképp a „nyúgnek” tekintett kereszténységtől, az Nyugat-Európa. Az óceán túlpartján, a fejlett világ másik, erősebbik felében, az Egyesült Államokban is sokkal több a hívő, mint az Óvilág eme régiójában.

Mivel nem krimiről van szó, elárulható, hogy a befejezése nem hozza el a várva várt találkozást a brüsszeliék és Krisztus között. Ugyanis nem jelenik meg az Úr. Nem vonul be sehova. Ez lehetne akár ügyes és jellegzetesen posztmodern írói fogás is, ha nem volna az olvasó mindvégig abban a hitben, hogy megvalósul az, amit a cím sejtet. Súlyos hiányossága még a könyvnek, hogy nem derül ki, kik terjesztették az álhírt, és az sem, milyen céllal. A mű gyakorlatilag arról szól, hogy a brüsszeliék és a város, illetve az ország vezetői miként készülnek a nagy napra. Tanakodnak például, ki és hogyan fogadja a Megváltót. Milyen útvonalon haladjon a díszes menet a város központjába? Milyen zenét játsszanak? És ki legyen a tolmácsa Jézusnak? – hiszen manapság nem sok ember tud óarámiul Belgiumban. Ezért egy menekülttáborból kiválasztják Ohannát, a Közel-Keletről származó kislányt, aki feltehetőleg szót ért majd az Úrral. Ha igen, akkor egész családjá luxusban élhet a gazdag országban, ha nem, akkor mehet vissza a szegénysorra... Különös elgondolás – és itt érdemes visszatérnünk a szerző „társadalmi elkötelezettségéhez”.

Ez a kifejezés feltételezhetően olyasmit jelent, hogy valaki a szociális igazságosság híve. Amikor Verhulst leírja, hogy a nagy nap előtt Ohannát és családját egy szállodai luxuslakosztályban szállásolják el, majd a meghíúsult találkozás után mehetnek vissza a menekültek tömegszállítására, ez még valóban lehetne házája diszkriminatív menekültpolitikájának bírálata. Az azonban kevésbé érthető, a témához méltatlan és fölösleges, hogy miért taglal a szerző személyes dolgokat, amelyek megmutatják: esküdt ellensége mindenféle nacionalista indulatnak (a flamand önállósági törekvésekre utalva). Miért elemzi esztétikailag a flamand zászló csúfságát, és egyáltalán, miért döngeti – képletesen – a mellét, hogy ő törőlmetszett, toleráns liberális? Miért hozza elő a katolikus papság egy törpe kisebbségének a ferde hajlamait, ezt a

sokszor és már untig lerágott csontot? A mai egyház nem azonos Jézussal, sőt, a keresztény egyház tanai kétezer év alatt sokszor nem estek egybe az igaz krisztusi tanítással. Egy dacos ateista magánemberként bárhol a világon megteheti, hogy összekeveri a fogalmakat, de egy író, egy gondolkodó értelmiségi nem. A könyv ehhez hasonló részei inkább politikai pamfletbe illenének.

A mű értékesebb lapjai azok – hogy jót is mondjunk róla –, amelyeken arról szerzünk tudomást, hogyan viselkednek a brüsszseliek a nagy találkozásra várva. Például a narrátor szomszédja felfedi, hogy ő gyilkos, és most az Úr ítéletét várja. Tanulságosak azok a fejezetek (a könyv „stációk”-nak nevezi őket), amelyekből kiderül, miként készül egy ateista világ – meglehetősen külsőséges módon – egy isteni lény fogadására. Voltaképpen a könyv a fogyasztói társadalom bírálata, a materialista világ kritikája is (ez is érdeme). Ugyanakkor maga az elbeszélő is ennek a világnak a gyermeke, belesimul a jólétbe, s langyos cinizmussal, visszafogott (ön)íroniával ábrázolja az eseményeket és az emberek magatartását. Azzal a cinizmussal, amely olyannyira jellemző a mai „mainstream” nemzetközi prózára, és azzal az *impassibilité*-vel, amelynek nem sok köze van tizenkilencedik századi elődjéhez. Ez már nem a flaubert-i természettudományos szenttelenség, és nem is a mai minimálpróza szikár, érzelemmentes ábrázolásmódja. Ez a „semmi sem szent”, a „csináljunk viccet mindenből, mert ez a trendi” elvén alapuló írói magatartás.

A könyvben az a legzavaróbb, hogy az író megtalálta a témát egy sikerkönyvhöz, de maga sem vette komolyan, nem készült fel rá rendesen. Ez nemcsak egy Jézusról szóló könyvnél szakmai hiba, hanem bármilyen más prózai szöveg esetében is. Mivel azonban Verhulst szemlátomást az irodalmi divatok hullámlovagja, bizonyára ezzel a könyvével sem okoz majd csalódást híveinek.

SZAPPANOS GÁBOR

BÖSZÖRMÉNYI ZOLTÁN legutóbbi verseskötete a kritikus tenyerén.

A haza ott van, ahová magunkkal visszük

Örvénszárnyon érkezett Bukarestbe 1979-ben, s a *Címjavaslatok* után Kanadában találta magát, majd egy hosszú, kanyargós utat követően *Aranyvillamoson* Pécsre látogatott. Pozsonyban és sok más helyen is megcsapta *A szerelem illata*, Majorana álarcában helyzetjelentést készített a tökéletes boldogságról, majd *katedrális* emelt *az Örök tételnek*. 2014-ben pedig *Majoranával a tér tenyerébe* érkezett vissza. Bősziorményi Zoltán József Attila-díjas alkotó kötetcímeiből szőtt költői életrajza a fenti formában is összefoglalható, de minden egyszerűsítés csalás, akár a költészet. S ha már hazudik a költő, tegye úgy, hogy elhiggyük neki. Játssza azt, hogy ő Majorana, a rejtélyes körülmények között eltűnt atomfizikus, vagy játssza éppen azt, hogy nem ő az. Hiszen az alanyi költőknek is szükségük van olykor alakmásokra. Mint Kosztolányinak Esti Kornélra vagy Babitsnak Jónás prófétára.

De mi köze van Bősziorményinek Majoranához? – talán ez a kérdés izgatja leginkább az olvasót, találkozzon először vagy sokadszor a költő versesköteteiben megjelenő figurával. Majorana sokban hasonlít a szerzőre. Bősziorményi Zoltán ígéretes pályakezdés után eltűnt az irodalomból (sőt Európából is), akár az egykori atomfizikus, akinek úttörő felfedezései után, harminckét évesen rejtélyesen nyoma veszett. Nem ez volt az utolsó alkalom, hogy Bősziorményi vagy legalábbis személyiségének egy része köddé vált, hiszen a sikeres üzletemberré lett egykori költő 2003-ban a főrézvényesek világából is elillant, hogy visszatérjen az irodalomba – prózáíróként, költőként és főszerkesztőként. Több

évtizedes szünet utáni felbukkanása pedig egy olyan történeté változtatja a lírai szerepként megelevenedő Majorana sorsát is, mint amely magában hordozza egy folytatás lehetőségét.

Majorana tehát visszatért a semmiből, újra bizonyítani próbál hosszú kihagyás után, és bár korábban elismert volt szakmájában, most újra fel kell építenie karrierét. Közben megváltoztak a körülmények. Ez abból is látszik, hogy „[a] vers a hatalom kezébe került”, és „[r]égóta nem csapoltak költővért”. Ezzel a megállapítással kezdődik ugyanis a *Majorana a tér tenyerén* című kötet első darabja (*Majorana panasza*). S mivel Majorana és Böszörményi Zoltán életében a fenti párhuzamok fedezhetők fel, talán nem merészség azt állítani, hogy a szerző korának állapotáról mond véleményt. Még hozzá úgy, hogy felkapcsolja a vészvillógókat: a líra egy eszme kiszolgálójává vált. Nehezen dönthető el, hogy miféle hatalomra céloz a szöveg, és a továbbiakban ez a közéleti szál sem bontakozik ki, vagyis megmarad a körülmények fellillantásaként. Tehát az első vers olvasása után nem kell félnünk, hogy a kötet elveszik a közéleti költészet sűrű erdejében. Inkább egy olyan lírai életrajzzá válik, amelyben az egyik fő motívum a belső és a külső utazás. Talán ez magyarázhatja a címet, amelyben kiemelt szerepet kap a tér.

A lírai életrajzhoz kapcsolható belső utazás legtöbbször az önelemzéssel járó felismerésekhez és szellemi élményekhez kötődik. Mindez *A tér tenyerén* és a *Képtár* ciklusban bontakozik ki, amelyek darabjai olyan hatást keltenek az olvasóban (nézőben?), mintha egy impresszionista festő önarcképei sorakoznának előtte. Mintha ez a festő kissé átformálná magát a képeken, elrejténé bennük arcvonásait és a pillanathoz kapcsolódó hangulatait (*Majorana kitekint*, *Majorana világérzete*, *Majorana megszusszan*, *Majorana optimista*, *Majorana kedve nem apad*, *Majorana mosolya*, *Majorana és a látvány*, *Majorana a reggeli fényben*). Ez egyfajta magyarázat is lehet arra, hogy miért van szüksége Böszörményi Zoltánnak Majoranára: az önmagára való rálátás miatt. Így leszünk részesei egy nyilvános, művészi eszközökkel lírává formált terápiának, ahol a lírai én Majoranává változva tulajdonképpen önmagát vizsgálja. Mint az előbb említett impresszionista festő, aki talán tükörbe nézve viszi arcvonásait a vászonra (*Majorana önmagát látja*), s közben ráébred egy-egy eddig rejtve maradt vonására.

A szellemi élmények az *Idézetek* ciklusban összegződnek, amelynek verseiből sajátos intellektuális tér ki rajzolódik. Olyan-nak tűnnek ezek a költemények, mintha panteont rendezne be a költő. Képzeljünk el egy zárt teret, ahol ott van egy emlék Da Vinciről, Michelangelóról, Raffaellóról, Dantéről, Kölcseyről, az első világháborúról, a nyolcvanéves Gömöri Györgytől és Kabdebó Tamástól, a hatvanéves Szócs Gézától, a nemrég elhunyt Kinde Annamáriától és a nyolcvanöt esztendőes Kányádi Sándortól. Ez a szellemi kapcsolatrendszer fizikai térré alakítható, emlék- és könyvtárszobává, de akár egy olyan kapcsolati hálót is kirajzol, amely szintén ábrázolható térben. Így az önelemzés részének is tekinthetjük ennek az intellektuális környezetnek a felvázolását, amelyben a lírai én saját szellemi műhelyének lakberendezője.

A lírai életrajzzá összeálló pillanatok sorozatának másik élményforrása a földrajzi utazás (l. az *Utazás* című ciklust). Barbados, Kolozsvár, Stonehenge, Kairó és – az *Idézetek* ciklusban – Firenze jelenik meg konkrétan a versekben. De a fő kérdés mégis az: hogyan viszonyul a lírai én a folytonos helyváltoztatáshoz? Erről a *Majorana utazik* című vers beszél: „a sorsom új utakkal áltat”. „Hosszú utamon vak lárma övez” – olvashatjuk ugyanebben a költeményben. Látható, hogy Majorana elég kiszolgáltatott ezekkel az utazásokkal szemben, hiszen a sorsszerűvé váló cselekvés áltatja őt, ráadásul a „vak lárma” kép a céltalanságra is utalhat. Így lesz az utazás egyfajta bolyongássá, amelynek során a költő hazáját is cipeli magával mindenhova (*Majorana karácsonya Barbadoson*):

*„Áldott karácsony van otthon,
szent, nagy ünnep.
Bölcsen hajlonganak a pálmafák.
Itt nincs velem sok rokon.*

*Fényre váró menedéket,
forró álmot
keres a betlehemi jászol,
kinn cudarság-pribékek.
Hazám, fiad ide is áthoz.”*

Az utazáshoz kötődő kiszolgáltatottságot erősíti a kötet cím is, amelyben a tér tenyere szerepel. A tértenyér akár Isten kezének része is lehet, és a benne kirajzolódó sorsvonalak szintén azt

sugallják: inkább utaztatásról, mint utazásról van szó. Egy erő egyszer a tengerhez, máskor Kolozsvárra szólítja a költőt, s az életrajz fényében még érdekesebb, hogy a korábbi kötettől eltérően (*Katedrális az örök télnek*) nem jelenik meg a Böszörményi életében fontos szerepet játszó Arad az életmű újabb darabjában. Mint ahogy Budapest, sőt Magyarország sem. Ezek a hiányok a hazátlanság, az elhazátlanodás állapotát is hangsúlyozhatják. És akár ennek pótléka lehet a szellemi élmények sokasága, a magyar nyelv, a magyar kultúra. A haza tehát ott van, ahová a magyar irodalom, a kultúra és a nyelv segítségével magunkkal visszük, akár egy barbadosi karácsonyon a bőröndből előkerülő verseskötetet.

A kötet összegző jellegű, az önelemzést lezáró része a *Létüres tér* és a *Leltár* című ciklus. A megszólaló itt már nem csupán elemez, hanem következtetéseket fogalmaz meg, holott folytatódik az impresszionista képeket idéző életrajzi mozzanatok rögzítése is (pl. a *Majorana ködös reggele* és a *Majorana estéje* című versekben is). A *Létüres tér* első verse, a *Majorana bujdosik* a következő összegzést fogalmazza meg:

„Nem olvadok, nincs is kinek.
A szél bokraiban bujdosom.
Panaszkodom a semminek.

Álom sodrában buja som,
Minden néma villanás,
a kor résein unalom.”

A panaszkodás értelmetlenségének beismerése mellett (ne felejtsük, *Majorana panaszával* kezdődött a kötet) Majorana a filozófiát hívja segítségül az önelemzéshez (*Majorana Gadamert idézi*):

„Vagyok, s értelmezem létezőm,
ennyi, nem több gyakorlati dolgom.
Boldogtalanság-érzetem része,
hogy azt is elemeire bontom.

Míg gondolom, hogy remekül vagyok,
kiüt a tűz a házban. (Ha hagyom.)
Nem rejtett tudásom ment meg engem,
élni akarásom, s hogy szeretlek.”

Ahogy Majorana atomfizikusként az elemi részecskéket, úgy bontja elemeire Böszörményi a lélek negatív töltésű részecskéit, félve attól, hogy a művelet katasztrófához vezet. S hogy megtörténik-e az atomrobbanáshoz hasonló kataklizma, arra a *Majorana létüres tere* cikluscímadó helyzetfelmérése lehet a felelet. A „létüres tér” szójátéka letaglózza az embert, hiszen az élet hiánya talán elviselhető, de a lét hiányában egyik-másik szó „tetves” lesz, „halkul az emlékezet”, és félelmet kell magára öltenie a megszólalónak öltözet helyett. Majorana végső tere tehát az apokalipszis. Minden pusztul körülötte, s ilyen állapotban nem tehet mást, leltárt készít. Utolsó reménye megfogalmazásaként (*Majorana utolsó reménye*) a számonkérés hatalmasodik el rajta: „Összetartani? Minek?” Majd megpróbál menekülni, egy újabb utazással (*Majorana menekül*), s végül a József Attila-i idézettel, három szóval zárja a kötetet: „Minden. Semmi. // Atom.” Ebben a három szóban olvad össze a filozófia és a természettudomány, amely ugyanannyit tud a világról: semmit. Hiszen a világ maga is semmi. Azaz a semmi a minden. S amikor Majorana felfedezte a neutronot, tulajdonképpen csak a semmit bontotta még tovább. Mint ahogy a költők is erről a mindent jelentő semmiről verselnek, József Attila éppúgy („a semmi ágán ül szívem”) mint Böszörményi Zoltán („guggolok itt a semmi eresze alatt”).

Miközben Majorana a kötet végére felszámolja önnön létezését, mesterségbeli tudását igyekszik minden eszközzel bizonyítani. Olyan versformákat idéz meg, amelyek egy átlagolvasót azonnal a lexikonokhoz irányítanak. Találunk a kötetben villanellát, sestínát, különböző variációjú szonetteket, hexametereket és a magyar felező nyolcas ritmusát megidéző verseket. Valószínűleg még számos olyan megoldás is rejlik egy-egy kötött formájú költeményben, amely sok irodalomértőt zavarba hozhat. Mindéből kirajzolódik egy olyan tartás és hagyománytisztélet, amely a szabadverset előtérbe helyező kortárs költői világ ismeretében mindenképpen üzenet értékű. Azt sugallja, hogy a költészet mesterség, szakma, amelynek megvan a maga eszköztára. Ahogy egy atomfizikusnak ismernie kell a részecskéekkel foglalkozó korábbi elméleteket, úgy a költőnek is szükséges tisztában lennie elődei felfedezéseivel. Csak akkor vághat bele a szabadversbe, érezheti a mondatok és a gondolatok ritmusát, ha az alkotórészek évszázadok alatt kialakult harmóniáját elsajátította. Böszörményi Zoltán kötetében egyensúlyban vannak a kötött és kötetlen formák.

Előbbiek a költői fegyelem magas fokáról árulkodnak, és a Nyugat előtti nemzedék líráját idézik meg (nem véletlenül szerepel az egyik vers ajánlásában éppen Czóbel Minka). A szabadversek viszont éppen arról tanúskodnak, hogy a költőnek nem szükséges ilyen erőteljesen számot adnia poétikai tudásáról és fegyelmességéről, hiszen kötetlen formájú verseinek szabad gondolatfutamai a mai kor átlagolvasóját talán jobban meggyőzik, mint a felelevenített formák szolgálatába állított gondolatok. A mestersegbeli tudás bizonyítása inkább a szakma és a pályatársak felé sugározhat magabiztosságot.

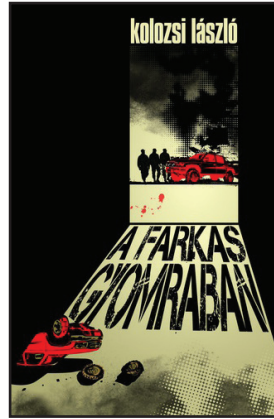
Túlzásnak tűnik viszont a kötet szerkesztésénél, hogy minden verscím így kezdődik: Majorana. Talán a szerkesztő felnőttnek tekinthette volna az olvasót azzal, hogy kizárólag a cikluscímekben szerepelteti az atomfizikus nevét. Így azonban a kötetet lapozgatva mindez modorosságnak tűnik, holott olyan rövid címek, mint például a Kitekint, Világérzet, Mosoly, Triptichon (bőven sorolhatnánk még) e nélkül is működtek volna.

Böszörményi Zoltán *Majorana a tér tenyerén* című kötetében izgalmas külső és belső utazásra hívja az olvasót, és mint egy gyanútlanul kísérletező atomfizikus, a boldogtalanság boncolgatásával kis híján felrobbantja magát. A költészet pedig éppen az ilyen veszélyhelyzetektől válik izgalmassá. Azzal, hogy a költő a tűzzel játszik, s miközben pályatársainak „vérét szomjazza”, kíméletlen önelemzésnek veti alá magát. Végigfekszik a freudi pamlagon, s mesél nekünk legtitkosabb félelmeiről. S bár tudjuk, hogy a költők hivatásukból adódóan szépen hazudnak, Majoranának nincs oka erre. Hiszen ő tulajdonképpen csak egy hazátlanul bolyongó természettudós, aki Böszörményi Zoltánnál otthonra lelt – az irodalomban.

KEMÉNY ZOLTÁN

Az utóbbi évek legmegdöbbentőbb magyar krimije összességében nem jó detektívregény, de tanulságos olvasmány a mai magyar társadalom néhány égető problémájáról. **BENEDEK LEILA** értékelte **KOLOZSI LÁSZLÓ** *A farkas gyomrában* című regényét.

Romagyilkosságok, HÖK-maffia és emberkereskedelem

Kolozsi László 1970-ben született Szegeden, a jogi karon tanult, dolgozott segédmunkásként és juhászként, később újságíró volt szülővárosában. Novellákat, film- és könyvkritikákat ír, forgatókönyvírást tanít a MOMÉ-n. Két krimije jelent meg eddig, a *Ki köpött a krémesbe?* (2011) és a *Mi van a reverenda alatt?* (2012). Kolozsi legfrissebb regénye, *A farkas gyomrában* skandináv típusú szociológiai krimi, amely a magyar társadalom legkényesebb és legaktuálisabb kérdéseit feszegeti. Például azt, milyen erők működtetik a szélsőjobboldali, rasszista, neofasiszta csoportokat. Hogyan történhetnek gyilkosságok, melyek oka pusztán az áldozat etnikai hovatartozása? Miért ilyen megbélyegző, kirekesztő a társadalmunk?

A magyar művészszcéna lassan felismeri, hogy megkerülhetetlen beszélni a jelen társadalmi problémáiról, traumáiról, még mielőtt ugyanúgy elfojtanánk azokat, ahogyan eddig tettük Triannal, a holokauszttal vagy a kommunista diktatúrával. Hajdú Eszter tavaly bemutatott, *Ítélet Magyarországon* című dokumentumfilmjében a 2008–2009-es romagyilkosságok két és fél évig tartó elsőfokú bírósági tárgyalásának 167 napját tárta fel. Ebben láthattuk az ügyben eljáró mentőt, aki a lelőtt áldozatokat „füstmérgezés” áldozatának minősítette, a rendőrt, aki levizelte a nyomokat, a zavarosan nyilatkozó tűzoltót. Kolozsi regényében ezt a témát fordulatos krimibe ágyazva meséli újra: a gyilkosságok elkövetőivel, a mögöttük álló, maffiaszerű, oligarchikus

szervezettel néz szembe Fehér Gábor, a „kisiklott életű újságíró“ nézőpontjából.

A főszereplő, Fehér Gábor kezdetben csak érdeklődik a rasszista csoportok ideológiája, működése, tagságának összetétele iránt, majd megismerkedve a legnagyobb magyarországi szervezet, a Fekete Sereg egyik kispfőnökével, Zoárddal, egyre inkább azonosulni kezd a cigányellenes, antiszemita csoportok értékrendszerével. A Sereg oknyomozó cikkek megírásáért pénzeli Fehért, aki ezért az ország vidéki városaiba (Szegedre, Miskolcra), falvaiba (Ónodra, Alsószolcára) utazik. Utazásai során nemcsak a cigánykérdéssel, hanem például a szegedi egyetem hallgatói önkormányzatának visszas üggyeivel (védelmi pénzek szedése, sikkasztások, választási csalások) is megismerkedik. Tanúja lesz a vidék nyomorának, a mélyszegénység kilátástalanságának.

A regény másik szála Karácsony Iván nyomozásának története. Karácsony elrabolt és bordélyba zárt lányát, Hannát keresi. A szálak egy ponton összefonódnak, a romagyilkosságok összekapcsolódnak Hannával, a prostitúciós bűnszervezettel, és a hallgatói önkormányzat ügyeit sem lehet elválasztani a szélsőjobbos ideológiáktól.

A krimi szerkezete filmszerű, fejezetek helyett néhány oldalas, iniciáléhoz hasonló, szögletes zárójellel elhatárolt részek választják el az egyes jeleneteket egymástól: így felváltva látjuk Fehér és Karácsony nyomozását, kutatásaik helyszíneit.

Kolozsi világában húsbavágó, hogy túlságosan mai és túlságosan valóságos. Ha szeretnénk is fikcióként tekinteni a regényben olvasott kegyetlenségekre, ha befogtuk is a szemünket és a fülünket, amikor hallottunk a romagyilkosságokról, a veszprémi kézilabdázó, Marian Cozma tragikus halálát nem tudjuk elfelejteni. A regény így érinti a témát: „*Hallottam-e a veszprémi kézilabdázó, Cozma haláláról. Mondtam, hogy ezekről az esetekről hallottam természetesen, mint mindenki más. Akik ezeket elkövették, mondta Garay, azért is sikerült elkapni, mert van egy listánk a cigányokról.*“

ahogyan a vidék elnéptelenedésének, nyomorának bemutatása is. „*Nem vesznek fel sehová. Egyszer elmentem Szerencsre, de a csokigyárba se vettek fel, mert azt mondták, senki sem szeretne olyan sokit enni, amihez hozzáért egy roma*“ – panaszkodott Fehérnek egy asszony Alsózsoltán.

A szereplők nyelvhasználata sokszor zavarbaejtő. Ide sorolhatók a Sereg tagjainak és a gyilkosságok után „nyomozó” rendőröknek a rasszista megnyilvánulásai, viccelődései. Ilyen például az a megjegyzés, hogy a cigányok csirkepörkölt helyett varjúpörköltet esznek, vagy számtalan meghökkentő szólásuk: „*Tele van cigánnyal, mint lapostetűvel a bableveses kurva*“. Ugyanígy megdöbbenők a lánykereskedők undorkeltő sztorizgatásai: „*Hat hónapra át kereste azt a nőt, mindenhol. Bejárta fél Európát. (...) Olaszországban talált rá. Volt a csajnak egy tizenhárom éves lánya. Azt teherbe nyomta, de gondolod, nem éppen úgy, hogy a lány kérte, hogy hú de szeretnék a bácsitól teherbe esni. (...) A legnagyobb gecí. Szerette azt a nőt. A nő meg átvágta csúnyán. Most nevelheti, hallod, a Rafael kölykét. Elég jó, nem?*“

Kolozsi tehát a velejéig hitelesen ábrázolja a mai magyar társadalom szégyentelenségét. Feltárja ugyan a szélsőséges csoportosulások, bünszervezetek mögött munkáló folyamatokat, de irodalmi szempontból, a szöveg minőségét tekintve kiábrándító. A regény olyannyira hemzseg az elütésektől, a komoly helyesírási és egyeztetési hibáktól, hogy veszélyezteti az olvasmányélményt.

A fülszöveg azt írja: „*A kortárs magyar krimi e hátborzongatóan életszerű mesterműve a kirekesztés, a megbélyegzés végső, tragikus következményeivel szembesít, miközben a kisiklott életű újságíró, Fehér Dávid fejlődéstörténetét meséli el.*“ Az egyik humoros pontja ennek a kijelentésnek, hogy Fehér Dávid sorsa nem fejlődés-, hanem hanyatlástörténet. És annak is meglehetősen elhibázott és kidolgozatlan. A másik, talán még ennél is mulatságosabb baki az, hogy Fehér Dávid a regényben Fehér Gábor-ként szerepel.

Kolozsi regénye tehát érzékletes rajz, de nem jó szöveg. Még véletlenül sem lehet ezt a fajta kiábrándító élményt a szórakoztató irodalom regiszterébe képzelt krimi műfajába sorolni. Egyébként sem mondható, hogy a krimi minden esetben a ponyvairodalom

része. Egy nyomozás története akkor működik jól, akármilyen narratív környezetről van szó, ha kiszámíthatatlan, rejtélyes, ha körmönfont és ravasz, ha bonyolult, ha néha követhetetlen, ha bizonyos eseményektől az állunk is leesik. Kolozsi regényének fordulatai kiszámíthatók és sablonosak. Sokkal hamarabb tudható, ki áll a Sereg mögött, ki rabolta el Hannát, mielőtt a szöveg ezt leleplezte volna; Fehér kutatásában kevés a nyomozás, a furfang, a következtetés.

Kolozsi László *A farkas gyomrában* című regényével nagy fába vágta a fejszéjét. Egy olyan fába, amelybe szép és tisztességes feladat belevágni. Üdvözlendő, hogy az író nem félt szociológiai krimibe fogni, kimondatni a karakterekkel olyan mondatokat, elmeséltetni velük olyan történeteket, amelyeket nem akarunk hallani, de mintha elsiette volna a dolgot. Mintha – képzavarral élve – a témába beletört volna a fejszéje.

MUSZKA SÁNDOR *Magányos nőknek, bukott fiúknak* című új verseskötete egy olyan Erdélyt mutat be az olvasónak, ahol kilátástalan, nyomorúságos az élet, a könyvek csak tűzrevalónak jók, a politikusok az autonómiával kábítják az embereket, miközben sok fiatal „új hazát” mosogat magának Angliában”.

A székely Villon versei

Muszka Sándor legújabb, *Magányos nőknek, bukott fiúknak* című kötete több szempontból kellemes meglepetés a kortárs irodalom olvasóinak. Sejtethető volt, hogy a székely egyperceseket tartalmazó, igen népszerűvé vált *Sanyi bá* csak szellemi kirándulás, vargabetű volt az eddigi életműben. Aki ismeri Muszka Sándor előző három verseskötetét, kissé csalódott lehetett, hogy a költő egy populáris műfajt és témát választott, s nem folytatta az *Ennyi ha történt*, *Mi nem lóg ha áll*, *Múzsák, trágyság székérral* című könyveiben körvonalazódó poétikai irányvonalat.

Muszka új verseiből azonban kiderül, hogy a költő nem vált székely humoristává, továbbra is a líra az ő igazi terepe. Akárcsak a korábbiakban, ebben is a kötött formák dominálnak, a szerző kerül a szabad- és a prózaverset, nem követ semmiféle irodalmi kordivatot, és nem csupaszítja le a nyelvet. Az az érzésünk támadhat, mintha egy modern regőt hallgatnánk, mintha éneklésre szánt verseket olvasnánk. Nyoma sincs a rímkényszernek, a verslábak miatti alkunak, olyan természetesen kapcsolódnak egymásba a sorok, az asszonáncok, az ütemek, mintha Muszka a való életben is így beszélne. Ezt a hatást erősíti, hogy a költő mellőzi az írásjeleket, minden verssort nagybetűvel kezd.

Nem véletlen, hogy a kötet 13 darabját az Evilági együttes megezenésítette. Ezek közül figyelemreméltók a következők: *A kintornás énekel*, *Forog a Nap*, *Lorca*, *Ballada egy Szilágyi-dalra*, *Bujdosó*. *A Forog a Nap* például mintha egy modern székely népdal lenne:

*„Nekimegyek nekimegyek
Elindulok megkereslek
Hegyeknek és tengereknek
Felhők közé zárt hegyeknek*

*Megkereslek megkereslek
Jaj de nagyon is szeretlek
Ha beérlek ha föllelek
Soha többé nem eresztlek*

*Úgy becézlek úgy öllelek
Két karomba úgy ügyellek
El többé már nem engedlek
Ha meglelek de megverlek”.*

Muszka verseinek hatása az egyszerűségükben rejlik. Úgy tud sokat mondani, hogy nem csúri-csavarja a sorokat, nem használ bonyolult metaforákat, nem cizomázza föl üres, de jól hangzó jelzőkkel a költői képeket. Metafizikai utalásokra sem bukkanunk a sorokban, csak néha villant fel egy-egy erős képsort. Úgy versel, ahogy a székely ember beszél: keveset mond, de lényegeset. A sorok között mintha ezen emberek gesztusai, gondolatai bújnának meg. Nincs leírva, mégis érezzük, mire kell figyelni, mi az, ami az elhallgatás mögött bújkál: „Rabszolgák bére ez a város / Gondol egyet és reggelre elfelejt” – olvasható a *Nincs ki szerelmem* című kötetnyitó versben. Az *Elvégeztetett* című vers zárósora is ehhez hasonló: „Oly nagy sötét van varjak szálltak fel / Krisztusom kérünk úzd el a gonoszt.”

A korábbi kötetekben gyakran használt forma, a ballada itt is megtalálható – villoni módra. Talán éppen emiatt nevezték egy rendezvény után Villonnak a költőt. Az ő figurájára többször rájátszik, például A fehér cigányban vagy a Megy a vonatban. Utóbbinak egy részlete így hangzik:

*Zúg a vérben felmelegít a vodka
Mért nem raknak engemet is vagonra
Megtántorodsz a szívedet kérdezed
Azt dobolja fehér cigány a neved.
Megy a vonat csattogtat a síneken
Ahol jártál nem látnak már szívesen
Minden másnap csak egy másik állomás
Elindulás megérkezés látomás.*

A kötet első ciklusa (*Hazamegyek*) a személyesség felől közelíti meg az olyan problémákat, mint a magány, a kilátástalanság, a reményvesztettség, amelyek egyetemes emberi kérdésekké válnak. Székelyföld kapcsán általában nem erre asszociál az olvasó, s éppen ez a versek egyik erénye: megmutatják a transzilván életérzés másik oldalát. Hasonló hangsúlyt helyez a költő az Isten és a hit kérdésére is.

A lírai alany Székelyföldről beszél, több versben konkrétan utal itteni településekre (Csíkszereda, Csíkszépvíz, Csíksomlyó). Az *Itt a farmon* korántsem az idilli, fenyesekkel, káprázatos hegyekkel, völgyekkel, frissen csörgedező patakokkal, békés, takaros falvakkal tele tájat tárja elénk: „*Itt a farmon / Hol kezdedre szárad a sár / Hol megőszült fejed a nagy álmódásban / És nem láttad soha a tengert.*” A székelyföldi tájban a nyomortól való félelmükben nevetnek csak az emberek, az idő jóval lassabban telik, a hajnal késve érkezik, a harangok keltik fel álmából. A mindennapok robotján túl az itt lakó emberek álmódoznak is néha, olykor valakik másnak képzelik magukat, miközben az elveszett hont keresik. A magányt, a reménytelenséget csak az olcsó vodka, a sör, a bor, néha egy Mick Jagger-dal szépítheti meg. S ha ez sem elég erős bódító, akkor nyugtatót kever hozzá az ember, hogy kibírja hajnalig, amíg a pultoslány megunja, s bezárja a lokált. Aztán másnap kezdődik minden újra.

Az Isten pillanatig sem eszményi, hanem nagyon is kézfogható, akit titkon, magunkban komának lehet hívni, néha langyosakat köp, s a nyomorúságot látván félrenéz, égzengéssel jelzi csak, hogy valahol messze talán létezik.

A költő egyetlen menedéke a vers, amely magányos nőknek, bukott fiúknak, lecsúszott részegeseknek, lyukas cipőjű nincsteleneknek, nyomor nevelte börtönlakóknak, könnyűvérű lányoknak szól, vagyis olyanoknak, akik a társadalom peremvidékén „laknak”, kítaszítottak, megvetettek, megbélyegzettek. Róluk és nekik szólna, ha volna értelme a versírásnak. Csakhogy Muszkának nemcsak a lét kilátástalan, hanem a költészetnek sincs különösebb haszna. A líra még arra sem jó, hogy az ember melegegjen vele télen: „*Könyveimmel gyújtottam be ma / Melege alig, füstöl és kormoz. / Így okosodom.*” (*Fabula*)

A második ciklus a *Levél a párthoz* címet viseli, az itt élő közösséggel, a székely társadalommal, a politikával foglalkozik. Bár Magyarországon a közéleti költészet elég népszerű volt az utóbbi években, Erdélyben ez az irányvonal nem volt divatos. Muszka Sándor azonban nem követi az anyaországi líra beszédmódját, hanem megtalálja a saját hangját. A költő olyan tabukhoz nyúl, amelyekhez eddig még más kortárs erdélyi alkotó nem mert vagy nem akart. Témául választja a politikusokat, fölvezolja a helyi közösség problémáit, az értelmiségiek, a művészember kilátástalan helyzetét, a vidék elszegényedéséből fakadó problémákat. Ezek azt sugallják, mintha politikusaink nem látnák a fától az erdőt, autonómiát tűznek a választási kampányok zászlajára, a tömbmagyarság pedig eközben „új hazát mosogat magának Angliában”.

Legerőteljesebben a *Transzilván létlelet* című, székely rapnek nevezett versében fogalmazza meg a székelység társadalomkritikáját. Ebből megtudhatjuk, hogy az itt élő embernek az eszénel sajnos élesebb a bicskája, s az idegeneket, az ettől a mentalitástól eltérőket, „exportra küldik”, mert „szeméről látszik nem transzilván-forma”. A turisták előtt bohócként népviseletben táncolnak, a könyvet tűzgyűjtőnek, a verset csak lakodalmas köszöntőnek használják.

Ha valaki a Sanyi bá világát keresi az új verseskötetben, bizonyosan meglepődik. Muszka versei kellemes ritmusúak, de végletesen pesszimista alkotások. Olyanok, mintha egy székely ember minden keserűségét összegyűjtötték volna bennük.

VARGA MELINDA

„Betegszobák, kórházak fertőtlenítő szagú, sivár világa; az öregséggel járó, jól ismert szag; elvesztett családtagok, szeretett emberek felidézett vonásai egy-egy tárgyban, zöreijben, részletben. A kötet mindent konzervál, mint egy lefuttatott program, amely értékeket ment át.” – A Petri-díjas **BALASKÓ ÁKOS** kötetéről **KADLÓT NIKOLETT** írt.

Kódfejtés

Balaskó Ákos 2013-ban elnyerte a Petri-díjat, amelyet 2010 óta minden évben a költő születésnapján, december 22-én adnak át egy fiatal, kötettel nem rendelkező szerzőnek. *A gépház üzen* című könyv kiadását a Petri-díj részeként – akárcsak korábban – a Magvető vállalta magára.

A kötet több évi termés jól átgondolt válogatása – összesen hatvanöt vers. Ugyanannyi ablak, amely zátonyra futott életeket, félresikló kapcsolatokat, tragédiákat mutat meg. Tóth Krisztina méltatása a fülszövegben már az elején leszögezi, hogy ez az első kötet onnan indul, ahová általában a harmadik után szokás eljutni: „Reznált, bölcs hang, semmi nagyotmondás.”

Ebben a zárt, különös, melankolikus világban minden nagyon sejtelmes: semmi sincs egyértelműen kimondva, legfeljebb megérezhetjük, találgathatjuk, hogyan áll össze a történet az egyes versek mögött. Legyen szó gyermekkori sérelmekről, családi tragédiákról, a fiatalkori zsongás kudarcélményeiről, esetleg a halál közelségéről: minden vers az élet árnyékos, kiábrándult oldalát eleveníti meg.

A tematikusan öt egységre tagoló könyv hangulatát már a bevezető vers (*Elérkezés*) megteremti:

*„Málló menetrend. Kőfal, érkezés.
Elérkezem, mint egy folyosóra tárt,
sivár betegszobába, késett
látogató, küszöbön, virággal.”*

Jellemrajzok, tragédiák és sorsok szerkesztett gyűjteménye ez a kötet. Kilátástalan helyzetek, halálközeli pillanatok hívnak életre olyan mondatokat, gondolatokat, amelyekről tényleg lúdbőrzik az olvasó: „Nagyanyám levert fürdőszobacsempék / halmaza egy bontott falon, elhordják / bontástégláit, a sitt marad. És mint a / rézcsövek, áll ki belőle minden emlék.” (Plafon)

A versek csak sokadik olvasásra szelídiülnek meg, nehezen befogadhatóak a költői képek: az olvasónak türelemmel kell megfejtenie az összefüggéseket. Tartalmuk legtöbbször rendkívül személyes sorsot tár elénk, amely mögött életrajzi párhuzamokat sejteni. Bizonyos viszont, hogy Balaskó Ákos különös hangsúllyal fókuszál a mindennapok szomorú pillanataira, az elmúlásra, az emberi veszteségekre.

A *gépház üzen* elvétve tartalmaz rímes verseket. A játékosság, a lendület azonban így sem marad el: ez a nyelv is képes humoros, ironikus lenni. A sorok különleges tagolása, a sokszor indokolatlannak tetsző törések jótékonyan akasztják meg, zökkentik ki az olvasót, hogy aztán újrakezdje az értelmezést, megfejtse a rejtett üzeneteket. Egy-egy ilyen gondolat, apró részlet segít, hogy közelebb érezzük magunkhoz a szerző, a könyv stílusát:

„Felfigyeltem, már amikor beléptünk,
mint üres palack a sarokban, úgy ült
egy kölyökcica a szegély kövén, ült
mozdulatlanul. Perifériás te-
rébe kínosan közel engedett. És
fel se fogta.”

(Komposzt)

„Mennyivel egyszerűbb volt
máshogy mesélni inkább,
nem kimondani, azt, hogy... vagyis bármit.
És most már nem lehet megállni,
csendben visszanyomni,
mint egy sérvet, nincs is itt.
Kispárnát tenni, szőnyeget húzni rá,
átrendezni a szobát miatta,
és úgy élni ezután,
mintha ez tervezett élet volna.
Milyen szép lenne minden kijavítva.”

(Elkerülhetetlen)

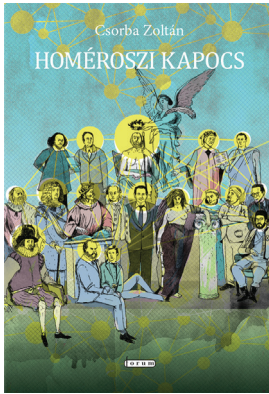
Balaskó a részletek szerelmese, benyomásokból, észlelésből, nüánszokból konzervál pillanatokot, saját lényén szűri át azokat, mintegy kódolva az élményt, tapasztalatot, üzenetet. Így aztán verseinek olvasása sem más, mint kódfejtés. Betegszobák, kórházak fertőtlenítő szagú, sivár világa; az öregséggel járó, jól ismert szag; elveszített családtagok, szeretett emberek felidézett vonásai egy-egy tárgyban, zöreijben, részletben. A kötet mindent konzervál, mint egy lefuttatott program, amely értékeket ment át.

Az újraolvasások során a versekről folyamatosan kopnak a felfedezhető, dekódolható jelentésrétegek. Ilyenkor feltűnhet, hogy a rendkívül szemléletes hasonlatok adják a kötet valódi lendületét, s egyfajta láthatatlan, mégis érezhető láncolatot alkotnak a kötetben. Csak néhány ezek közül: „*Mint egy vizelet-tasak, függ a magyarázat.*” (*Folyásirány*); „*Mint aszott infúzió, lóg egy leszakadt vezeték egy ágról.*” (*Elérkezés*); „*Foltokban bújlik elő a fakuló szőr, mint a felismert megalkuvások.*” (*Perem*); „*Felnőni olyan kérlelhetetlen, mint egy készülő hullám háta.*” (*Labda*); „*Mióta rám csuktad csütörtökön az ajtót, túléllek, akár egy zokni az ágy alatt.*” (*Zokni*)

Az informatika világából vett cím kézenfekvő, hiszen Balaskó programozó matematikusként dolgozik, emellett szentel időt a versírásnak. Ez a két, látszólag nagyon különböző terület jótékony hatással van egymásra. Balaskó lírájában is felbukkannak a szakterületéről érkező szavak: informatikai alapkifejezések, billentyűkombinációk vagy a programozás terminológiája színesítik verseit, s teszi még izgalmasabbá a befogadási folyamatot. Például a *Mail* című versben:

*Sejtettem úgy két hete, hogy kipótlod,
amit adhatok. Most már bizonyos.
Programozóval éltél, életem,
mi nekem feltörni egy mailfókot?*

A gépház üzen nem egyszerű olvasmány, időt kell szánni rá. Illeszkednünk kell a versnyelvhez, mint ahogy új szoftverekhez, számítógépes programokhoz szokás. De a kódfejtés öröméért megéri: a megtalált, megélt üzenetek és gondolatok hatása különleges jutalom.

„Ha olvasna magyarul, Dan Brown is megnyálná mind a tíz ujját a Homéroszi kapocs ínycsemegéje után.” – **CSORBA ZOLTÁN** regényéről **FEKETE J. JÓZSEF** írt.

A Saint-Germain-kód

Csorba Zoltán első regényének (*Homéroszi kapocs*) barokkos alcíme kétségkívül olvasócsalogató: „Izgalmas, szerelmi szálakkal és misztikus fonalakkal átszótt kalandregény, melynek történetét a szerzőnek a talányos múltú Saint-Germain gróf sugallta egy rózsás ujjú hajnalon”. Színesen váltakoznak benne az összezárt emberek történetei a szabad mozgás során szerzett tapasztalatokkal, az európai helyszínek, köztük francia- és németországi városok. Budapest és a Vajdaság településvilága indiai és afrikai történetekkel gazdagodik, az elbeszélés azonos érdeklődéssel fordul az antikvitás és a XXI. század felé. Van benne kaland, szerelem, enciklopédikus ismeretek keverednek a krimivel, és itt van az az ember, aki egyik kortársa szerint „mindent tud és soha nem hal meg”, Saint-Germain gróf is. Méghozzá nem csupán ihletőként, hanem szereplőként, aki napjainkban is újí alkímista praktikáit, a maga készítette elixíren kívül egyéb ételt-italt nem fogyaszt, hamis és valós arany előállítására egyaránt képes, ráadásul nagyon szívesen oszt meg történeteket társaival a több ezer évre kiterjedő emlékezetéből.

A gróf alakja már eleve misztikussá teszi a regényt. Ugyanis ő a XVIII. század egyik legismertebb kalandora és diplomatája volt, elkötelezett a művészetek irányában, festett, verseket írt, zenét szerzett, jártas volt a természettudományokban, az orvoslásban, a gyógyszerészetben, valamint elméleti és gyakorlati szinten bírta az alkímia tudományát. Csupán (egyik?) halálának dátuma (1784) ismeretes, származását maga és kortársai is különböző legendákkal övezték, az egyik szerint magyar vér csörgedezhetett

ereiben, egyszer II. Rákóczi Ferenc fiaként született újjá – hajlama volt a reinkarnációra. Mindez viszont vendégszál a regényben. Miként a látszólag egy egzotikus országba vezető fonal is az: a regényben szereplő Brazília ugyanis egy vajdasági település, ahol a földbirtokos zsebkendőnyi parcellákat adományozott szolgálóinak 1924-ben, hogy megtartsa a kivándorlásra készülő munkaerőt. A parasztok ekkor nevezték el a települést Brazíliának, mondván, ha már nem juthatnak el külhonba, legalább képzeletükben legyenek ott.

Csorba Zoltánt eddig újságíróként és szerkesztőként ismerhetjük. Íráskészsége vitathatatlan, ez azonban még nem elegendő a jó epikához. Regénye viszont a szerző íráskészsége mellett bizonyítja stílus- és arányérképét, gördülékeny történetvezetését, előre és visszautaló technikáját, mozaikképző tehetségét, csiszolt történetalakítását, a kíváncsiság feszültségét fönntartó történetmondását, pallérozott nyelvét, a hétköznapi és a misztikus egymásba fűzésének adottságát, a történések és a fölhalmozott ismeretanyag párhuzamos futtatását, prózában kamatoztatott (zenei) kompozíciós ismereteit.

A *Homéroszi kapocs* nem előzmény nélküli a vajdasági szerzők munkái között. Újabban Samu János Vilmos például a sumer, a skandináv és a japán mitológiai világ szereplőit vonta be elbeszéléseibe, a Nettita K. Froese néven publikáló szerző pedig a bölcsességek értelmét kutató asztali beszélgetéseiben a világ különböző tájait megidéző fiktív helyeket és tárgyakat hívta segítségül a történetháló összecsomózására. Valami hasonlót tesz a szerző is hősei beszélgetése során. Már a szövegben megemlített mesterségek is elgondolkodtatók és figyelemkeltők: vámirnok, lóporgyáros, léggömbgyáros, kátránykereskedő. Aztán a rengeteg ismeretlen fogalom, idegen nyelvű, leginkább latin és francia idézet, lábjegyzetelve. Ez utóbbiak megtörik a sodró epika lendületét, nélkülük viszont sima krimivé laposodna a mű. Annak bizonyára nem lesz ínyére a regény, aki könnyedén szeretne átszáguldani a szövegen.

A történet ugyanis nem különösebben érdekesítő módon indul, a megfontolt elbeszélő mozaikot rak ki az olvasó előtt: elszór apró, egymáshoz látszólag nem kapcsolódó epizódokat, majd belecsipent a homéroszi szálba, teljesen új, odüsszeuszi vizek-

re evez, merít onnét is. Az olvasó kezdetben kapkodja a fejét, nem lát összefüggést az epizódok közt, ráadásul némelyik (római számmal jelzett) nekifutás önmagában talán nem is érdekli, semmitmondó számára. Türelmetlenebb olvasó a második-harmadik közbevetésnél már vágná a könyvet a sarokba, de a *Homéroszi kapocs* olyanoknak íródott, akik az elsőtől az utolsó betűig elolvassák a műveket. S az jár jól, aki türelmes.

Az egymástól idegen epizódok hamarosan bogáncsként egymásba kapaszkodnak, és mintha valaki tenyerében forgatná a kampós nyúlványokkal teli terméseket, úgy változtatják helyüket a történet-szálak az epikai játszótéren. Így kerül egymás mellé kikötés nélküli, évtizedes hajóút, vajdasági lakodalom, angol arisztokrata, magyar modell, francia festő, német műkereskedő, indiai matróz és még számos történet. Mindezek és a többi szereplő útjai lassacskán keresztezik egymást a misztikus, kalandos krimiben. Vannak itt titokzatos festmények, különös rokoni szálak, elrontott esküvők, furcsa kapcsolatok, a napfény hatására elillanó aranyrudak, kincseket rejtő kripták, minden, ami egy jó kis kalandtörténet sava-borsa.

Ha olvasna magyarul, Dan Brown is megnyálná mind a tíz ujját a *Homéroszi kapocs* ingyencsemegéje után. Azért éppen ő, mert Csorba Zoltán lomhán induló, majd egyre dinamikusabb, feszesebb és sodró lendületre váltó regénytörténete az ő műveihez hasonlóan gazdag műveltségi anyagot mozgat, minduntalan emlékeztet a művészet, a tudomány nélkülözhetetlen közegére, mint az ember természetes lételemére. A könyv mesteri munka, remek olvasmány.

Ringben a folyóiratokért

A Magyar Írószövetség KultúrRing című sorozatának barátságos mérkőzésén a folyóiratok támogatásáról vitatkoztak a szakma képviselői. Kiütéses győzelem nem született, de nem is ez volt a cél, inkább a megegyezés: merre tovább.

A vitaestet az előzetes programmal ellentétben Kollár Árpád helyett Szentmártoni János nyitotta meg, kettős minőségében is: az NKA folyóirat-kiadási kollégiumának tagjaként és volt lapszerkesztőként. Pápay György kulturális szakértő, ezúttal műsorvezető egy „politikai fikciót” vetett fel nyitókérdésnek: ha egy új miniszter fel akarná számolni az NKA folyóirat-kiadási kollégiumát, mivel győznék meg?

Doncsev András, az NKA alelnöke rögtön valós példával cáfolta, hogy ez fikció lenne: mielőtt L. Simon László külön kuratóriumot hozott volna létre a területnek, a folyóirat-finanszírozás az egyes szakkollégiumok alá volt rendelve. A vita során többször visszatért a kérdés, vajon melyik a jobb megoldás: a lapok egymással való „versenyeztetése” (vagyis a jelenlegi struktúra), vagy a szakmai kollégiumok autonómiája? Oláh János, a Magyar Napló főszerkesztője szerint ezek másodlagos kérdések, mesterkélt probléma, akárcsak az online–nyomtatott különbségtétel. Minden printnek van online változata, ezt az NKA kötelezővé teszi, de fizetni már nem fizet érte – hangsúlyozta a főszerkesztő. Vagyis nem online és print világ van, műhelyek vannak, és a magyar írók helyzete lényegében ezektől függ: a kiadóktól, folyóiratoktól – hangsúlyozta Oláh János.

Mészáros Sándor véleménye szerint huszonöt éve folyik a kulturális elitek között a háború, de legalábbis harc, s ha a fikció valósággá válna, vagyis eltörölnék a folyóirat-kiadási kollégiumot, csak kiéleznék ezt a harcot. Hiszen a magyar kultúra sokszínűségét a folyóirat-kultúra gazdagsága adja. Csupán a politika fényében

tűnik kétpólusúnak a terep – vélekedett Mészáros –, s ebben a sokszínűségben minden műhely szétesése vagy kimúlása veszteség. Különösen, ha nem lép az eltűnő lapok helyére más. Nem az a csapás tehát, ha egy-egy fórum megszűnik, hanem ha ezzel a tradíció porlad el. A tradícióhoz pedig nem a maga változatlanságában kell ragaszkodni, hanem folyamatosan megújítani – látja a Kalligram főszerkesztője.

Hoppál Péter kultúráért felelős államtitkár a jelen struktúra mellett állt ki, és hangsúlyozta: kezdettől az volt a cél, hogy az NKA a politikától távol, szakmai döntések alapján működtesse a javak elosztását. A folyóirat-kollégium eddig soha nem látott autonómiát teremtett a lapoknak, amelyek ráadásul más forrásokból is juthatnak támogatáshoz. Ez utóbbira Hoppál példaként említette, amikor Pécs kulturális bizottsága elnökeként kisegítette az akkor végóráit élő Jelenkort. A támogatások elosztásakor nem kerülhetjük meg viszont a kérdést, folytatta Hoppál, hogy milyen példányszámban jelenik meg az adott orgánus, mennyire van jelen a kultúrában, hány előfizetője van, mennyi remittendája, milyen honoráriumokat fizet... Vagyis, hallottuk ki az EMMI államtitkára szavaiból, a lapok háza táján is körül kell nézni, „megérik-e a pénzüket”.

Szentmártoni János ugyan sietett megköszönni, hogy a miniszter plusz 450 millió forintot rendelt az NKA-hoz, s ebből 70 milliót a folyóiratokra fordíthatnak, de összehasonlításuképpen arra is felhívta a figyelmet: a teljes, közel 800 milliós kollégiumi alap nagyjából egyetlen vidéki kőszínház költségvetése. A folyóirat-kultúra pedig nemcsak a magyar művelődés alappillére Kazinczy óta, de az utánpótlás-kinevelés, tehetség gondozás terepe is (legyen szó bármely tudományos vagy művészeti területről), s ezt a munkát senki nem fizeti meg. A lapok hasznos működését firtató államtitkári felvetésre reagálva Szentmártoni megjegyezte: ne felejtjük el, hogy a kultúra nem versenyképes szegmenséről beszélünk, amely sosem tudott a piacról élni. Még az online lapok sem tudják bevonzani a szponzorációt, mert nem érik el a látogatottsági ingerküszöböt. Épp ezért lenne fontos a magánmecenatúra – hangsúlyozta Mészáros Sándor, később többször is visszatérve rá a beszélgetés során –, amit viszont a politika sosem támogattott. S úgy általában: a kultúra támogatása mindig maradékelven zajlott.

A vitában Oláh János, a Magyar Napló főszerkesztője fogalmazta meg a legradikálisabb véleményt, miszerint 1949-ben kezdődött a katasztrófa, amikor a Baumgarten Alapítvány, a nyomdák, a kiadók vagyonát államosították, s ebből 1989 után semmit nem kapott vissza az irodalom. „A kifosztott, lenullázott szakma mezítláb indult el a szabadversenyben” – fogalmazott Oláh –, amit csak fokozott később, hogy a napilapoknál a tulajdonosok letiltották az irodalmi mellékleteket, s ez negyvenmilliós honoráriumkiesést jelentett az alkotóknak. De egyébként is, „mit csökkentünk még a honoráriumokon?” – kérdezte némi indulattal Oláh, hiszen „nincsenek is honoráriumok!”. A főszerkesztő szerint a szakma is csapnivalóan képviseli az érdekeit – minden más művészeti ág sikeresebben lobbizik. Egy minimális nézettségű film kap annyi támogatást, mint az összes lap együttvéve – érzékeltette Oláh a különbséget.

Pápay György az NKA szerepét firtatva fordult a vitafelekhez: vajon mennyi felelőssége van a szervezetnek a döntésekben? „Kötött pályán mozgunk” – mondta Doncsev András, ez idén konkrétan 9 milliárd forintot jelent, ebből gazdálkodhatnak. A legnagyobb arányban ebből a folyóiratkiadási kollégium részesül – tette hozzá a tisztánlátás kedvéért a NKA elnöke. Mészáros Sándor szerint baj, hogy az államtól függ minden, különösen, hogy az elmúlt huszonöt évben egyetlen karakán kultuszminiszter sem tűnt fel, a szakma pedig folyton behődöl. Amíg egy új adórendszerrel nem kezdik támogatni a magánmecenásokat, nem fog változni semmi – az elit cserélgetése négyévente a politikában vagy az NKA élén nem old meg semmit. Csakhogy nem az államtól kell várunk, hogy beindítsa a magánmecenatúrát – tette hozzá Hoppál Péter, és megosztotta egy pécsi lap, az Ekhó esetét, amelyet egy máig inkognitóban lévő támogató finanszírozott. Ám amikor három-négy év múltán elege lett, és kivonult, kimondatlan elvárásként fogalmazódott meg, hogy az állam álljon az ügy mögé. Egyébként meg van is állami ösztöke a magántámogatásra, emlékeztetett Hoppál, erre vezették be a TAO-t (társadalmi adókedvezmény). A kritikus felmordulásokból kitűnt: ezt a támogatási lehetőséget vajmi kevés vállalat (azaz egy sem) fordítja folyóiratokra. Várjuk a szakmai javaslatokat – így az államtitkár –, hogyan lehetne ezen változtatni.

Oláh János szerint a magánmecenatúra utópia: a leggazdagabb európai országokban sem működik. A közelmúltban a szerkesztő interjúkat készített nagy, külföldi cégek vezetőivel, akik arra a

kérdésre, hogy miért nem támogatják az irodalmat, azt felelték: mert a tulajdonos megtiltotta. „Majd bolondok lesznek a magyar nyelv kimúlása ellen küzdő irodalmat támogatni azok a cégek, akik csak angolul hajlandók kiírni a nevüket” – jegyezte meg a főszerkesztő. Pápay György egy kis iróniával vette el a kifakadás életét: „nincs irodalmi vita nemzethalál-vízió nélkül”.

Az est második részében a közönség tagjai szólhattak hozzá az elhangzottakhoz. Elsőként Szűcs Katalin Ágnes, a Criticai Lapok főszerkesztője emelt szót a korábbi NKA-struktúra mellett, vagyis amikor még az egyes szakmai kollégiumok alá volt rendelve az adott terület folyóiratainak támogatása. Ott ugyanis valóban értő, a művészeti-tudományos szegmenst ismerő grémium döntött a pénzek sorsáról. Szűcs egyetértett Oláh Jánossal abban, hogy „ne hajkurásszanak minket az internetre”, az ugyanis teljesen más műfaj. Ahogy korábban Oláh is, a Criticai Lapok szerkesztője is arról a tapasztalatról számolt be: egészen más olvasási szokások jellemzik az online felületeket, ahol nem várható el az a nivå és terjedelem, mint a nyomtatott orgánumban.

Csáki Judit színikritikus, a revizoronline.hu főszerkesztője homlokegyenest ellenkező állásponton volt, és gyorsan összehasonlította a Magyar Napló becsült olvasóinak számát a revizor oldalán megfordulók arányával, ami sok ezres olvasói kattintás (és egy percnél hosszabb időzés) eredménye. Tehát „van ráció az online-ban, nem igaz, hogy online és minőség egymást kizáró fogalmak” – szögezte le határozottan a főszerkesztő, megosztva azt a tapasztalatát is, milyen jól működik a virtuális szerkesztőség. Vagyis manapság felesleges egy komplett szerkesztőség, iroda működését is támogatni.

Deme Péter, a magyarmuzemum.hu kiadója talán az első elégedett hangú megnyilatkozással szolgált az esten: a múzeumoknak az NKA támogatása nélkül semmiféle fórum indítására nem lett volna esélye. Deme csendes megállapítását, miszerint minden szakma úgy érzi, ő van a legmostohább helyzetben, szívesen tekintettük a vita summázatának, de akár intésnek is felfoghatjuk a kulturális-tudományos területek hiányzó szolidaritásának javítására.

Hihetelenségek

BÁRDOS JÓZSEF rovata

VALEDICIT PATRIAE

– No, itt a falu szélén töltjük az éjszakát. A várba jobb, ha nem is próbálunk meg bejutni. Nem szeretnék újabb perekbe bonyolódni. Jobb, ha szépen meghúzom magamat lengyel földön, míg itthon elülnek a viharok. A lovakat megittattatok?

– Igen, mester. Micsoda egy mesebeli hely ez?! Fantasztikus. Már attól szédül a fejem, hogy fölnézek rája.

– Ez Árva vára. Rajta túl, az már Lengyelország.

– Akkor mégis fölmehetnénk. Hiszen hát akkor ez a mi várunk.

– Igazságod vagyon, ugyan ki volna árvább most énnálam?

– Azért mi itt vagyunk. S leszünk is mindhalálig.

– Szóval még tán reggel is itt lesztek?

– Csak nem halni készül, mester?

– A halál minden nappal közelebb lopakodik hozzám. Mert ölnek engem naponkint az asszonyok. Főleg egy, te is tudod, kire emlékezem. Úristen, hogy lehet az kegyetlenségnek olyan nagy szépség a fészke?

– Ez szépen volt mondva. Ahogy az egrieknek írott búcsú is igen míves egy darab, tudom ám fejből. Azóta ki tudja, hányan másolták már le?

*Ó végbelieknek,
Ifjú vitézeknek
dicséretes serege!
Kiknek ez világon
szerte-szerént vagyon
mindeneknél jó neve,
Mint sok fát gyümölcscsel,
sok jó szerencsékkel
áldjon Isten mezőkbe!*

– Na, most ránk is ránk férne az áldás, öcsém. Lásd, engem lassan kiüldöznek ez világból.

– De az ének megmarad. Meg a szép magyar komédia is.

– A komédia? Hogy is mondják? Felét húzd ki, más felét égesd el!

– De hisz azt kinyomattuk. Az énekeket peniglen megőrzi, ki tudja hány ifjúnak a maga kezével írott könyvecskéje!

– Én csak nevetem azokat, akik akármilyen írásomat elméjüknek csomós pórázára kötven sok igéknek, neveknek megváltoztatásával, elfesletik, megízetlenítik, és az mellett nyelvüket is rajtam fenik.

– Mester, míg én élek, az nálam lévő énekekből egy jottányi el nem veszhetik.

– Nekem elég is az, hogy te, és egyebek, kik olyak, mint te, szeretnek mindhalálig, és elméjükből ki nem kopik az én emlékezetem.

– Már megint az halál jár fejében, mester?

– Emlékezz, mit mondott az kapucinus barát ez világnak forgató voltáról: Fontoljátok meg, szerelmes barátaim, az ember estve frissen és egészségesen fekszik le, és másnap, óh, fájdalom! halva kel fel.

– Meghalni egy nő miatt, mester? Van még lány meg asszony a világon, azon kívül is.

– Ki ne mondd nevét annak, én is elhatároztam, nem említem többé, Júliát immár versül.

– Nem kell kimondani, kimondja helyettünk szerelmesünk nevét az Ekho. Pál vitéz épp az imént próbálta meg a maga Mártáját kimondatni vele így:

Ki az ki e sok kínba mártá? Mire Ekhó felelé: Márta.

– Persze, tudom, ez a hatalmas sziklafal Ekhót rejteget. Magam is kipróbáltam egynehány esztendeje, amikor legutóbb keltett kibujdosnom lengyel földre. Várjál csak! Hogy is volt?

Igazán ki neve, kit jómnak felette lelkelem ide kívánna?

– Anna? Már megint Anna? Hát sosem lesz vége ennek, mester?

– Már azt hiszem, ez csak vélem együtt múlik el. Ez volt rendelve énnékem mind kezdetektől fogva. Tudod, a *Beteg lel-*

keknek való füves kertecskét már Anna pénzén nyomtattuk ki apám vigasztalására Krakóban, nagytiszteletű Bornemisza Péter akaratjából. Azóta már prédikátor uram is követte apámat oda túlra. Ládd-é, már akkor Anna volt az én egyetlen segedemem, pedig még jóformán gyerek voltam. Talán tizennyolc, ha lehettem. És még nem is ismertük egymást.

– Akkor miért nem őt vette feleségül, mester?

– Elvettem volna én, csakhogy már asszony volt, amikor Egerben megismerkedtünk, s megszerettem, noha csak egy évvel idősebb nálam. Akkor ő már a második férjét koptatta. De meg is volt az eredménye. Olyan mestere volt az ölelésnek, hogy az a cortigiana, a Hannuska Budowskionka, akit megverseltem Lengyelországban, a nyomába se jöhetett.

– Hannuska? Mindig Anna, mester?

– Úgy valahogy.

– És Dobó Krisztina?

– Jaj, ne is említsd nekem életem megrontóját, ki miatt ártatlanul annyi veszedelem ért. S mit kaptam cserébe? Nem mondom, szép volt, szűz volt. De hideg volt, soha fel nem engedő, és aztán hamar hívségének is vége szakadt.

– Minek abból nagy ügyet csinálni, mester. Azt tartja a mondas is, hogy egy asszony se halt még meg hívtelenség miatt, de épp elég sok olyan volt már, ki éppen abból élt. Ez már csak így van az házasságban.

– Csakhogy én egy boldog mindenséget hagytam el érette. Úgy cselekedtem bolondul, mint az egyszeri pór, ki mikor elveszté a kését, annak helyébe egy darab fát dugott, hogy a helye üres ne legyen. Öleltél már darab fát?

– Asszony helyett?

– De micsoda asszony helyett! Kezdettem is a minap Annámról egy új, rövid énekecskét, melyben kiválóságát megjelenteném.

– S a fogadalom?

– Ezt még előtte kezdettem. Még csak négy sor.

*És vajjon gondol-é rám még drága Annám,
(az én szénfekete, friss menyei mannám,
az ki az ágyban is... ó, de nagyon rég volt.)
Éji félhomályban fel-felizzó fényfolt.*

– Lesz tovább is?

– Miért is ne? Írjad, barátom!

*Az másfél ezerben és nyolcvankilenben
jegyzém Árva vára alatt hevertemben.
Mikor árva fejem adám bujdosásra,
elhagyván, ki hív volt, bízván magam másra,
kitől megcsalattam, s lettem bűnöm bánva
mint az sík mezőben meredő egy szál fa.*

– Ez megint gyönyörű. Az a nő nem tudja, mit veszít azzal, hogy ahhoz a Forgáchhoz készül férjhez menni!

– Miféle Forgáchhoz?

– A kis Zsigmondhoz.

– De hiszen az még csak siheder. Jó ha tizennyolc megvan. Anna meg igencsak elmúlt harminc már.

– Nem a kor számít. Az asszony, úgy látszik, friss húst akar, a fiú meg rangot, vagyont. Így megy ez mostanában minálunk. Igaz-e, mester?

– No, ha így van, nem is lát többé engem ez az ország. Úgy-hogy a legjobb, ha most eltesszük magunkat holnapra. Reggel meg elválnék. Nektek visszafelé is van utatok. Nekem már csak előre, tovább. Majd csak egyszer, akkor térek még haza, amikor a halálommal akarok találkozni. Valami jóféle háborúban a török ellen. Hogy majd, mielőtt behunynám szememet, jó szívvel elmondhassam: „*Te katonád, voltam, Uram, és mindétig is a te seregedben jártam.*”

– Ígérem, hogy én is ott leszek, s lejegyzem, ami csak kívánatik.

– Köszönöm, tudom, te hű és méltó tanítványom vagy, s az lesz halálom után is.

– Ámen.

Szirony Brigitta

Szarvason született 1988-ban. Budapesten, a Károli Gáspár Református Egyetem jogi karán, az emberi erőforrások szakon tanul. Gyerekkora óta foglalkoztatja a művészi önkifejezés, de írásai még sehol sem jelentek meg.

jössz velem

azt álmodtam, hogy kísértetek vannak a lakásban. Hold-sötétben én és öcsém fekszünk a szobában és halovány tejfől színű szellemek keverednek el a légben. oldalról forognak, táncolnak ritkásan, hangjuk a kásás adásszünet képéhez fogható.

fekszünk az ágyban, felettünk a tetőtér átszűrt fénye, apró csillagok tükröződnek a testünk alól felbukkanó lényeken. kissé arrébb döntöm csípőm, derekam táján pohár szélén felkúszó buborékként emelkedik fel az egyik – rajtam nem hatol át.

D. jelenik meg aztán, azt mondja, nyissunk ablakot, hogy a huzat kirántsa mindet.

és a szél fúj.

Debüt

pokol

„... mert nem férek el semmiben, mert csak gyűlölet van bennem, csak undor, csak félelem, csak gyűlölet. Nem értek el soha. Ha kijutok innen.”

(Krasznahorkai László: ÁllatVanBent)

sosem képzeltem el azt igazán, hogy milyen lehet ilyen szörnyű, alattomosan bőröm alá, húsomba, szerveim közé befacsaródó elemi és kristálytisza félelemmel élni. mint az eleven rothadás.

hogy minden egyes nap béklyókkal húz alá a lét, és ez már nem az, hogy nincs értelme, de azért még vannak értékek. van valami. nem.

nem emberi, hogy mindentől az ájulásig rettegek. hogy mindenki az ellenséget keresem és a legapróbb erekig tépkednék szét magam körül bárkit.

véresen és pusztítóan gyűlölöm magam, vergődök, mint egy kitenpáncélján ringatózó bogár, a lábaim az égnek, a Nap meg töretlenül süt, míg ki nem száradok. vergődök, mint az utolsó kalapácsütésre váró hal, üres tekintetemben legfeljebb a folyton felkiáltó miért tettétek ezt velem, de nem értek én már semmit sem.

egyszerűen megölöm magam. alig van már erőm felvenni a harcot. mindig győzők.

Debüt

és már február van

„Behind us our fate was groping,
Like an insane man with a razor in his hand.”

(Arseny Tarkovsky: First dates)

Ahogy rézsút feltekint az égre, abból a borostyánsárga, nyitott enteriőrből, ahol dohányozni szokott, és keményen visszakozik az ég. A kontraszt, ami a kettő közt tetszik vissza, és reflexióival hangsúlyosabbá teszi az egész lehetetlenségét, majd gúnnyal alázza az érzést, miszerint beismeréssel, tettel és haladással kell feloldania mindazt a jegessé dermedt – bár már kissé kásásnak tetsző – unalmat, ami hetek, hónapok, talán évek alatt tört, majd dermesztett benne érdektelenséget.

A kopasz platánok sík teret porciózó ágai, azon csüngő csenevész gömbjei, meg az előmerészkedett csöpp testű madarak, a tetőről visszavonhatatlan erővel és elhatározással lezúduló hó ígér valami távoli bizakodást.

tiszta

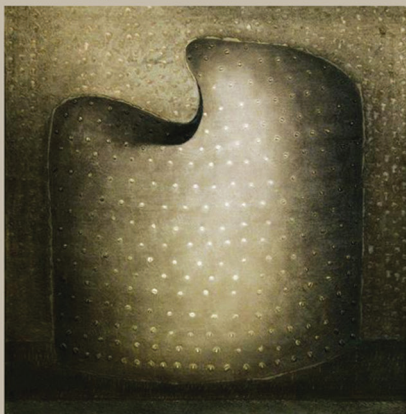
hazamegyek hajnalban. teljesen mindegy megyek vagy maradok, csak éjfél után legyen, legutóbb a gyári szalagsoron, a kukoricák gumós, csúf kis virágai közt érintett vállon. gyönyörű, fáradságban fürdőző kontroll nélküli állapot! nézek, tűnődök, sóvárgok, apró testem falain kapar a vágy, erőt szeretnék, behatást, ráhatást, indítékot, el akarok követni valamit. őszintén szólok magamhoz, hisz testem épp nem létezik.

ilyenkor tudatom a legcsupaszabb. lehámlanak róla a keserűség s a pesszimizmus rétegei, pőrén és vidáman, hamvas léhással hajlik ide-oda lelkem sugara, hajnalban történik minden csoda, mondogatom, és szívemre borul a világ – vagy legalábbis a környezetem – összes impulzusa, úgy, ahogy léteznek. ahogy zárójelbe fonja lényegét e lét, mint egy belső számítás; a másik oldal o. kivonom magam az egyik oldalból, mondhatni, hogy odaát mindennel egyenlő legyenek.

- 3 Böszörményi Zoltán versei
7 Kalász István: A szökevény (novella)
15 Turczi István: Üresség (vers)
23 Méhes Károly: Néma galambok utcája (regényrészlet)
27 Szőcs Géza: Sem a lét, sem a létra (vers)
28 Csepcsányi Éva: Aranyrózsák (novella)
33 Lackfi János: Hány asszony lakik kedvesemben? (vers)
35 Balázs Imre József versei
37 Nagy Zopán: Látens (második könyv, negyedik rész)
45 Jenei Gyula: A doktor bácsi (vers)
47 Szávai Attila: Hajli (novella)
53 Toroczky András versei
58 Kántor Zsolt: Ánizs (novella)
60 André Ferenc: kirándulás (vers)
62 Varga Melinda: Pont a hosszú mondat végén –
búcsú Lászlóffy Csabától
64 Hudy Árpád: Az írnok panasza (tárca)
65 Szőcs Géza: Egy másodperc emlékműve (tárca)
67 Molnár H. Magor: Elszámoltatás (tárca)
68 „Benne élek a magyar, benne a bolgár irodalmi életben” –
Ayhan Gökhan beszélgetése Szondi Györggyel
76 „Az elfogadás magánügy, a visszautasítás politikai” –
Boldog Zoltán beszélgetése Zalán Tiborral
83 „Túl sokat támadtak igazságtalanul” – Boldog Zoltán beszélgetése
Szőcs Gézával
87 Szappanos Gábor: Hogyan várják Krisztust Brüsszelben?
(Dimitri Verhulst: Krisztus bevonulása Brüsszelbe)
90 Kemény Zoltán: A haza ott van, ahová magunkkal visszük
(Böszörményi Zoltán: Majorana a tér tenyerén)
96 Benedek Leila: Romagyilkosságok, HÖK-maffia
és emberkereskedelem (Kolozsi László: A farkas gyomrában)
100 Varga Melinda: A székely Villon versei (Muszka Sándor:
Magányos nőknek, bukott fiúknak)
104 Kadlót Nikolett: Kódfejtés (Balaskó Ákos: A gépház üzen)
107 Fekete J. József: A Saint-Germain-kód (Csorba Zoltán:
Homéroszi kapocs)
110 Memento – Laik Eszter: Ringben a folyóiratokért
114 Hihetetlenések – Bárdos József rovata – Valedicit Patriae
118 Debüt – Szirony Brigitta írásai

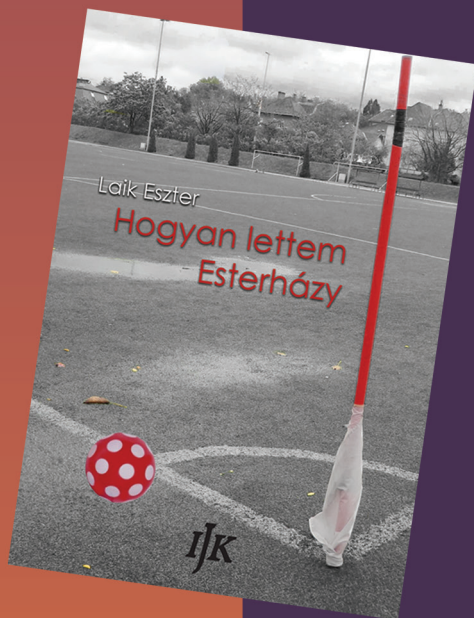
Irodalmi Jelen Könyvek

Lászlóffy Csaba

Az út, akár egy hosszú mondat

IJK

Laik Eszter

Hogyan lettem
Esterházy

IJK

STILLER KRISZTA
KÖDFORGATÓ

IJK

500 forint, 6 lej, 1,50 euró

5948429 701748 15005